

Planinski vestnik

8

glasilo Planinske zveze Slovenije

avgust 1983

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

avgust 1983

8

letnik LXXXIII izhaja od leta 1895

vsebina

Janez Mavrič	90 let planinstva v Gornjem gradu	413
dr. Rajko Pavlovec	Utrinki z Menine	415
dr. Albert Čebulj	Kamniška Lira in planinci	418
	Vilko Mazi — 95 let	419
dr. Kristijan Jezernik	Planinsko popotovanje po Islandiji	421
dipl. ing. Dušan Krapež	Nedosegljivi Razor	424
Ivanka Korošec	1. maj	426
Tomo Grgič	Morda jih je res že preveč	427
Janez Lončar	Pobranki izpod Rete, I. del	434
Božo Košir	Pasja ljubezen na transverzali	438
Ivanka Korošec	Pogovori na visoki ravni	439
Eva Jurkovič	Hodil po zemlji sem naši ...	441
	Društvene novice	443
	Varstvo narave	452
	Iz planinske literature	454
	Alpinistične novice	456
	Razgled po svetu	458

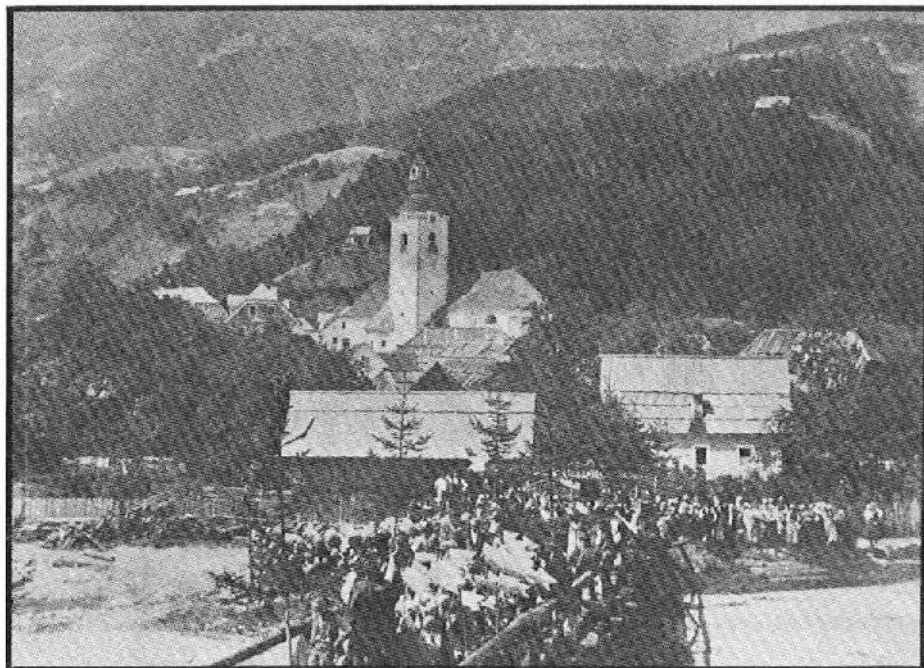
Naslovna stran:

Klemenškova domačija, v ozadju greben Ojstrica—Planjava — Avtor Peter Skoborne

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjen Krišelj, p. p. 44 61119 Ljubljana. Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Alčo Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel, Izlok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogelnik, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Čilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvočrkvova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312 553. — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 650 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pisane odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišoje Izdeluje Tiskarna »Jože Moškrč« v Ljubljani.

Slovesen sprejem Slovenskega planinskega društva v Lučah dne 16. avgusta 1884

90 LET PLANINSTVA V GORNJEM GRADU*

JANEZ MAVRIČ

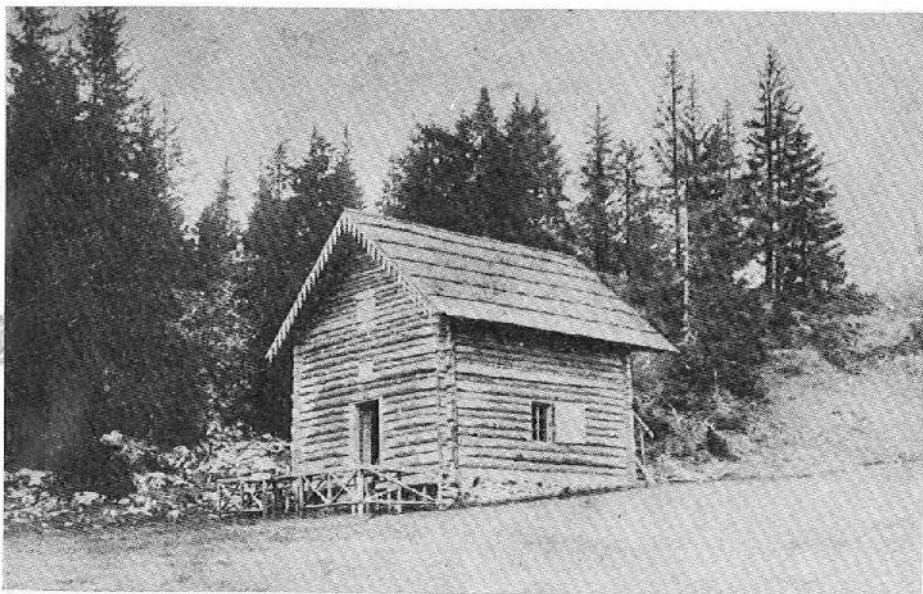
Začetki planinstva v Gornjem gradu segajo v leto 1893, ko je bila na pobudo tukajšnjega nadučitelja Frana Kocbeka, 28. avgusta v Mozirju ustanovljena »Savinjska podružnica SPD v Mozirju«. Sedež podružnice je bil torej formalno do l. 1912 v kraju ustanovitve, toda ves čas od l. 1927 je delovala v Gornjem gradu, kjer je pač Kocbek živel in ji je bil v vsem tem času načelnik.

Za uspešnejše delovanje podružnice je bilo pomembno, da je imel Kocbek v Gornjem gradu tudi blagajnika (po statutu do l. 1912 je to delo opravljal sam, prvo leto pa je bil celo še tajnik), tajnika, med leti 1900 in 1912 tudi enega od dveh odbornikov. Markačjski odsek podružnice — formalno ustanovljen šele l. 1898 — so tudi v celoti sestavljali Gornjegraščani.

Jedro delovanja je bilo v Savinjskih Alpah, na področju torej, ki danes spada v občino Mozirje. Članek se hoče seveda osredotočiti na aktivnost v Gornjem gradu in na Menini planini.

Tu, v kraju, je imela podružnica veliko, predvsem strokovno knjižnico z zbirko planinskih fotografij (le redke so ohranjene). Dobivala je celo tuje planinske revije. Manjša knjižnica je bila tudi v Gornjegrajski koči na Menini. Prav tako je imela iz leta v leto bogatejši »društveni muzej«. Njegova usoda za zdaj še ni znana. Prirejali so »poučno zabavne večere«, skupaj s Kamniško podružnico so organizirali izlete h koči na Menini, leta 1905 so na primer sodelovali (še za današnje razmere) veliki veselici (fotografija je ohranjena), ki so jo pripravila krajevna društva, itd. Seveda se niso le veselili. Že v l. 1904 so nakopali pot v znano Jespo na Menini. Nadelava potov in markiranje je sploh bila stalna naloga.

* Na avtorjevo zahtevo objavljamo članek v celoti tako, kot je bil napisan (op. ured.).

Gornjegrajska koča na Menini iz leta 1898; odprli so jo 21. 7. 1898; oktobra 1920 je pogorela

Leta 1895 je odbor sklenil, da v naslednjem letu po istem načrtu postavijo Mozirsko kočo na Golteh in Gornjegrajsko kočo na Menini planini. S prvo je šlo vse po načrtu, gornjegrajska pa je bila postavljena z dveletno zamudo. Gradnji je nasprotoval oskrbnik knezoškofijskih posestev v Gornjem gradu, ki ni hotel dati v najem sveta za kočo in prodati lesa za njeno izgradnjo. Šele ko so poprosili škofa Jegliča, so uspeli. Otvoritev je bila 21. 7. 1898. Bilo je slabo vreme, zato ni bilo mogoče udeležencev otvoritve pred kočo, kot je bila tiste čase navada, fotografirati.

Koča ni imela ravno srečnega »življenja«. Že pred otvoritvijo so jo nepridipravi poškodovali, pozneje pa še večkrat. Tudi končala je zaradi hudobije. Oktobra 1920 je bila požgana. Ne glede na to, da je bil sedež podružnice v Gornjem gradu, nove koče ni bilo mogoče zgraditi, saj je bilo, kot rečeno, vse preveč potreb v Savinjskih Alpah, kjer je tudi obisk bil najštevilnejši.

Omeniti velja, da je do l. 1904 severno od te koče, na gričku Lege, kjer stoji danes koča domžalskih radioamaterjev, stala preprosta kočica, o kateri, žal, kaj več ni znana.

Šele l. 1934 so gorogranski planinci prišli do svoje sila preproste koče. Zaradi majhnosti — bila je namreč bivša pastirska koča v bližini Vivodnika, ki so jo sami kupili in preuredili — so jo imeli samo zase. Žal je tudi njo doletela pogosta usoda lesenih zgradb. Ob božiču l. 1937 pozno zvečer, ko še sicer niso spali, je veter zanesel pod streho iskre iz štedilnika. V počtev je prišlo le reševanje osebne prtljage in zaradi mrzle noči takojšen sestop v dolino.

Po tem času, ko se je bilo bati vojne, seveda ni nihče mislil na novo kočo. Sploh je planinska dejavnost bolj ali manj zamrla tja do l. 1948, ko so naši planinci ustanovili svoj odsek pri PD Domžale. (Predsednik društva je bil naš rojak Tone Bukovec.) Samostojno društvo »Gornjesavinjsko planinsko društvo« so ustanovili 1. 10. 1950. Ustanovitelj in prvi predsednik je bil Tinko Voščič. Že na ustanovnem zboru so sklenili, da bodo zgradili planinski dom na Menini. Kljub izredni prizadevnosti, ki je razvidna iz zapisnikov sej in občnih zborov, je delo zaradi pomanjkanja denarja počasi napredovalo. Sečnjo lesa so začeli l. 1952, naslednje leto so pripravili kamenje za zidavo pritličja, žgali apno in posekali večino potrebnega lesa. Leto pozneje so že lahko naredili temelje, dom pa je bil v glavnem končan l. 1955. Štiri leta pozneje, 19. 7. 1959, je bil odprt. Marsikdo je skoraj desetletje vztrajal pri gradnji doma in tako tudi lep del življenja žrtvoval zanj. Ob svoji 20-letnici je bil dom obnovljen. Letos bo ob njem dokončana tudi pristava.

Razveseljivo je, da ima danes društvo (lani je bilo vanj včlanjenih 332 ljubiteljev planin) vedno dovolj takih, ki so po svojih močeh vedno pripravljeni pomagati. Predvsem to velja za povojne generacije. Zdaj smo pač ml na vrsti. In prav zares bi s svojim delom težko koga razočarali.

UTRINKI Z MENINE

DR. RAJKO PAVLOVEC

V višino do 1500 m se vzdigne planota med Gornjim gradom in Tuhinjsko dolino z najvišjim vrhom Vivodnikom, 1508 m. »Tu smo v zelo samosvojem svetu. Kakor da imamo opravka z drugo, od celote odkrhnjeno orjaško skalo, tako se zdi človeku ob pogledu na Menino. Ta osamljena planota je zares kakor ogromna skala, pravi tipični gorski čok, ki ni le orografsko ločen od celote Kamniških Alp, marveč je od glavnega gorovja tudi najbolj oddaljen.« Tako je opisal Menino pokojni prof. Anton Melik.¹

In res je tako! Menina je velika gruda, ki se je poleg Dobrovelj in nekaterih drugih delov ohranila med velikima kotlinama, med Gorenjsko in Celjsko. V davni geološki preteklosti so bili vsi ti prostori v skupnem morskem bazenu. V njem so zlasti v srednjem zemeljskem veku — mezozoiku — nastajale debele plasti največ apnencev in dolomitov, ki gradijo danes večji del Menine. V srednjem triasu so delovali ognjeniki. Sledove njihovega delovanja vidimo v zelenih kamninah, ki so nastale iz ohlajene lave. Takšne vulkanske kamnine, keratofirje, najdemo tudi nad Bočno.

Pozneje se je morje iz teh krajev umaknilo, ker so se ozemlja začela postopno dvigati. Danes vemo, da so zametki gorovij — Julijskih Alp, Kamniških Alp in soseščine, nastajali že v srednjem zemeljskem veku. Seveda si na začetku še ne smemo predstavljati takšnih gora, kakršne vidimo danes. Ko so se dviganja in druga premikanja v zemeljski skorji začela, se na površini morda sploh še niso videle visoke vzpetine in globoke doline. Za geologa začne nastajati gorovje že takrat, ko se na površini začno oblikovati morda šele manjši griči, glavna dogajanja pa so še skrita pod površjem, v zemeljski skorji.

Zelo močna premikanja, gubanja, narivanja, prelamljanja v zemeljski skorji na področju današnjih Kamniških Alp so se vršila tudi v novem zemeljskem veku, v kenozoiku, zlasti pred kakimi 40 milijoni let pa do danes. Procesi še niso končani. V tistem času so se posamezne grude dvigale, druge pa pogrezale. Pogreznili sta se tudi Gorenjska in Celjska kotlina. Vmes je ostala gruda Menine, ki se je najbrž vzdignila.

Geologi in geografi pogosto nekoliko različno pojmujejo gorovja in njihove delitve. Geografi ločijo Karavanke in Kamniške Alpe. Za geologe je vsaj severni del Kamniških Alp, če ne celo celotno ozemlje, skupen s Karavankami. Takšnih nesoglasij med geologi in geografi je precej. Zahodna meja Julijskih Alp poteka po Kanalski dolini, dolini Bele in naprej po Tilmentu. Ozemlje zahodnejše od teh dolin se po geološki zgradbi skoraj ne loči od Julijskih Alp in je samo prerezano z globokimi dolinami. Geologi torej ne bi ločili Julijcev od predelov zahodno od njih. Podobno je z mejo med Karavankami in Karnijskimi Alpami, ki jih loči globoka dolina Ziljice. Obe zemlji sta nastajali pod enakimi pogoji in bi ju geologi združili. Geograf pa ju zaradi vmesne globoke doline Ziljice ločijo na dve gorovji.

Prvič na Menino

Bilo je v tistem času, ko se zima prevesi v pomlad. Zadnje krpe snega so se še stiskale v zavetni sencih. Sonce je dobivalo vse večjo moč. V takem dnevu sem šel na pot. Kot navadno, tudi tokrat nisem vedel natančno kam. Malo me je zamikal Nanos, pomislil sem na Dobrčo, pa na Kum in končno na Veliko planino. To, zadnje, je veljalo le do Kamnika. Ob dolgem zidu smodnišnice me je prijel: Grem na Menino! Obrnil sem se in odpeljal po imenitnem asfaltu v Tuhinjsko dolino. V Češnjici sem svoj avtomobil pustil ob cesti, si oprtal nahrbtnik in zastavil korak po cesti navzgor. Zanimive so take odločitve. Že dolgo me je mikala Menina in nekoč sem se tja gor že vzpenjal in sicer s Črničva, pa sem moral obrniti, ker me je čakala družba.

Ko sem korakal po vozni cesti proti Menini, si še nisem utegnil izoblikovati predstave o tej gori. Preveč nejasno sem se spominjal podob o Menini. Ko sem zagledal kolovoz, ki je rinil v strm breg, sem se z navdušenjem poslovil od cestnega prahu. Nekam bom že prišel, sem si mislil. Kmalu sem zagazil v sneg in prekrizal številne sledi divjadi. Nazadnje sem prišel celo do markacij.

Prvega srečanja z Menino so še danes spominjam. Iz vlažne megle se je odprlo kopno pobočje, posuto s »kravjimi hlebci« iz prejšnjega leta. Še pasejo tod, sem se razveselil. Velik hlev pod smrekovim gozdom ni bil povsem zapuščen.

Po strmem bregu sem rinil proti domu na Bibi. Nebo je bilo vse lepše in vse bolj modro. Menina me je sprejela z vsem svojim mogočnim mirom in tišino. Morda so me

¹ A. Melik: Slovenski alpski svet. — Slovenska matica, Ljubljana, 1954.

iz gozda opazovale celo zvedave oči divje svinje; le-te so pred kratkim temeljito obdelale okolico doma. Nisem jih videl. Bil sem sredi planote z občutki, ki so bili res samo moji. Sprehajal sem se sem in tja in mimogrede pomislil, kaj bi bilo, če bi samo malo nerodno stopil in bi si zlomil nogo. Najbrž bi se že ohladil, preden bi me našli, saj nihče od mojih sploh ni vedel, kam sem šel. Toda bil sem sredi Menine in postala sva prijateljca. Vedel sem, da se bova še srečala.

Nekoč in danes

Kakor marsikje so tudi na Menini včasih pasli precej več kot danes. V. Fajgelj² pravi, da je treba pojmovati v vzhodnih Savinjskih Alpah planino kot površino, kjer se prvenstveno pase živina, ponekod pa enkrat kosijo. O planinah v Kamniških Alpah je več razpravjal E. Čerček.³ Pravi, da so na severni strani Menine predvsem planine za gornjegrajsko stran in okolico Luč, na južni strani pa za Tuhinjce. Ljubljanski škofje so bili povezani z Gornjim gradom, saj so imeli tam v 18. stoletju svojo rezidenco. Zato ni čudno, če so bili lastniki velikih gozdov in planin tudi na Menini. Tako imenovane »škofovske planine« so bile Planina na Ravnéh, kjer so pasli kakih 100 dni živino iz Nove Štiffe, Bočne in Šmartnega. Na planini je bilo okrog 80 glav živine, večinoma jalove; nekaj je bilo krav. Mleko je ostalo pastirju. Planina je zrasla tam, kjer so na Menini neprepustne kamnine, tako da je bilo nekaj vode za živino in ljudi. Tudi mnogo drugih planin je bilo navezanih na neprepustne kamnine. Če tega ni bilo, so morali narediti umetne kolanje ali mlakuže, v katerih se je nabirala deževnica.

Druga planina na »škofovski strani« je Travnik. Tam se je paslo okrog 60 glav pretežno jalove živine. Pasli so od konca maja do začetka septembra.

Velik planinski predel zavzemajo Gospodinji stan, Ovčji stan in Šavnik. Tam se je paslo do 1300 ovac. Po tem je dobil ime Ovčji stan. Nekaj je bilo volov. Mleko so ohladili z ledom in snegom iz ledenih jam. Na planini Globači je vode malo. Tam so gojili večje število predvsem jalove živine.

Na tuhinjski strani je bil prvotno srenjski svet. Potem so ga razdelili med kmete. Tuhinjskih planin je 11 in jih uporabljajo za pašo okrog 50 kmetov. Paša traja od junija do septembra. Nekoč so pasli do 700 ovac, pozneje so prešli na govedo. Na planinah kosijo, seno pa spravljajo pozimi v dolino. Planine imajo seveda posebna imena — Ravne, Sela, Cirkoše in drugo. Planino Biba je ustanovila banovina kot zgledno planino. Tik pred vojno so odprli celo planinsko šolo. Biba je ugodna tudi zato, ker ima v manjšem jezercu dovolj vode. Pasli so predvsem mlado govedo, paša pa je trajala okrog 120 dni, od konca maja do srede septembra. To planino so nekoč imenovali Na Hleviščih.

O planinah na Menini poroča tudi D. Meze.⁴ Govori o planšarskih naseljih, kar kaže na precejšnjo razširjenost planin. Med ovcami je nekoč gospodaril medved. Večinoma na Menini niso veliko mlekarili in so imeli živino največ za zakol. Planine na Menini so bile nekoč celo močnejše od planin na Krvavcu ali Veliki planini.

Lončarji

Kje je veliko glin, se je razvilo lončarstvo. Takih krajev je bilo na Slovenskem precej. Zlasti na severnem obrobju Menine, v okolici Gornjega grada, je veliko oligocenskih morskih glin, ki so nastajale v takratnem morju. V oligocenski dobi je morje vdrlo iz Panonske kotline v naše kraje daleč tja proti Bohinju. V morju so se vsedale debele plasti glin. To je osnovni material za lončarstvo. L. Bras⁵ pravi, da spada lončarstvo med najstarejše in najbolj razširjene obrti na Slovenskem. Lončarji ob Dreti so bili kočarji brez zemlje ali mali kmetje. Na koncu 18. stoletja je bilo tod 74 lončarjev. V kopastih pečeh so žgali peščeno glino. Črno barvo za žgano posodo so dobili iz smole, ki so jo polivali po drveh v kopi. Grafitno črno barvo so dale borove deske, ki so jih dajali v kopo.

O lončarjih v okolici Gornjega grada je podrobneje razpravjal tudi F. Baš.⁶ Pravi, da so izdelovali svinjske ali mlečne piskre, žganjarje za kuhanje žganja, fižolarje za shranjevanje fižola, mastnake za mast, kašnjake za kašo, južnarje za južino in podobno.

Prvo sporočilo o zadrečkih lončarjih izhaja iz leta 1340 in je najstarejše sporočilo o lončarstvu na Slovenskem. Iz 17. stoletja so se ohranila imena Lončar, nemško Hafner (pečar). F. Baš pravi, da so v 18. stoletju izdelovali prastaro črno kuhinjsko

² V. Fajgelj: Planine v vzhodnem delu Savinjskih Alp. — Geografski vestnik, 25. Ljubljana, 1953.

³ E. Čerček: Planine v južnih Kamniških Alpah. — Geografski vestnik, 20—21. Ljubljana, 1949.

⁴ D. Meze: Menina. — Planinski vestnik, 63. Ljubljana, 1963.

⁵ L. Bras: Lončarstvo na Slovenskem. — Slov. etnografski muzej. Ljubljana, 1968.

⁶ F. Baš: Doneski k zgodovini Gornjegrajskega. III. Zadrecki lončarji. — Časopis za zgod. in narodopisje, 33. Maribor, 1938.

posodo, ki so jo vozili do Sotle. Lončar v dolini Drete je lončaril samo poleti, vendar je od tega živel. Drugi obrtniki so opravljali obrtniška dela največ pozimi, ko so hodili po hišah. F. Baš tudi poroča, da je bilo v vaseh Pusto polje, Spodnje Kraše, Lačna vas, Kokarje, Doblalina, Trnovec, Spodnje in Gornje Pobrežje, deloma na Kropi, v Varpolju in Prihovi na Gornjegrajskem v 18. stoletju 60 do 70 lončarskih družin. Predvsem so lončarili zato, ker so imeli premalo zemlje in se samo s poljedelstvom niso mogli preživljati. V začetku 19. stoletja je zadreškimi lončarjem huda predla zaradi konkurence dolenskih lončarjev, lončarjev iz Griž, Liboj, Laškega, Slovenske Bistrice in Lemberka. V drugi polovici 19. stoletja so zato mnogi odšli k splavarjem. V tistem času so izginjala tudi odprta ognjišča, zato so potrebovali manj lončene posode. Zadnji lončarji v Potoku in Krokarih so propadli konec 19. stoletja.

Requiem za petelina

Dobrava je jeknila... Petelinu je klonila glava na prsi, kjer je začutil pekočo bolečino... Zadnja pesem soncu, zadnji pogled na to vroče sonce... Nato je omahnil. Moje srce pa je prevzelo čustvo, v katerem je bila grenka kaplja...

Tako je doživljal zadnji del, finale lova na divjega petelina, naš pisatelj Franc Saleški Finžgar. Mene pa je zanesla pot v gostišče ob zeleni dolini pod strmimi bregovi Monine. Pri mizi so sedeli. Takrat jih nisem poznal. Bilo jih je sedem. Jože je bil med njimi največji in najmočnejši pa tudi najbolj dobre volje. Drobne okrogle oči so zvedavo in veselo gledale okrog in vedno je imel samo smeh na ustih. Za njim so se nizali drugi, kakor bi jih bil izbral režiser za dobro pripravljen film.

»No, in kako je bilo, pripoveduj še enkrat. Vse od začetka, vsako nadrobnost, čisto natančno in po resnici, lahko pa se tudi kaj izmislíš!« Tako so silili v Jožeta in šele tedaj sem opazil, da visi ob mizi divji petelin. Lep, velik, svetleč in mogočen še po smrti. Ni bilo težko uganiti, da je Jože srečni lovec, ki je to jutro uplenil petelina. In Jože je začel: »Z Janezom sva odšla pozno zvečer na Menino. Počasi se je avto prebijal po gozdni cesti in kmalu sva bila pod lovsko kočo. Dolga kilometre vožnje je bilo treba poplakniti. Potem sva začela v trdi noči stopati po ozki stezi v breg. Prisopihala sva do kočice in hotela vstopiti. Tedaj pa, ojej, ključ je ostal v dolini. Globok požirek nama je razbil razočaranje in Janez se je vrnil v dolino po ključ.

Počitek je bil kratek in oba lovca je še trda noč pognala v kraljestvo divjega petelina, ki se na Menini še zadržuje. Tihota se plazila po gozdu in prisluškovala. Slišala nista nič. Končno se je oglasilo. Te napete trenutke je Jože opisoval takole: »Ali slišiš, je rekel Janez. Ničesar nisem slišal in naperjal sem ušesa. Končno je prijeten zvok petelinovega petja zadel tudi moja ušesa in srce mi je poskočilo v veselju. Slišim ga, sem zaklical.«

»Nič nisi zaklical,« je Jožeta ustavil Janez. »Komaj slišno si zahropel. Slišim ga' in ves si trepetal, kakor da bi bil prvič na vasovanju pri dekletu.«

»Kako ne bi bil vznemirjen,« je pritrdil Jože. »Žena mi je zabičala, da ne smem domov brez petelina. In kje naj bi revež ostal in kaj naj bi počel, če bi prišel v dolino brez petelina.«

Lovca sta se počasi premikala, korak za korakom in petelin je klepal. Vse bliže in bliže. Končno sta ga zagledala. Lep in veličasten je visoko na veji iztegoval vrat. Prestopal se je mogočno kakor pravi gospodar svojega prostranstva. Kakor sultan v svojem haremu in kure so se skrivale kdo ve kje in čakale, katero si bo izbral za družico.

Jože je nadaljeval svoje pripovedovanje: »Končno je napočil tisti veliki trenutek. Pomeril sem, dobil petelina na mušico in pritisnil. Poku je sledil trenutek tišine, dolg kakor večnost. Končno je petelin vtrepetal in kot sestreljeno letalo zajadral pod drevo. Zadet je, me je prešinilo! Po toliko nočeh zalezovanja in iskanja je petelin uplenjen! Od nekod se je zapodila proti mrtvemu petelinu kura, vznemirjeno sedla poleg ženina in nato hitro odletela. Zadnji pozdrav. Potem sva se z Janezom približala petelinu in ga počasi, pobožno pobrala.«

Jože je umolknil in mislil na veliko lovsko trofejo, ki jo je božal z očmi. Zdel se mi je kakor srečen otrok, ko mu je mati dala kos dobrega, belega kruha. Morda mu je bilo obenem malo žal petelina, ki ne bo več jadral nad zelenimi moninskimi gozdovi. Tega nisem mogel odkriti.

Z lovci na Menini

Z Jožetom in njegovo veselo družino smo se mnogo pozneje skupaj odpravili na Menino, v lovsko kočico. Sonce je lebdelo nizko nad obzorjem, sonce so se daljšale, ko smo prišli do lovske kočice. Nekaj temnih oblakov se je sililo izza Kranjske rebri, Lepenatko in se širilo čez Rogatec. Globoko spodaj se je poslavljala od dneva dolina Drete.

Prijazna lovska kočja stoji na jasi. Na pobočju nad njo žari rododendron. Voda tiho žubori in polni korito.

Bilo je pred praznikom. Dan kot pripravljen za praznovanje. Najprej nam je grla požgala čudodelna kačja slina. »Da se ne bo kdo prehladil.« Na leseno mizo pred kočjo se je pritisnil savinjski želodec in še drugo meso vseh vrst. Razpoloženje je raslo. Trda noč se je zgrnila nad Menino. Oblaki so vse bolj grozeče tiščali nad nas. V daljavi, nekje za Lepenatko, je zagrmelo. Potem smo nadaljevali v kočji. Slišali smo toliko veselega in zanimivega, da smo morali na poln želodec vse sproti poplakovati. Malo pred polnočjo mi je rekel Hubert: »Veš, takale pa je do treh četrtin jage!« V tople odeje smo se zarili, ko se je dan že krepko prevesil v naslednjega.

Skozi režo v polknih me je zaščegetalo. To najbrž ni mesec, ampak sončni žarek. Skočil sem pokonci. Za menoj je ostala speča kočja. Mimo Ledene jame sem šel proti planinskemu domu. Krave so me radovedno gledale in se pasle naprje. Okrog mene se je razprostirala pisana odeja najlepšega gorskega cvetja. Na planoti je polno vrtač. Pobočje se je prevesilo proti Tuhinjski dolini, ki je ležala do vratu zadelana v meglene pernice. Po dolgem ovinku med cvetočim slečem in ves preplavljen s cingljanjem kravjih zvoncev sem se vrnil k lovski kočji. Taka prijetna doživljaja daleč od vsakdanjih skrbi in vrvenja človek težko pozabi.

Tako se človek sreča z lepim koščkom Zemlje, z njenimi ljudmi, z njenimi zanimivostmi in lepotami. Marsikateri košček človeka skoraj do kraja prevzame, da se tja pogosto vrača. In zdi se mi, da je taka tudi Menina. Prijetna, samotna in mikavna, vsaj če te sprejme tako, kot je tedaj sprejela mene.

KAMNIŠKA LIRA IN PLANINCI

DR. ALBERT ČEBULJ

Na dobo slovenskega narodnega prebujanja, na čas prvih zgodovinskih ljudskih taborov in na vsa takratna gibanja lahko gleda Kamnik z izrednim ponosom. Tedaj, ko je bil slovenski tabor, leta 1868, je bila ustanovljena tudi Narodna čitalnica v Kamniku. Iz kroga čitalničarjev je izšla pobuda za prvo samostojno slovensko pevsko društvo Lira; ustanovljeno je bilo novembra 1882. Razširjeni krog čitalničarjev in lirašev pa je dal osnovo planinskemu društvu v Kamniku; ustanovljeno je bilo leta 1893, nekaj mesecev za prvimi planinskimi društvom v Ljubljani.

Ena od prvih tradicionalnega delovanja Lire je velika navezanost lirašev na planinstvo. Teh 90 let stikov ni mogoče več v celoti obnoviti, vendar bo že nekaj podatkov ta dogajanja vsaj približalo.

Že od ustanovitve kamniške podružnice planinskega društva sem ima Lira s planinci stalne izjemno tovariške odnose in z njimi najtesneje sodeluje. Pred prvo svetovno vojno je bila za to povezanost značilno predvsem narodno-buditeljsko delo. Ti stiki so bili tako tvorno tesni, da so ostali taki tudi tedaj, ko je prenehal narodno-buditeljski motiv.

Ob 90-letnici organiziranega slovenskega planinstva in minuli 100-letnici prvega slovenskega pevskega društva Lira je zato priložnost, da vsaj z nekaj besedami prikažemo delo kamniške Lire na področju planinstva.

Lira redno goji planinske pesmi, katerih izbor je zelo obsežen in bogat; na vseh planinskih prireditvah s kulturnim programom redno nastopa Lira, saj za take priložnosti zna izbrati tisto, kar je najbolj ustrezno.

Tako je zbor pel že pri otvoritvi planinske kočje na Kamniškem sedlu dne 12. avgusta 1906. Prav tako na planinskem taboru v Logarski dolini ob 75-letnici slovenskega planinstva leta 1968; tam so odpeli pevski program planinskih pesmi.

Pevsko zaokrožena skupina lirašev je 15. septembra 1974 pela pri odkritju spominske plošče pri Staničevi kočji pod Triglavom, ko so počastili 200-letnico rojstva Valentina Staniča. Liraši so se za tem povzpeli še na vrh Triglava in pri Aljaževem stolpu zapeli nekaj planinskih pesmi. Lira je 27. februarja 1978 sodelovala s planinskimi pesmimi na proslavi v unionski dvorani ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav. Lira je 4. julija 1981 sodelovala s planinskimi pesmimi pri otvoritvi Parka spominov na žrtve Kamniških planin v Kamniški Bistrici. Za 90-letnico organiziranega slovenskega planinstva (1983) je Lira naštudirala stilni celovečerni planinski koncert »Pesem planin«. Izbran, zaokrožen celovečerni planinski koncert nas je vodil od Nedveda (Gregorčiča), Foersterja, Aljaža, Adamiča, Kernjaka, Cirila Vremšaka in drugih, furlanske Planike (Stelutis alpinis), tren-

tinske Montanare, slovaške Ej, hora, hora, do pesmi, ki so se rodile v NOB. S tem programom je Lira imela doslej dva koncerta 6. maja 1983 v Kamniku in 7. maja 1983 v Mozirju. S koncertnim programom »Pesem planin« bo Lira nastopila še v drugih krajih. Oba koncerta sta pokazala, kako globoko občutijo poslušalci planinsko pesem. Kot leta 1906 je Lira tudi v juliju 1983 sodelovala pri otvoritvi obnovljenega planinskega doma na Kamniškem sedlu. Skoraj vsi člani Lire so tudi člani planinskega društva.

Lira ima velikokrat v gosteh pevsko društva iz Zahodne Nemčije in Holandije. Redno jih vodi v planine, predvsem na Veliko planino, da jim pokaže lepoto naših gora. Pri tem prikaže gostom široko organiziranost našega planinstva. Ti gostje navadno prenočujejo v Kamniški Bistrici. Okolica jih tako prevzame, da se redno vračajo in preživljajo dopuste med našimi gorami.

Stiki Lire in planincev so tako dolgotrajni, tesni, pristni, naravni in najbrž nimajo primere. Resnično so lahko za zgled v plodnem sodelovanju dveh različnih dejavnosti.

VILKO MAZI – 95 LET

* 4. julij 1888

(Povzeto po magnetofonskem zapisu za radijsko oddajo Odmevi z gora, ob obisku na njegovem domu v Vikrčah.)

Rojen sem v letu treh osmic — 1888. letu v hudi revščini. Oče je bil slep, odkar ga pomnim, mati pa je bila revna šivilja. Oče je bil uradnik pri »zemljiški knjigi« pa je v mladosti imel hudo bolezen, tako da so mu opešale oči in je oslepel. Preživljal se je s tem, da je ljudem pisal prošnje »za cesarja za milost«. Dokler je živela mama, je pisala ona, potem sem pa jaz prišel na vrsto že v tretjem razredu ljudske šole, ko sem bil star dobrih devet let. Ljudje so me že tedaj imeli za pisarja; dajali so mi cigarete, da sem

jih začel kaditi. Oče pač ni videl, sam pa se nisem zavedal, da bi postal »ta vel'ka baraba«, če se me ne bi bil župnik usmilil, ko me je poslal v Marijanišče v Ljubljano. V Marijanišču, takoj prvi dan, me je nuna, sestra Lucija je bila to, tega imena nikoli nisem pozabil, imela je nekakšen krempelj na prstu, vsekala z njim, ker sem menda nekaj godrnjal. Obraz mi je oblila kri. Sam pač nisem trpel, da bi bil kdo nad mano, pa sem jo podrl na tla, tako da sem se zaletel vanjo. Otroci so bili prestrašeni: Kaj bo pa zdaj? Pa pride hlapec, me prime za ovratnik in me odvede v telovadnico. Privezal me je za drog in me je tako pretepel, da sem se onesvestil. Potem sem vedel, kaj bo zdaj treba, treba bo biti »priden«. Šel sem na tisto stran, kjer so bili »ta pridni«. Postal sem najboljši učenec, tako da me je ravnatelj Andrej Kalan dal k svoji sestri stanovat in na svoje stroške šolat, češ da bom duhovnik postal. Bil sem vesel, pa so me v gimnaziji pobje spet zapeljali. Raje sem bil na Šancah kot pa pri pridigi v »Šenklavžu«. Ko sem prišel domov, sem si vsebino izmislil in je bilo v redu, dokler se gospodinja ni sama prepričala, če je vse to res. Povedala je Kalanu. Ko je prišel semester in sem prinesel spričevalo, me je vprašal: »Ali imaš še veselje ali ga nimaš, sestra mi je vse povedala!«

»Ne, nimam.«

»Potem sva si pa bot. Ne bo nobenega sovraštva med nama. Tukaj je roka in glej, kako boš naprej živel!«

Tega moža sem ohranil v lepem spominu, čeprav se mi potem, ko sem se odselil, ni godilo dobri dve leti nič kaj prida. »Skozme se je videlo«, dokler nisem dobil prve instrukcije. Potem se je nekako obrnilo. Še danes se čudim, kako sem mogel preživeti ob tisti revni hrani, ko nisem imel po cele dneve nič v sebi, pa si dobil v hiralnici jed, ki je smrdela po zdravilih in tudi te nisi mogel pospraviti... Pa si jo moral, sicer naslednjega dne nisi smel priti. Tako sem takorekoč ob hrani prestradal celo leto in se čudim, kako sem dočakal toliko let.

— — —

Nad Črnomljem je griček in tega sem prehodil podolgem in počez. Otroci smo se podili po njem. Z njega je bil lep razgled na živinski trg in po okolici Črnomlja. To je bila moja »prva gora«. Sicer pa hribov nisem kaj posebej »obrajto«, dokler nisem prišel kot učitelj v Lož. Ljubil sem pa potovanja. Denarja pa seveda nisem imel. Kljub temu sem si ogledal Dunaj pa Pariz in šele v Ložu, kjer sem bil na prvi učiteljski službi, sem šel tudi v prave hribe. Tam me je neki Debevec*, menda novinar, bolj izgubljen človek, »Kovačev študent« so mu pravili, nekoč povabil na Snežnik. Šel sem z njim, čeprav nisem imel še prav nobene opreme.

»Daj si čevlje okovat pa bo dobro,« je dejal.

Potem pa sva tisto vročo za violino uporabila za nahrbtnik in sva šla pod Snežnik. Zavetišče sva si napravila kar v gozdu. Vem, da se je to zgodilo leta 1909. To je bilo vse, kar je bilo »gorskega« pred vojno. Šele med vojno, ko so nas gnali na Rombov, sem spet bil v gorah. Rekel sem si: »Ko bi že bil mir. Tako lepa jutra so, rad bi jih občudoval v miru!« Šele tam sem dobil smisel za gore in tako sem šele po vojni prvič prišel v hribe. Na Triglavu sem bil leta 1922 in potlej se je moje hribovsko življenje začelo.

Nikoli pa nisem iskal družbe. Rad sem hodil sam, ker so imeli ljudje preveč izgovorov, da ne utegnejo. Tako sem hodil sam, ker sem šel na pot, kadar sem hotel in prav to je storilo, da sem naravo bolj z zanimanjem opazoval pa pazil na svojo varnost. Če bi hodil v družbi, ne bi napisal toliko, kolikor sem od vsega začetka, ko sem bil prvič na Triglavu. Samohodstvu se zahvaljujem, da je bilo moje planinsko življenje tako bogato z doživetji. Ob tem pa sem dolžan opozoriti, da je samohodstvo nevarna reč, če nimaš zdravih čutov, si lahko izgubljen.

Vilko Mazi, starosta in zaslužni pionir v slovenskem planinstvu, je to dni praznoval svojo 95-letnico. Kdo bi naštel vse tisto, kar je njegovo pero sporočalo v letih največjega razvotja tistim, ki so gore poznali, kot jih pozna on ali pa so jih želeli šele spoznati, in kaj naj bi bolj neposredno izpričevalo bistvo njegovega »planinca«, kot ga izpričuje on sam s svojo besedo, tekočo, sočno, belokranjsko, iskrivo in čisto.

In tako je bil govoril tedaj, ko smo ga obiskali, da bi z njim pripravili oddajo o gorah, o njem, o spominih na Luko Korošca, na njegov Triglav. Bilo je to leta 1977...

Zdaj pišemo leto 1983, kako čas beži...

In z njim nastaja mnogo novega.

Tisto, kar nastaja, pa ostaja hkrati tudi kot spomin, sporočilo, zapis na stran slovenske planinske zgodovine...

M. K.

PLANINSKO POPOTOVANJE PO ISLANDIJI

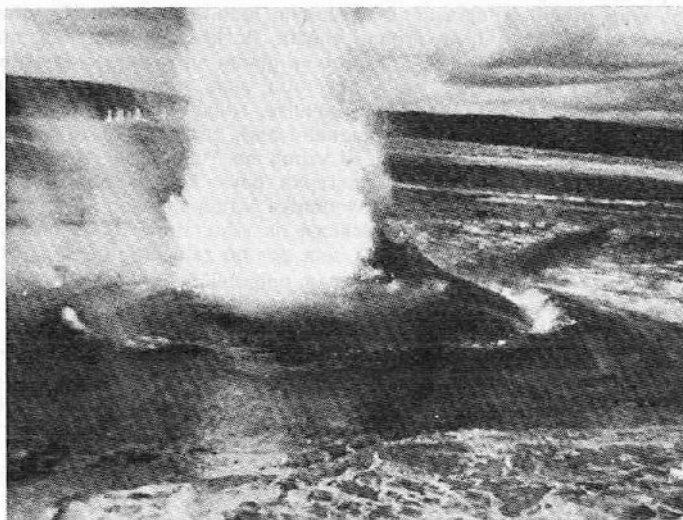
Dr. KRISTIJAN JEZERNIK

Island dežela polnočnega sonca, ledenikov, vulkanov, puščav in jezer, domovina islandskega lišaja, leži na Atlantiku med Grenlandijo in Evropo. Lansko poletje sem obiskal ta izredno lepi svet brez gozdov, s prostranimi razgledi s temnih vulkanskih vrhov. S terenskimi vozili smo prekrizarili ves otok od juga do severa in nazaj. Med potjo pa smo se povzpeli na pet vrhov, ki so nam ponudili obilo planinskih doživetij.

Začetek potovanja je razburljivo popestrila jugoslovanska železnica. Že na ljubljanski železniški postaji, odkoder naj bi ob treh in petnajst minut z vlakom odpotovali do Münchna, smo se »uspešno« razbili na dve skupini. Vlak, ki naj bi odpeljal ob omenjeni uri, sploh ni bil »naš«, temveč tisti, ki bi moral odpeljati že okrog polnoči. Imel pa je tri ure zamude. Tako se je nekaj najbolj zagnanih s svojo prtljago odpeljalo že ob treh in deset minut. Za nas, ki smo ostali na peronu, je bilo nerazumljivo, da JŽ tokrat nima zamude. Hitro smo organizirali pravcato akcijo za »izkrcavanje« naših neučakanih kolegov. Vsi zadovoljni pa smo se spet srečali na Jesenicah.

Sledilo je naporno potovanje v Luxemburg in nato polet do Reykjavika. Ko smo uredili obmejne formalnosti, smo prtljago naložili na terenski vozili, nakupili smo kruh in mleko ter odpotovali v nenaseljeno notranjost otoka. Vozili smo se mimo najstarejšega parlamenta na svetu, v Thingvellirju, pa mimo znanih gejzirjev do geološko mladega pogorja Kerlingarfjöll (Kraljičino gorovje). V tem pogorju, ki leži med dvema ledenikoma (Langjökull in Höfsjökull), smo opravili naš prvi planinski pohod na vrh z imenom Snaekolur (1477 m). Nič kaj spoštljiva velikost za goro, če jo primerjamo z višinami vršacev v Alpah. Naj pa povem, da se na Islandu vzponi na vrhove začenjajo že pri nekaj metrih nadmorske višine. Meja večnega snega in ledu pa se začenja pri 700 m pa tudi nižje. Tako so tudi vrhovi nad 1000 m nadmorske višine, še posebej, če so to vulkani, kar spoštljivi in vzponi predstavljajo naporno, celodnevno turo. Vrh gore Snaekolur predstavlja kraterski rob, s katerega je čudovit razgled na oba ledenika in na izredno barvito islandsko pokrajino med njima. Po kratkem postanku na vrhu smo se spustili v notranjost pogorja s številnimi vulkanskimi pojavi. Na kuhanje in »življenje pod našimi nogami« so nas opozarjali plini v ozračju in vreli tople vode. Sneg, ki prekriva notranje platoje pogorja, je neenakomerno razporejen. Velike luknje, iz katerih se največkrat kadi dim, v njih tudi ni snega, opozarjajo na toploto v zemlji. Ko smo se naužili »prijetnih« vonjav, smo se povzpeli na plato, ki omejuje notranjost od robnega masiva ter zavili do koč, kjer so nas čakali avtomobili.

Naš potep smo nadaljevali čez ves otok do severne obale. V Akureyriju smo se srečali tudi s Slovenko Heleno Dejakovo. Obiskali smo jo na njenem domu ob Eyja fjordu. S pristrčnega in izredno gostoljubnega srečanja smo odnesli prijetne spomine. Ogedali smo si tudi botanični vrt. Tam smo prvič na Islandu hodili pod krošnjami dreves, občudovali smo prečudovito cvetje, v ozadju pa večno zaledenele gore.

Veliki gejzir
v trenutku, ko se vodna
kupola dvigne v zrak

Foto dr. K. Jezernik

Iznad nepreglednih polj, črne, skrepenele lave, se dviga vulkanska gora Herdurbraid

Foto dr. K. Jezernik

Od tu smo odšli proti Myvatnu; to je vulkansko zelo aktivno področje na otoku. Šotore smo postavili v enem izmed ugaslih kraterjev, s kamerami pa smo hiteli beležiti svet nam tujih oblik in nenavadnih polnočnih barv.

Obiskali pa smo tudi tople vrelce v Hvitavatnu. Najbolj prezebli smo hitro zlezli v vodo, da bi se zavarovali pred mrazom in vetrom. Francelj pa, ki ni več tako rosnó mlad, je doma pozabil kopalke. Tako je pred plavalasimi Islandkami »delal reklamo« za dolge spodnjice. Zaradi »konvertibilne reklamne ponudbe«, bi ga lahko naša konfekcijska industrija denarno podprla in mu »pokrila« del potovalnih stroškov. S prepričljivim dejstvom: »Saj me tako ali tako nobena ne pozna, žena pa tega že ne bo izvedela«, (naj se ob prebiranju teh vrstic nikar ne huduje na svojega moža), si je odvezal spodnjice — in se potopil.

Sledili so planinsko najbolj razburljivi dnevi poti. Vreme nam je bilo naklonjeno, tako da so nas na koncu potovanja domačini povabili, naj še pridemo, saj prinašamo lepo vreme in tako vplivamo tudi na večji turistični priliv. Svoje pločevinaste konjičke smo pognali čez divjo vulkansko pokrajino, kjer se je peščena puščava spreminjala v kamnito, v razrito skrepenelo lavo, vmes pa smo prečili reke brez mostov. Namenjeni smo na področje Herdurbreida (1682 m); »Širokoramni«, kot bi se lahko glasil prevod, to je mogočna, osamljena vulkanska gora, ki je nastala v ledeni dobi. Iz nepreglednih polj lave se strmo dviga velika črna gmota, katere vrh krasi z ledom napolnjen krater. Vzpon smo opravili po težko dostopnem zahodnem pobočju. Svet je bil izredno krušljiv, vmes pa smo prečili izpostavljena snežna in ledena pobočja. Na vrhu nas je pozdravil hud mraz, začelo je tudi na drobno snežiti. Po krajšem postanku smo se po isti poti vrnili do avtomobilov. Okrog te črne gorske gmote se raztezajo strašne, nepregledne površine skrepenele lave. Daleč nekje na robu tega, lunini površini podobnega sveta pa se iskrijo široko razliti rokavi reke Jökulse. Nekaj kilometrov stran od te gore, sredi tega mrtvega sveta, leži ob reki nacionalni park, pravi rajski vrt zelenja in cvetja. Med potjo proti južni obali smo opravili še vzpon na Tungnafell (1540 m). To je bila izmed vseh vrhov na naši poti najlažje dostopna gora. Z vrha pa je bil prečudovit razgled na ledenik in vse tja do volikega ledenika Vatna. Povsod led, pravcata ledena doba. Kot otroci smo uživali v sončni bleščavi na vrhu. Bojan in Dijana pa sta bila še posebno zadovoljna, saj sta se povzpela sem gor po zelo strmem snežišču.

Med potjo proti južni obali smo si ogledali še znamenito zemeljsko razpoko Elgdjo. 35,5 km dolg jarek je nastal ob silovitem zemeljskem potresu. Nekje na sredi tega razklanega sveta šumi prečudovit dvojni slap z naravnim mostom.

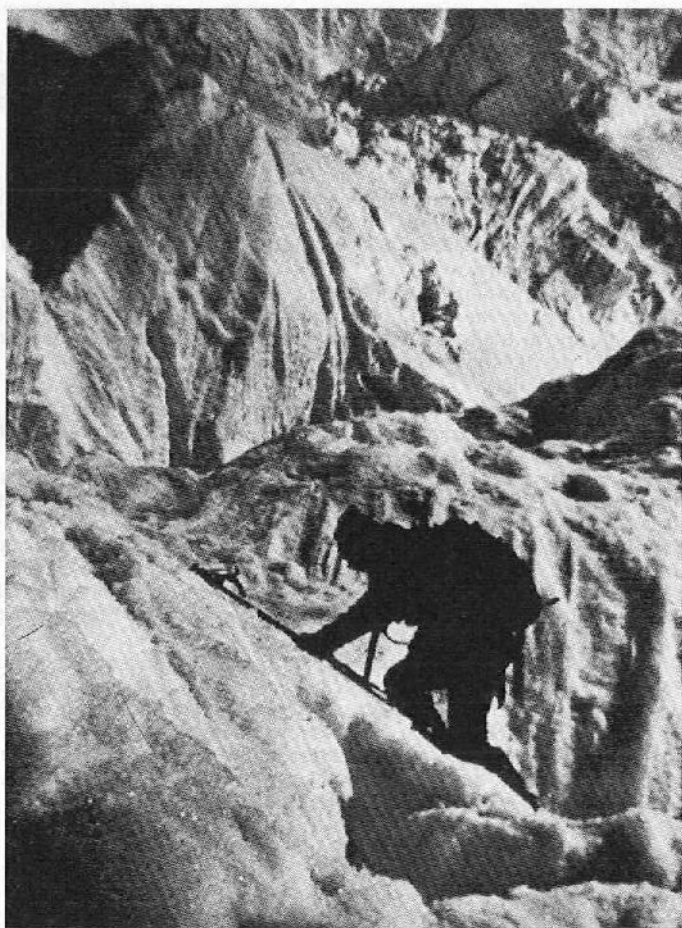
Naslednji dan smo prispeli v Skaftafell. Tu je tudi nacionalni park, v katerem stoji v objemu največjega ledenika v Evropi — Vatne — tudi najvišja gora na Islandiji, 2119 m visoki Hvannadalshnjukur. Gora, ki se s svojimi velikanskimi ledeniki, obširnimi predgorjem, dolgimi pristopi in prečudovitim razgledom z vrha, lahko meri z velikimi vrhovi v Švici ali Franciji.

Naslednje jutro smo vstali že ob nih, Bojan pa je noč kar prečul. To se mu je med potjo tudi nekoliko maščevalo. Utrujenost mu je hitro zlezla v noge in na oči. Z avto-

mobili smo odrinili pod južno pobočje pogorja in se začeli vzpenjati preko zelo položnih in dolgih pobočij. Opravili smo 10 km dolgo pot in šele potem se je začel svet strmo dvigovati. Na ledeniku smo se navezali in se preko dolgih razpok povzpeli na vršnji plato, ki ga predstavlja tri kilometre širok ledeniški krater. Sonce je bilo že visoko, pot po ravnih tleh pa se je vlekla v neskončnost. Za vzdušje pa je poskrbel Boris, ki je neprestano — kljub temu, da je bil navezan — iskal »intimnega zavetja«. Ob tem »iskanju« smo se počasi približevali vrhu. Mogočna gmota kamenja in ledu v vrhnji piramidi gore je bila vse bliže. Tik pod vrhom smo pod seraki prečili nekaj večjih brezen in se po osmih urah hoje varno povzpeli na najvišji vrh Islandije. Na vrhu smo se seveda fotografirali. Občudovali smo zaledenele gore. Vidljivost je bila v jasnem vremenu in čistem ozračju res izredna. Potem smo sestopili. Dolg in mučen sestop v toplem popoldnevu je bil prava kalvarija. Bili pa smo srečni, saj smo se na vrh povzpeli menda kot prvi Jugoslovani.

Po dnevu zasluženega počitka, smo se napotili pod Heklo — goro čarovnico. To je še vedno aktiven vulkan, iz katerega se kadi in so tla na mnogih mestih zelo topla. Še pred tremi leti je bruhal lavo iz več stranskih razpok. Hekla je vulkan, ki nima kraterja na vrhu, temveč lava teče iz razpok, ki se odpirajo v bokih gore. Na izbruh pa opozarjajo para in dim in bobnenje v gori. Občudoval sem kmete, ki imajo kmetije v neposredni bližini. To so ljudje, ki se v svojem življenju nekajkrat selijo iz domov. Ko je neposredna nevarnost mimo, se vrnejo in če je potrebno, spet postavijo svoje skromne domove. Naš vzpon na Heklo smo začeli tako, da smo prečili krušljiv teren s sto let staro lavo. Potem smo se povzpeli čez zadnje nanose lave. Hoja po takem svetu je bila utrudljiva, zaradi velike krušljivosti pa je korak negotov. Na Mali Hekli smo počivali, si privoščili nekaj kalorij iz nahrbtnikov in potem nadaljevali pot do pobočja Velike Hekle čez ledenik, prekrit s pepelom in črnim peskom. Čim bolj proti vrhu smo šli, manj je bilo

Vzpon med seraki na vrh Hvanadalshnukurja

Foto dr. K. Jezornik

ledu, zato pa je bilo več dima, tla pa so bila najprej prijetno topla, potem pa — vroča. Našega Čičija smo pustili na pobočju pod ledenikom. Pri njegovih sedmih križih je bila ta pot, kljub velikim alpinističnim izkušnjam, le pretrd oreh. Vrh gradijo stožčasti, v krogu nameščeni kupi lave. Vmes leži kratersko oblikovana razpoka s kameninami vseh barv in odtenkov. Gost dim, ki se vali iz nje, predvsem pa smrad po žveplovm dvokisu nas je hitro pognal po pobočju v dolino. Noč smo prespali v neposredni bližini vulkana na čudoviti travi s čistim, žuborečim potokom. Tam smo končali planinski del naše poti. Po krajšem dvodnevnem postanku v Reykjaviku smo se s hladnega Islanda odpeljali spet v tople domovino.

Opomba: Na *Hvannadalshnjukur* smo se 3. avgusta 1982 povzpeli Diana Lavrih, Boris Markič, Bojan Fonda, Janez Pretnar — vodja in Kristijan Jezernik.

NEDOSEGLJIVI RAZOR

Dipl. ing. Dušan Krapež

Že samo ime je v mojem otroštvu burilo domišljijo. Oče je dostikrat prav spoštljivo govoril o tej gori. Tista predpona »raz« me je močno vznemirjala. Čeprav sem komaj začel hlačati in osnovno šolo, me je rezala v uho. Zame so imele besede na »raz« nekakšen negativen pomen, čeprav vemo, da temu ni tako. Pa le kdo bo dopovedal otroku? Pa sem v mislih nizal besede: razoran, razrvan, razklan... Ko pa sem nekaj kasneje spoznal, da enako napisana beseda v angleščini pomeni celo: britev, sem bil iz sebe. Kakšna neki mora biti ta gora? Spoštovanje, vznemirjenje, strah in radovednost, vse se je mešalo v meni. Ko je pripadel po I. svetovni vojni tudi Razor Italiji, v meni pa se je pretakala tudi primorska kri, ni bil praktično več dostopen. Z drugih meni dosegljivih Julijcev se mi Razor ni zdel bogve kako »razdejan«, pač pa podoben drugim hribom. Neko ime pa vendarle mora imeti.

Dvakrat sm ga doslej naskakoval. Pa ni bilo nič ali skoraj nič.

Tako prvič kot drugič sem se peljal z »gorenjcem« do Kranjske gore. Ga ni škoda? Tam od Jesenic naprej sem imel vtis, da je progla lokalna, zato pa toliko bolj prikupna. Na tem odseku mi je srce poskakovalo vedno za terco višje. Zdelo se mi je, da mi kolesa vagona neprestano govore: Gremo gor, gremo gor, gremo gor... Pa do danes? Razen obljub — nič.

V Kranjski gori pa lepo pot pod noge. Prva etapa malo manj po planinsko do Erjavčeve kočice. Dva zakonska para, prvi malo starejši, drugi malo mlajši pa še en prirastek moškega spola. Malo po cesti, malo po bližnjicah, malo z včli in nekaj potrpljenja, pa smo prišli do našega prvega cilja. Po počitku smo imeli več kot preveč časa za pohajkovanje po okolici.

Zjutraj smo zgodaj vstali, kot se to poštenim planincem spodobi. Jaz, neukrotljivi »knajpar«, sem stekel do studenčka, si splekel srjaco in se napol gol v zelo hladnem jutru toliko časa junačil, da sem jo skupil. Nekaj mi je skočilo v križ; zagrabilo je in držalo. Odtod naprej sem hodil nekako tako, kot bi imel polne hlače. Trmast sem in zato nisem odnehal. Nisem hotel kvariti ne družbe ne ture. Kako sem prilezel na Prjsank ali Prisojnik — naj se kregajo etimologi, kaj je bolj prav — sam ne vem več. Žena neutrjena oziroma premalo utrjena, je tudi imela težave, kar na jok ji je šlo. Razorja pa še nikjer. Vreme se je spridilo in megla ga je skrbno zavila v svoje odeje. V takih okoliščinah smo imeli edino željo, priti čimprej v kočico na Podih. Prenočili smo in se naslednji dan vrnili v dolino Vrat, ne da bi sploh videli tega skrivnostnega skrivnostnika. Pa drugič, sem si dejal.

Drugič se je spet ponovilo tisto z »gorenjcem«, ko sem se peljal v zgornjesavski kot. Srce je poskakovalo, trkljajoča kolesa pa so prišepetavala kot vedno: gremo gor, gremo gor... To pot smo bili v drugačni sestavi. En sam družinski par s prirastkom in njegovo prijateljico. Kaj hočemo: Iz malega raste veliko. Tisti prirastek pa je med vožnjo tako zinil na račun planinarjenja naše mame, da je užaljena izstopila kar v Mojstrani in rekla, da nas bo pričakala pri »žlahti«. Škoda, ni se dala potolažiti.

Mi trlje pa kar lepo v Krnico. Naše ambicije so bile Kriška stena, Podi in seveda neizogibni Razor. Prispeli smo v skromno kočico in tam prespali. Zarana smo vzdignili svojega rojstva kosti in odrinili proti grozljivi steni. Ko pa si v njej, spoznaš, da je lepo speljana in »ni nič kaj posebnega«. Težav ni bilo. Pač! Dekleta je dajala višinska bolezen. No, tudi to je prešlo. V najlepšem vremenu smo prispeli v Pogačnikov dom na Podih, k Pavletu, ki je bil dolga leta oskrbnik. Žal ga ni več med nami.

»A's le pršou,« je rekel in me premeteno in hkrati šegavo pogledal. Dolga leta sva skupaj muzicirala pri istem amaterskem ansamblu, on kontrabas, jaz pa violino. Kadar sem ga srečal, sem se zmerom rad spomnil anekdote. Tisti kontrabas je bil že bolj stara »kišta«; strune tudi ne bogve kako kvalitetne. Pa je nekoč Pavle malo bolj po svoje in energično potegoval svoj lok, tisti toni niso bili preveč kvalitetni in je dirigent rekel: »Ti, Pavle, pa ne tako, kot bi ,kostne' premikal.« Malo kislo je pogledal Pavle, potem pa se je z nami vred od srca nasmejal.

Še preden sem se dobro oddahnil, je bil že čaj na mizi. Toda še preden sem z žlico pomešal čaj, se je prikazal neki rdečelasec, pegast in kar nekam preklast — Anglež. Pavlu je nekaj dopovedoval. Nato pa je Pavel stopil na sredo sobe in poprosil navzoče, naj se prostovoljno javimo za reševanje neke angleške turistke, ki se je nekje pod Razorjem poškodovala. Pogledal sem po vsebini sobe — vsi so bili videti precej mlajši od mene. In sem čakal. Nič! Mučne sekunde so tekle in tekle, pa nič. Sram me je postalo. Kako malo tovariškega čuta je med nami, sem si mislil. Prvi sem se vzdignil — za reklamo — in potegnil za seboj še kakih 6 ali 7 mlajših. Pa je Pavle iskal še enega prostovoljca, da bi »reševalni« v Trenti javil primer. Javil se je moj sin. Ni spil čaja niti ni počakal, da bi mu dal kaj drobiža, kar stekel je v dolino. Tudi jaz sem bil ob svoj čaj.

Pavle nam je dal nekakšno plahto in šli smo. Stezica proti Razorju ni nič posebnega. Čisto navadna je, nezavarovana, ker ni treba, da bi bila. Taki potki smo nekoč rekli »kravja steza«. Nismo hodili dolgo, morda 20 minut, gotovo pa ne več kot pol ure, že smo zagledali skupino Angležev in med njimi našo »miss« ali »lady« ali »madame«, ki si je baje zlomila levo roko v nadlahti. Za malo se mi je zdelo, da so nas gledali nekam zviška, kot da je reševanje naša dolžnost. Še hvala ni izrekel nihče.

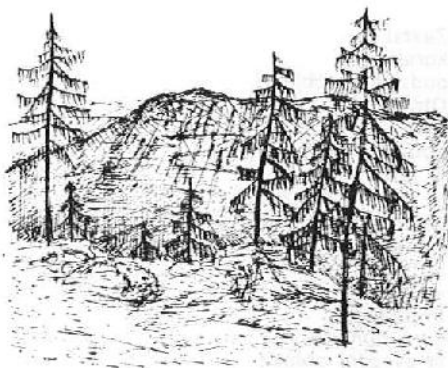
Bilo nas je osem. Razgrnili smo plahto in naložili nanjo tisto »miss« ali »madame«. Težave pa so se s tem šele začele. Stezica je bila — no saj je še — precej ozka, narejena takorekoč za enega. Tista plahta z »madame« ali »miss« je lagodno plavala nad stezico, mi pa smo morali po vseh tistih kamnih, kamenčkih in skalicah pa tudi skalah iskati ravnotežje. Več kot preveč težav, zlasti še, ker sem sam nosil še svoje križe na hrbtu.

Bližali smo se nekaki veliki skali — balvanu. Bil je pokrit z drobnim peskom. Že gor grede sem premišljeval, kako bomo prešli čez to drsljivo stezico. Bližali smo se tej skali, ko je med nas padel kot »deus ex machina« nekdo z značko GRS, pa še zdravnik je bil povrh. Krepko sem se oddahnil. Vsaj eden, ki se na reševanje spozna. Pa še pred tisto s peskom posuto skalo. Pogledal je ženi v oko, jo malo pretipal in končno dejal: »To ženo privežite, lahko sama hodi!« »Hvala bogu,« sem v mislih dejal. V koči ji je zdravnik dal prvo pomoč.

Pavle nam je ponudil makaronovo meso, zraven pa steklenico piva. »Po naročilu Angležev,« je dejal. Ni dosti teknilo. Bolj všeč bi mi bilo, če bi rekli: »Hvala lepa za vaš trud.«

Naslednji dan smo morali v dolino, zaradi dogovora z mamu pač. Tako je bila že drugič tura na Razor pokvarjena. Priložnosti za tretji naskok še ni bilo, žal pa sem skoraj prepričan, da je tudi več ne bo. Ti nagajivi Razor ti.

V februarju 1983.

1. MAJ

IVANKA KOROŠEC

Z rdečim nageljnom na prsih gremo skozi prvomajsko jutro. Rosno je še in Podgora je vsa v cvetju; hruške in jabolane so v belem belorožnatem ogrinjalu, pod drevesi so lehe spominčic, nebo je jasno in brez oblčka, modro, da kar skeli, in vrisk nam vro na ustnice.

Ali je kdo od nas v tem jutru pomislil na tisti davni maj in na čikaško delavce, tkalke, železničarje in mornarje, ko so zahtevali osemurni delavnik? Z ramo ob rami so šli naravnost pred puškine cevi. Policija je uprizorila krvav pokol, pet delavcev pa je bilo obsojenih na smrt. Krvavo utrti delavski »prvomajnik« je postal — praznik. Ponekod je v njem še kri, toda vse več je veselja in pesmi.

Svobodni smo. Kaj je pravzaprav svoboda? Svoboda je, da človeku ni treba razmišljati po predpisih. Svoboda je spoštovanje vsakogar izmed nas in razumevanje drugače mislečih. Svoboda vsakogar izmed nas je omejena edino s svobodo drugih. To zares ni prazna beseda in ni gesto za spomenike...

Ob naporu pa se mi misli kar sesedajo; ostaja samo še fizični napor, volja, da prideš na vrh, želja, da premagaš samega sebe. Lezemo na Dobrčo, vedno višje. Hodimo uro, dve, že več. Sopiham v breg, otroci so že zdavnaj na vrhu; kot divje koze gredo. Mož, ki ima maratonska pljuča, hodi počasi iz gole vlnudnosti ob meni.

Na vrhu je razgled očarljiv. Noter do Triglava sega pogled, navzdol pa vse do Jošta in Šmarjetne gore nad Kranjem.

Na Dobrči ta dan gorijo kresovi, tako kot po vseh hribih po domovini. Mrzel veter piha, zebe nas. V kotlu se kuha partizanski golaž za sto ljudi. Kako nam tekne! Zapojemo še — Prečuden cvet je v grapi črni, Nabrusimo kose, Hej mašinca zagodi in nazadnje še Džuli, čeprav nič ne sodi zraven. A pesem je izraz življenjskega veselja in mi smo veseli in srečni! Povzpeli smo se tudi na vrh Dobrče. Prepihalo nas je do kosti, a lepota je odtehtala mraz. Nekaj samotnih, suhih viharikov še kljubuje na vrhu, zelenkast divji teloh raste tam in krvavo obarvano vresje, spodaj pa leži vsa radovljiško-blejska kotlina, kot da je na dlani.

Ta domovina in ta maj nas zavezuje, ko se spominjamo dolgov naši preteklosti. Kaj je naša odgovornost v tem sončnem prvomajskem dnevu? Da se zavedamo sebe v tej deželi in tega, kar je bilo včeraj, da znamo živeti za to, kar je danes, da svoje sanje in načrte spreminjamo v tisto, kar bo prišlo jutri...

ZDOMKI IN GORI

Nelly Schuster

Sleci
okamenelo
ruto
ponižanj!

Zavrzi
koralce
podarjenih obljub!
Otrí si
srage
obupa
in grozel!

Obrni se
k meni,
da boš
vsa moja:
Pripada ti
gora domača
in zvezdni oblaki!

SENCE ZA VEKOMAJ

Nelly Schuster

Slikarju B. Jakcu

Očnice sreče moraš
si sam zasaditi!

Ne obsedeti v temi,
ne tuja sovraštva
vrč piti!

Sence za vekomaj
v bivanju svojem
spoditi!

BELI MOLK

Nelly Schuster

(Gorska sklica poziml)

Vsak človek ima svoj seznam
gorskih poti kot upanj lepote
in težkih ur, ko je sam
in vržen v prepadov strahotel

Po grebenu Stola ...

Foto F. Sluga

MORDA JIH JE RES ŽE PREVEČ

(Nekaj misli ob veznih planinskih poteh, transverzalah)

TOMO GRGIČ

Tako nekako je zavzdihnil predsednik planinskega društva Ljubljana Matica o imenovanih poteh, magistralah in transverzalah v svojem intervjuju za Ljubljanski dnevnik dne 15. 4. 1983. Ker me je tudi samega mučilo to vprašanje, sem se odločil, da vsaj poskusim odgovoriti nanj. Pri tem pa je bilo treba opraviti nekaj priprav. Sprva sem menil, da bo zadoščal kar njihov pregled v obliki nekakšne razpredelnice, kakršna je npr. v Spominskem koledarju PZS 1983. Ker pa sem dvomil, če nekatere v tem pregledu navedene poti, po splošnem pojmovanju sploh spadajo med transverzale, sem se odločil, da jih poskusim najprej opredeliti (priloga 1).

POSKUS OPREDELITVE SLOVENSКИH PLANINSKIH VEZNIH IN KROŽNIH POTI (TRANSVERZAL)

— So speljane po ozemlju SR Slovenije ali pa so kontrolne točke na njenem ozemlju enakovredne del transverzala, ki gredo tudi v druge republike in pokrajini v Jugoslaviji¹ oziroma v tujini² ali pa so na slovenskem etničnem ozemlju v zamejstvu in jih oskrbujejo slovenska planinska društva oziroma pri tem sodelujejo.³

— Kontrolne točke (tri ali več)⁴ so praviloma razporejene na določeni smeri, včasih pa so določene le KT, brez povezave.⁵

— So časovno neomejene.⁶

— Po prehojeni poti in odtisu predpisanih žigov v dnevnih pohodnik dobi posebno značko.⁷

Seveda gre zgolj za poskus, za katerega se utegne pokazati, da ni uspešen in ga bo treba še dopolniti ali pa celo sploh ni potreben in naj transverzale opredeljuje vsak po svojem planinskem okusu.

S sestavljanjem pregleda transverzala se je, poleg sestavljalcev navedenega Spominskega koledarja PZS 1983, ukvarjalo že več avtorjev. Tu naj omenim le izčrpana opisa

¹ Npr.: Planine Jugoslavije, Transverzala planincev železničarjev Jugoslavije, ne pa Karlovaška transverzala, Istarski planinarski put in Nagrada planine, ki segajo na ozemlje SR Slovenije z eno samo KT.

² Pot prijateljstva treh dežel.

³ Planinska pot SPD Trst (Vertikalna) in Visoka Rezljanska pot.

⁴ Nimajo KT in jih zato ni mogoče šteti kot transverzale, kot opisano zgoraj: a) Spominska pot Jožela Šišernika, dolga 15 km (vir: Slovenske gore, 1982), b) Planica—Pokljuka (ki bo verjetno tudi vnaprej ostala »privilegij« alpinistov ali vsaj najbolj izurjenih planincev, je pa dolga 80 km in jo je moč prehoditi v štirih dneh; zanjo obstaja tudi »vodničoka«, vir: SK PZS 1983) ter c) za zdaj Pot XIV. divizije NOV Sedlarjevo—Ljubno.

⁵ Npr.: Razširjena slovenska planinska pot, Pot prijateljstva treh dežel, Jezerska planinska pot (?), Kranjski vrhovi, Planine Jugoslavije, Mladinska sindikalna transverzala ITC, Solčavska planinska pot, Transverzala planincev železničarjev Jugoslavije, Trideset vrhov.

⁶ Edina izjema so Kurirska pota Dolomito, ki jih je mogoče prehoditi le v maju. Glede na to, da je to pot mogoče prehoditi katerikoli dan v tem mesecu, je bližje transverzalam kot spominskim pohodom, ki imajo točno določen dan.

⁷ Trimčkova planinska pot na Peco nima posebne značke, le splošnega »Trimčka«, zato je ne gre šteti med transverzale kot opisano zgoraj.

GRADIVO ZA PREGLED SLOVENSКИH PLANINSKIH

Zap. št.	Ime vezne ali krožna poti	Oznaka	Kont. točk	Dolžina		PD, kjer je na voljo dnevnik, značka
				km	dni	
1.	Slovenska planinska transverzala	1	78	800	28	PZS
2.	Razširjena slovenska planinska pot	—	18 + 44	—	—	PZS
3.	Zasavska planinska pot	Z	15	140	7	Zasavski MDO Zagorje
4.	Gorenjska planinska partizanska pot	G	46	500	15	Kranj
5.	Ljubljanska mladinska pot	M	20	150	7	MDO Ljubljana
6.	Trdinova pot	T	15	150	6	Novo mesto
7.	Pomurska pot		32	220	10	MDO Murska Sobota
8.	Koroška planinska mladinska transverzala	K	20	130	6	Ravne
9.	Štajersko-zagorska krožna pot	B	12	120	6	Rog. Slatina
10.	Pot čez Kozjak	I	15	100	5	Maribor Matica
11.	Transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije	TV	88	750	25	PTT Slovenije
12.	Savinjska planinska pot	S	26	110	6	MDO Zabukovica
13.	Pot prijateljstva treh dežel		30	500	15	PZS
14.	Jezerska planinska pot		16	100	6	Jezersko
15.	Badjurova krožna pot		19 + 2	90	5	Litija
16.	Loška planinska pot	L	32	170	14	Škofja Loka
17.	Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana	E 6	36	267	10	PZS, gozdarji
18.	Kranjski vrhovi	YU	25	150	5	Kranj
19.	Šaleška planinska pot	Š	21	110	4	Velenje
20.	Pot prijateljstva Snežnik—Snježnik	S	6	60	2	Ilirska Bistrica
21.	Planinska trim pot po občini Sevnica		37	100	5	Lisca-Sevnica
22.	Planinska pot SPD Trst (vertikala)		40	550	18	Trst
23.	Trimčkova savinjska planinska pot (Krvavica—Gozdnik)	S	6			OTKS Žalec
24.	Trimčkova savinjska planinska pot (Dobrovlje)	S	6	50	2	OTKS Žalec
25.	Planine Jugoslavije		14		30	PZS
26.	Mladinska sindikalna transverzala ITC		30	150	7	ITC Žalec
27.	Solčavska planinska pot		15	50	5	Solčava
28.	Po poti kmečkih upornikov		12	85	5	ZSMS Krško
29.	Notranjska planinska pot	N	17	130	6	Logatec

VEZNIH IN KROZNIH POTI (TRANSVERZAL)

Leto otvoritva	Vodnik		Vir
1953	Vodnik po slovenski planinski poti, IV. izdaja 1974	PV 1976/259	Spomlnski kol. PZS 1983
1966	Vodnik po slovenski planinski poti, IV. izdaja 1974	PV 1976/259	"
1958	Vodnik po slovenskih gorah, III. izdaja 1969	PV 1976/259	"
	Vodnik po posavskem hribovju, 1978		"
1964	Vodnik po gorenjski partizanski poti, 1974	PV 1976/259	"
1955	Vodnik in popotni dnevnik (po Lj. mladinski poti), 1975	PV 1976/259	"
1967	Vodnik po Trdinovi poti, II. izdaja 1975	PV 1976/259	"
1967	Planinski vodnik po gorah SV Slovenije, 1980	PV 1976/259	"
1968	Vodnik po Slov. planinski poti, IV. izdaja 1974	PV 1981/191	"
	Planinski vodnik po gorah SV Slovenije, 1980		
	Karavanke II. izdaja 1975		
1968	Planinski vodnik po gorah SV Slovenije, 1980	PV 1981/191	"
	Planine Hrvatske, II. izdaja 1981		
1969	Pot čez Kozjak (splošni opis), 1969	PV 1981/191	"
	Planinski vodnik po gorah SV Slovenije, 1980		
1969	Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije, II. izdaja 1980	PV 1977/47	"
1972	Savinjska pot, vodnik z opisom doline, 1972	PV 1976/259	"
1972	Dnevnik vzponov, Julijske Alpe, 1974 Kamniške in Savinjske Alpe III. izdaja 1982	PV 1976/259 PV 1976/259	" "
1972	Dnevnik jezerske planinske poti, 1980	PV 1980/125	"
1973	Vodnik po Badjurovi krožni poti, 1974	PV 1976/259	"
1973	Dnevnik loške planinske poti, 1973	PV 1976/259	"
1975	Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana, I. ponatis 1977	PV 1977/47	"
1975	Dnevnik vzponov, Karavanke II. izdaja 1975	PV 1977/47	"
	Kamniške in Savinjske Alpe III. izdaja 1982	PV 1977/47	"
1975	Šaleška planinska pot (Vodnik), 1974	PV 1976/259	"
1975	Pot prijateljstva (opis poti), 1975(?)	PV 1977/47	"
1975	Vodnik po posavskem hribovju, 1978	PV 1977/47	"
1975	Vodnik po planinski poti SPD Trst, 1975	PV 1976/259	"
1975	Savinjska pot, vodnik z opisom doline, 1972	PV 1975/504 PV 1977/47	" "
1976	Savinjska pot, vodnik z opisom doline, 1972	PV 1976/265 PV 1977/47	" "
1976	Dnevnik planine Jugoslavije, 1976	PV 1977/47	"
	Vodnik po planinarskim domovima Jugoslavije, 1957		
1976	Mladinska sind. transverzala ITC (opis poti), 1974, 1976, 1977	PV 1976/259	"
1976	Kamniške in Savinjske Alpe, III. izdaja 1982	PV 1977/47	"
	Karavanke II. izdaja 1975		
1977	Vodnik po posavskem hribovju, 1978	PV 1977/47	"
	Planine Hrvatske II. izdaja 1981		
1977	Vodnik in dnevnik po notranjski planinski poti, 1977	PV 1980/125	"

Zap. št.	Ime vezne ali krožne poti	Oznaka	Kont. točk	Dolžina		PD, kjer je na voljo dnevnik, značka
				km	dni	
30.	Kurirska pota Dolomitov		6	25	2	Medvode
31.	Bohinjska planinska pot		30 + 7	170	12	Boh. Bistrica
32.	Idrijsko-cerkljanska planinska pot		25	70	5	Idrija
33.	Cerkniška transverzala		4	45	2	Cerknica
34.	Pohodna transverzala spominov obč. Lj.-Šiška		10	50	3	OTKS Lj.-Šiška
35.	Transverzala planincev železničarjev Jugoslavije		4 + 53		28	Železničar
36.	Trim transverzala (Kočevje)		4			Kočevje
37.	Bratska planinska pot Ljubljana—Zagreb		23	170	6	MDO Ljubljana
38.	Pot spominov NOB občine Domžale	D	20	60	4	ZZB Domžale
39.	Vrhniška kurirska planinska pot	V	13	100	3	Vrhnika
40.	Pot spominov NOB občine Hrastnik		15	60	3	Hrastnik-Dol
41.	Visoka rezijanska pot		3			Gruppo alpinistico Resiano
42.	Pot Vrhnika—Triglav		19			Vrhnika
43.	Po poteh borb in zmag Gorjanci—Bohor					Bohor-Senovo
44.	Papirniška (vevška) pot		3	30	1	Vevče
45.	Konjiška planinska pot ob spomenikih NOB		22	110	5	Zreče
46.	Trideset vrhov		40			PS Gorenje Titovo Velenje

TRANSVERZALE V PRIPRAVI OZIROMA

— Spominska planinska pot tov. Tita	*	6	20	1	ZSMS Tržič
— Planinska pot prijateljstva med balkanskimi državami		8			PZJ
— Bratska planinska pot Ljubljana—Rijeka		25	140	7	MDO Ljubljana
— Logaška planinska pot					Logatec
— Logatec—Pokljuka (Po poteh III. bataljona VII. SNOUB Franceta Prešerna)					Logatec

HRVAŠKE TRANSVERZALE, KI SE

— Karlovačka transverzala (Trdinov vrh)		7	73	3	Dubovac—Karlovac
— Istarski planinarski put (Slavnik)		12		3	Željezničar Zagreb
— Nagrada planine (Triglav)		9 + X			Kamenjak Rijeka

Leto izdavitelja	Vodnik	Vir	
1977	Priročnik za planince II. izdaja 1951	PV 1980/125	Spominski kol. PZS 1983
1978	Julijske Alpe, 1974	PV 1980/125	"
1978	Idrijsko-cerkljanska planinska pot (vodnik), 1979	PV 1980/125	"
1979	Planinski vodnik po cerkniški transverzali, 1981(?)	Delo 25. 8. 1981	"
1979	Pot po najlepših kotičkih naše občine, 1979		"
1979	Dnevnik transverzale planincev železničarjev Jugoslavije, 1979(?)	PV 1980/125	"
1979	Priročnik za planince, II. izdaja 1951	PV 1981/345	
1980	Bratska planinska pot Ljubljana—Zagreb, vodnik, 1980	PV 1981/88	"
1980	Vodnik po poti spominov NOB občine Domžale, 1980	PV 1982/353	"
1980	Vrhniška kurirska planinska pot (opis poti), 1980(?)	PV 1982/353	"
1980	Pot spominov NOB občine Hrastnik (vodnik), 1981	PV 1982/353	"
1981	Vodnik in dnevnik v italijanščini, prevod v slovenščini pri SPD Trst	Delo 28. 9. 1981	
1982	Vodnik po posavskem hribovju, 1978	PV 1983/24	
1982	Vodnik po posavskem hribovju, 1978		"
1982	Vodnik po spominski planinski poti ob spomenikih NOB 1982		"
1983	Kamniške in Savinjske Alpe, III. izdaja 1982 Karavanke, II. izdaja 1975, Julijske Alpe, 1974 Vodnik po Posavskem hribovju, 1978 Planinski vodnik po gorah SV Slovenije, 1980	Delo 4. 4. 1983	
O KATERIH NI NATANČNEJŠIH PODATKOV			
1980	Karavanke II. izdaja 1975		Spominski kol. PZS 1983
1982(?)		Delo 1. 9. 1980	
1983(?)		Delo 22. 3. 1982	
1983(?)		Delo 22. 3. 1982	
DOTIKAJO SLOVENSKEGA OZEMLJA			
1958	Planine Hrvatske II. izdaja 1981	Pl. H. 1981/223	
1976	Planine Hrvatske II. izdaja 1981	Pl. H. 1981/330, PV 1983/215	
1982	Planine Hrvatske II. izdaja 1981	Pl. list 1982/3—4, Pl. list 1983/1	

ing. Boža Jordana (Planinski vestnik 1976, stran 259 in 1977, stran 47) in Toneta Andrejčiča (Planinski vestnik 1980, stran 125). Ti pregledi so mi bili osnova, ki sem jo dopolnil z drugimi podatki iz Planinskega vestnika in Dela. Ker nisem prepričan, če so v pregledu zajete prav vse transverzale, ki bi spadale pod ta pojem, sem zbrane podatke naslovil le kot gradivo za njihov pregled (priloga 4).

Kot dodatek k tem pregledu sem navedel tiste transverzale, ki so v pripravi oziroma tiste, o katerih nisem mogel dobiti natančnejših podatkov, in končno še hrvaške transverzale, ki so delno tudi na slovenskem ozemlju, saj utegnejo biti zaradi svoje bližine zanimive tudi za slovenske planince. Morda bo tudi to gradivo vabilo za sestavo uradnega seznama transverzal, ki naj bi ga vodila Komisija za pota pri PZS, analogno siceršnji kartoteki potov (glej Stanko Kos: Navodilo za oskrbo in označevanje planinskih poti, PZS Lj. 1982, stran 12).

Vsakomur, ki sestavlja pregled transverzal, se zastavlja tudi vprašanje, kam uvrstiti planinske pohode in v čem se le-ti razlikujejo od transverzal. Poskus njihove opredelitve najdemo v prilogi 2, pregled — verjetno nepopoln — pa v prilogi 3.

POSKUS OPREDELITVE SPOMINSKIH POHODOV V SR SLOVENIJI

- So v počastitev pomembnih dogodkov med NOB.
- Potekajo po določeni trasi na slovenskem državnem ali etničnem⁸ ozemlju.
- So množični in časovno opredeljeni na določen dan.
- Kontrolne točke (ena ali več) so razporejene na določeni smeri.
- Po dokazano prehojeni poti si pridobimo posebno značko.

SPOMINSKI POHODI V SR SLOVENIJI⁹

Zap. št.	Mesec	Ime pohoda	PD — organizator	Vir
1.	januar	Po poteh I. Pohor. bataljona	Zreče	Koledar PZS 1983
2.	januar	Po stezah part. Jelovice	Šk. Loka	„ 1983
3.	februar	Po poteh XIV. divizije	Dramlje	„ 1983
4.	februar	Na Stol	Jesenice	„ 1983
5.	februar	Na Arihovo peč	Celovec	„ 1981
6.	februar	Po poteh goriške fronte	N. Gorica	„ 1983
7.	marec	Na Snežnik	Il. Bistrica	„ 1983
8.	marec	Na Porezen	Čerkno	„ 1983
9.	april	Na Nanos	Vipava	„ 1982
10.	april	Na Dobrovlje	Polzela	„ 1983
11.	april	Na Štampetov most	Železničar	„ 1983
12.	april	Na Golobar	Bovec	„ 1983
13.	maj	Po poteh partizanske Ljubljane	Odbor za pohod	„ 1983
14.	maj	Na Blegoš	Gorenja vas	„ 1983
15.	maj	PB »Celje« pod Travnikom	Ljubno	„ 1983
16.	junij	Na Kališče	Kranj	„ 1981
17.	junij	Po poteh Celjske čete	Železar	„ 1983
18.	junij	Po idrijskih part. poteh	Idrija	„ 1983
19.	oktober	Na Slavnik	Koper	„ 1983
20.	oktober	Po poteh Brežiške čete	Brežice	„ 1983
21.	december	Na Tisje	Litija	„ 1983
22.	december	Na Javornik	Idrija	„ 1983
23.	september	Na Kravec (pl. Jezerca oz. Kriška planina)	Kranj	„

⁸ Na Arihovo peč.

⁹ Seznan ni popoln in ni preverjeno, če pri vseh navodnih pohodih obstajajo kontrolni žigi in če je po prehojeni poti na vrsti še spominska značka.

Toliko o naštevanju in o poskusih za opredelitev transverzal in spominskih pohodov. Pa pojdimo k njihovem smislu. Če pri spominskih pohodih nimamo planinskih pomislekov, saj le-ti, čeprav so speljani večinoma po gorskem svetu, nimajo zgolj planinskih ciljev, marveč gre predvsem za proslavljanje pomembnih dogodkov iz NOB ob čimbolj množični udeležbi, pa je glede množice transverzal, bilo bi naj jih že 46, pri čemer njihovo število narašča iz leta v leto*, se nam vendarle samo po sebi zastavlja vprašanje: Ali jih morda res ni že preveč? Na silo najbrž niti ni mogoče zaustaviti širjenja, kaj šele, da bi katero od njih odpravili. Menim pa, da bi planinska organizacija morda vsaj priporočila minimalne zahteve, ki bi jih moralo izpolnjevati planinsko društvo, ki je pot ustanovilo in skrbi za to novo transverzalo.

Med minimalne zahteve štejem:

— Na voljo naj bi bili dnevniki, ne zgolj pri ustanovitelju, marveč tudi pri drugih planinskih društvih, na PZS, v knjigarnah in podobno.

— Dovolj natančen opis poti bodisi v dnevniku, kot to poznamo na primer pri Loški planinski poti in Ljubljanski mladinski poti, ali še bolje v posebnem vodniku, kot je na primer Vodnik po Slovenski planinski transverzali, Transverzali kurirjev in vezistov NOB, Badjurovi krožni poti itd. Če je v njih opisana transverzalna pot, so seveda ustrezni tudi splošni planinski vodniki po posameznih gorstvih (Julijske Alpe, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe, Vodnik po posavskem hribovju, Vodnik po gorah severovzhodne Slovenije in podobno).

— Zemljevid poti v razmerju 1 : 50 000. Za transverzale zunaj klasičnih planinskih poti po Julijcih, Karavankah ter Kamniških in Savinjskih Alpah bi docela ustrezali novi zemljevidi občin, v katere bi vrisali planinske poti. Taka sta doslej zemljevida občin Litije, Sevnice deloma Domžal.

— Žigi na kontrolnih točkah bi morali biti vedno na voljo. Ker obstajajo tudi »planinske srake«, ki so jim zlasti všeč transverzalne žige na samotnih krajih, bi jih morali skrbniki transverzal sprosti nadomeščati, da bi bilo kar najmanj dokazovanja s pričami, fotografijami, in podobnih nevednosti. Dostopnost žigov v planinskih kočah, ki niso stalno odprte, pa bi moral skrbnik transverzale pravočasno objavljati v sredstvih javnega obveščanja (najprimernejša je planinska rubrika v Delu). Enako bi morali javno objaviti vsako spremembo kraja, kjer se nahaja žig (tako je na primer ravnalo PD Litija o žigu Pristave, glej Delo dne 15. 4. 1981) ali še celo, če se kontrolne točke spremenijo (tako je na primer ravnalo PD Ravne na Koroškem ob spremembi kontrolnih točk Koroške planinske mladinske transverzale; glej Delo z dne 20. 10. 1980).

— Vsekakor najvažnejša pa je zahteva po zavarovanju poti ter njeni opremljenosti z markacijami in smernimi tablam (izjemi naj bi bili le pot Planica—Pokljuka, ki je že tako namenjena bolj alpinistom ter plezalni del Bohinjske planinske poti). Seveda ne zadošča poti zavarovati in markirati le za slovesno otvoritev, marveč jo je treba neprenehoma obnavljati, kar bo včasih težje, kot je videti ob ustanovitvi. Zdi se mi, da ni nikoli preveč poudarjati zahtevo po dobrem zavarovanju in markiranju planinskih poti — transverzal. K strmemu naraščanju števila planincev, ki za konec tedna ali med dopusti romajo v gore, so namreč precej prispevale tudi številne lokalne in daljinske transverzale. Med to množico pa je, kljub številnim oblikam planinskega izobraževanja, od raznih planinskih šol do tečajev za planinske vodnike, vendarle precej takih, ki so vsaj sprva zunaj označenih in zavarovanih poti precej nobogljeni. Zanje so torej dobro vzdrževane transverzale pogoj, da se na njih planinsko toliko prekalijo, da si sčasoma pridobijo sposobnosti za hojo po brezpotjih. Čimbolj bodo planinci po zavarovanih in dobro označenih poteh, tem bolj jim bodo hvaležni tudi lovci, alpinisti, manj dela pa bi najbrž imela tudi GRS.

Zato sem mnenja, da pri transverzalah pridržek »planinec opravlja planinsko pot na lasno odgovornost« (glej npr. 5. člen pravilnika planinske poti Trideset vrhov, sicer povzet po 2. odstavku 54. člena statuta PZS) ne odvezuje ustanovitelja in skrbnika neke transverzale, da ne bi, poleg planinskega društva, ki sicer skrbi za planinsko pot, poskrbel tudi sam za primerno zavarovanje in oznako poti. Vabiti množico planincev z značkami za prehojeno transverzalo pot na slabo vzdrževane in markirane planinske poti, se mi zares ne zdi odgovorno. Če bi se pa izkazalo, da ustanovitelj in skrbnik ne izpolnjujeta več zahtev, bi bilo do vse planinske, zlasti pa transverzalske srenje, najbolj pošteno, da na primeren način v sredstvih javnega obveščanja (Planinski vestnik, planinska rubrika Dela in podobno) razglasi, da bo transverzala v določenem roku (npr. v letu ali dveh) prenehala biti transverzala in da tudi dnevnikov ne bo na voljo. Nameraval sem napisati nekaj kritičnih misli na račun transverzal, pa mi je njihovo opredeljevanje vzelo toliko prostora, da je iz vsega tega nastal zapis razmišljanja, kakšne naj transverzale bodo. Pa naj bo tako. Ko mi bo preštevanje številnih transverzal, po katerih hodim, vendarle presedalo, jo bom mahnil s prijatelji na kako turo »kar tako«, daleč od tako označenih poti, kjer si na vrhovih ni treba umazati rok s črnilom za žige.

* Kam to vodi, vidimo iz tega, da se npr. po nepopolnih podatkih na Jančah križna 6, na Triglavu pa kar 7 transverzal. Podrobneje o tem Josip Korlaot: Slovenske planinske transverzale Delo, dne 4. 4. 1983.

POBRANKI IZPOD RETE, I. DEL

JANEZ LONČAR

Zdi se mi, da hodim že celo večnost. Sneg je globok in do vrha zametena sled se ob vsakem koraku vdira. Močno sneži, enakomerno prestavljanje nog pa me je že utrudilo. Komaj čakam, da pridem na jaso pod kočo na Kofcah. Vedno težje vlečem noge iz globokih ugrezov. Posebno desno. Sneg se mi nabira in lepi na čevlje in so vedno debelejši bel škorenj. Sam sem in glasno robantim nad seboj. Kaj neki me je potegnilo v taki noči ven? Desno nogo vlečem iz globoke luknje, pa ne gre in ne gre. Verjetno sem se zataknil za kako odlomljeno vejo pod snegom. Težka je vse bolj in bolj. Pogrezam se v sipki sneg in zadihan počivam. Znova poskušam in odnehavam. Vročje mi je, preznojen sem, povrh me pa še skrbi, da bi ne obtičal v tej snežni strmini. Nič kaj prijeten občutek!

Zbudil sem se ves moker od potu in se počasi zavedel, da se prebujam iz narkoze in da sredi vročega poletja ležim v ljubljanski kliniki in to z mavčnim škornjem do rogovile... Šteli smo tiste presnete plošče pločevine namenjene za streho na planinskem domu. Neizkušeni smo jih postavili na robove. Ko smo jih prešteli, se nismo mogli zedniti o tem, ali naj jih položimo nazaj na tla ali naj jih pustimo, naj stoje. Končno so se plošče odločile same. Naredile so trebuh, zadržati jih nismo mogli, pa so udarile kot vzmet. Ker sem bil na sredi in nisem uspel odskočiti, sem pač prevzel breme cele tone kar nase...

Še v bolnišnici sem slišal, da je kolega, ki je takrat imel v Trziču na skrbi socialno in zdravstveno zavarovanje, že izračunal, koliko bodo imeli z menoj stroškov. Menda kar več kot dvajset starih milijonov. Nadomestilo zaslužka, operacije, fizioterapija in ne vem, kaj še vse.

Ja, ko bi bil človek vedež, bi ne bil revež. Mogel bi se na primer s socialnim pogoditi za lep posel, ob katerem bi bil jaz ostal cel, bolnišnica bi izkazala prihranek, koča pa bi bila prekrita!

»Poslušaj Marjan,« bi dejal, »danes sem namenjen v Jesenje, kjer naj bi se mi primerila nezgoda, ki bo tvojo ustanovo veljala toliko denarja. Dogovoriva se, da jaz gor ne grem, ti pa iz vaše blagajne plačaj račun kleparjem za prekritje strehe. To bo stalo le trl milijone, sicer pa dvajset! Presodi, kaj pomeni prihranek sedemnajstih milijonov za vašo firmo!« Lepo bi bilo, ko bi na tak predlog pristal. Bolj verjetno pa je, da bi mi zabrusil: »Kozel neumni, če že veš, kaj te čaka, pa ne rin' gor!«

Ozlovoljen sem kot prga. Počasi pobiram ostanke svojega jaza. Spati ne morem, brati se mi ne da, križanke na pol poti ali pa še prej opuščam. Kaj vruga naj počnem, da bo dan hitreje minil? Na sosednjih ležiščih je še kdo, ki mu je slabše kot meni! Torej Janez »zaflikali« so te, kosti »zašraufali« in boš po času, ki mora preteči, shodil. Morda ne več tako kot prej, a vendar, ob trdni volji ti kuclji ne bodo povsem odmaknjeni.

Tistih enajst dni v bolnici se je vlekel kot pasja čreva. Pretolkel sem jih in »za piko odreti« sem že v prvem mesecu z mavcem in s pomočjo Toni prikrevsal iz Ilovice na Kofce.

Po nekaj dneh ležanja, ko sem dodobra vse to svoje najnovejše stanje pretuhtal, v mislih prehodil že veliko potov, ki so že davno za menoj in se že skoraj vdal v usojeno mirovanje, pa mi pride v roke časopis s Kmečlovim opisom slovenske transverzale. Obenem z njim pa tudi spoznanje, da se še nisem »pobral«. Razglabljam, se spominjam in načrtujem, kaj vse bi moral še obhoditi. Toliko je še vseh tistih gorskih koticov in vrhov, kjer še nisem bil, veliko je lepih poti, kamor bi se želel vedno znova vračati. Gledam skozi veliko okno v sončni dan, počutim pa se kot priklenjen pes.

Misli se ustavljajo v priprtih predalčkih spomina. Iz njih vlečem na dan srečanja in dogodke. Raje tiste vesele kot žalostne! Najbrž ljudje kar podzavestno odganjamo od sebe tiste spomine, ki nam niso pri srcu. Potiskamo jih v najbolj odročne špranje, pa se nam kljub temu kdaj pa kdaj prikraadejo v zavest.

»Krivdo« za vse to, kar pišem, je treba pripisati takratnemu razpoloženju. Vsuti so ti utrinki, kot iz prgišča vrženo zrnje so. Brez reda in ne glede na čas. Morda bo koga zabavalo, spet drugega napotilo v naravo in v gore, nekomu to ne bo povšeči. Na urednika Planinskega vestnika, če bo kaj od tega objavil, utegne prileteti kakšna bodica. Pa vseeno! Naj bo kljub temu! »Beseda vendar ni konj!«

Na vrhu Skute sva po precej hitrem vzponu z bratom sedla k počitku in okrepčilu. Gledala sva se. Matevž se mi je smejal, jaz sem se mu pa režal nazaj. Oba sva imela naježene lase in nekaj me je žgečkalo po uhljih. Ko pa se je na noževi konici pokazala še iskra, naju je pa smeh hitro minil. Pobrala sva svojo kramo in jo v teku ubrala navz-

dol. Nisva še pretekla sto metrov, je že za nama rezko počilo. Zdelo se mi je, da strelo čutim v petah. Naglušna sva se ustavila šele na meli pod Štruco. Od tam dalje, vse do Suhega dola, pa so naju prale plohe...

Prav prijetno je na vrhu Storžiča gredo jesensko sonce. Planila sva po vsebini nahrbtnikov in užitek prekrasnega razgleda. Iz lepega miru in zbranosti pa naju je prese-netil oster klic: »Hände hoch!« Pogledala sva v smer tega ukazujočega glasu in videla človeka v kopalkah in gojzericah, ki je na naju meril z mavzerico. »Hier Soldat, dort Soldat und dort Soldat,« tako nama je želel dopovedati, da sva obkoljena. Izza skal sta se res prikazali še dve glavi s čepicama gorskih lovcev.

Med vojno ni bilo priporočljivo uganjati planinstva. Naju s Štefanom pa je kljub temu oktobra dvainštiridesetega želja potegnila iz doline. Z grebena nad Žrelom je bilo spodaj pri Krničarjevi koči videti nekaj postav in dim iz dimnika, a si zavoljo tega nisva delala sivih las. Vedela pa nisva, da ima tam nemška žandarmerija svojo postojanko. Po pregledu vsebine žepov in obeh nahrbtnikov sva morala z njimi sestopiti do koč. Po zaslišanju so naju hoteli odvesti v Predvor, potem pa so naju le spustili čez Veliko Poljano v Lom.

Od ranega jutra pa vse do dveh popoldan smo pogledovali skozi okna in hodili na prag koč. Dež ni in ni hotel ponehati. Še dobro, da smo dan poprej ujeli urico jasnega neba za obisk na vrhu našega očaka.

Vsi trije, brat Matevž, Jur in Jaz, smo se končno le spustili s Kredarice in v slabi uri čez Prag »padli« v Vrata. Napili smo se vode ob izviru in se pognali skozi Bukovje proti Kriškim podom. V načrtu smo imeli spust v Krnlco, vendar poti čez Križ in Kriško steno v megli nismo našli. Tiste dni so Radovljičani minirali jamo za temelje in klet nove koč, (to smo zvedeli kasneje), in zaradi pokanja in padajočega kamenja nas je kar malo skrbelo, da nismo zašli v kakšne manevre z ostro municijo.

Končno smo našli neke oranžne črte. Šli smo za njimi nekam v levo, pa zopet desno, pa dol pa gor in prispeli do »koče«. Ura je bila že sedem, s prenočiščem tam pa ni bilo nič. Šupica je bila oddana oslu, v malem šotoru pa je bil prostor le za domače. Za pot čez Razor na Vršič je bilo že prepozno. Druge izbire ni bilo pa smo se zapodili še v Trentarski Log. V trdi temi smo se potem po cesti vlekli še do Tičarjevega doma. Skozi predor še s svečo.

Utrujeni smo se tam okrog polnoči zavlekli na skupno ležišče. Silna nočna nevihta s takim vetrom, da je menda koč škripala in ječala. Spravila na noge in v jedilnico vso posadko s planinci vred, pa nas treh niti prebudila ni...

V poznem poletju sem se za gobami potikal med visokimi in košatimi smrekami na Tegoški planini. V starih, ne preveč ohranjenih hlačah, v gumijastih škornjih, s precej oguljenim klobukom, obnošeno vetrovko in palico sem se oglasil še pri Lenartu. Bil je moj komandant v partizanskem bataljonu, zdaj je v pokoju in po malem planšari, jaz pa še drgnem hlače v pisarni. Sedeli smo ob pivu še s tremi gobarji iz našega konca. Z Jožetom sva bila znanca, drugih dveh pa nisem poznal. No, na videz že. Pogovarjali smo se o vsem mogočem, o gobah, o planšarijah, o tem, koliko glav govedi je po planinah pod Košuto, o prihodnosti planšarij. Na vsem lepem me je eden od omenjenih dveh gobarjev, nazbrž me je videl, ko sem prihajal iz pungartske smeri, vprašal: »A vi pa na Pungartu pasete?«

Korošica pod Košutico je samotna in malo obiskana planina. Tokrat sem prišel do planšarskega stanu okrog poldneva. Mlada snaha planšarjeva, ki se ji je že na daleč videlo, da se me boji, je hitela zatrjevati, da bo ata vsak čas tu, da je šel za rob pogledat za živino, kratka, da ni daleč. Kdo drug bi verjel, da je že tik za vogalom koč. Srečal pa sem ga pred dobro uro spodaj v dolini na cesti, ko je odpeljal mleko v zadrugo. Vedel sem, da ga vsaj tri ali štiri ure ne bo nazaj. Vprašala je, če sem prišel svojo goved pogledat, pasla naj bi se tam za Gruntom. No, počasi sva si prišla na jasno, da nisem živinorejec, da tudi nevaren nisem, da imam od živali doma le kanarčka, pa še, da sem tja gor prišel kar tako kot vsak drug planinec.

Kadarkoli se srečava v dolini ali pa na njihovi domačiji, se oba na ta obisk spomniva in se nasmeheva.

Z Marjanom sva se namenila s Korošice čez Veliki vrh na Kofce. V planšariji, takrat jo je oskrbovala Ani, sva se okrepčala in odžejala. Ob najinem odhodu je slonela na podboju vrat. »No,« je rekla, »pa na svidenje še danes!« Nemara sva jo nekoliko začudeno pogledala. Saj se ne bova vračala tod mimo. Na poti do Hajnževega sedla sva se domislila, da najbrž kani popoldan v dolino in da se bomo srečali pri Zejmenu na oni strani Košute, kjer je doma.

Ko pa sva s slemena hotela vstopiti v skale, je nad nama rezko treščilo. Pred nevihto sva še suha pritekla nazaj k stanu in tisto »na svidenje« je res bilo še isti dan. Ani se je pač bolj spoznala na vreme, midva pa sva turo preložila na kasnejši čas.

Na enem od društvenih izletov na Triglav se je alpinistično spremstvo odločilo, da me vzame s seboj po bližnjici. Pod Pragom smo torej zasukali korake v desno. Lepo so me navezali in začelo se je po vseh šegah in alpinističnih navadah. Kar hitro smo bili čez Plate in v grapi pri Bučarjevi skrinjici. Strma snežišča zgoraj pa so mi krepko stopila v noge. Bilko je vodil skozi okno, za »posladek« pa še čez obok nad oknom. Pred prečko na desno, pod izstopom iz Slovenske pa svojih kobal nikakor nisem mogel umiriti. Bilko je to zadevo strokovno označil za splošno znano »štopanje« kot posledico utrujenosti. Menil je, naj se kar vzdignem in grem tam čez, češ, nad globino se ti noge prav gotovo ne bodo tresle, na Ledeniku pa jih pusti štepati po mili volji naprej. Slavo je bil že čez prečko in je nabiral vrh. Še okrog Slovenskega stolpa in že smo stali na Ledeniku. Naša bližnjica je bila res bližja, vendar pa ne po času. Obema tovarišema v navezi sem hvaležen za res lepo doživetje.

Imel sem menda kakih trinajst let, ko se je pri nas doma oglasil Žana. Pred leti je oskrboval našega konja ter skrbel za prevoze. Tistikrat pa je bil za pastirja na Kofcah. Majarja (planšarja) Fronca, ki je pozimi kupal žganja po kmetih pa tudi pri nas, sem pa tudi poznal. In tako je naneslo, da sem za dva tedna z Žanom odšel na planino, kjer naj bi kdaj pa kdaj pogledal za živino. Danes lahko priznam, da sem se govedi bal, čeprav sem se potem z »junaštvi« s Kofc postavljaj pred vrstniki.

Doma so mi dali s seboj še stekleničko žganja — »če te že kakšna kača piči«. Z Žanom sva grizla kolena tja v breg nad Matisovcem. Sredi strmine pa je Žana zvililo. Držal se je za trebuh in javkal, da bo vsak čas umrl. »Ko bi le imel vsaj požirek žganja, pa bi mi odleglo,« je tarnal. Brž sem mu ponudil tisto stekleničko in brž ko je vseblina stekla po grlu je bil fant zdrav.

Še dolga leta za tem sem bil prepričan, da sem mu tedaj rešil življenje.

Namen, da bi se tistega lepega in mrzlega marčnega jutra z alpinistično družino prekobalil z bivaka Za Akom čez Grlo v bivač pod Dovškim križem pa navzdol v dolino Vrat, se mi je žal izjalovil. Tam, kjer se je strmo snežišče malo izravnalo, pod palcu podobnim stolpičem, (alpinisti mu menda pravijo »ta mal«), me je prijel krč v obe stegni tako, da sem kar obtičal. Sinu Janezu sem svetoval, naj se podviza za odmikajočo se skupino, jaz pa da se bom vrnil v Martuljek.

Sedel sem tam gori v sencih in mrazu kot kup nesreče. Nog si nisem upal premakniti. Poskušal sem z masažo, z gibji, s stokanjem, pa nič. Skuhal sem si čaj, jedel sladkor, krči pa po svoje dalje. Navsezadnje, ko že nisem vedel več, kaj bi počel, sem slekel hlače in na stegna dal snežne obkladke. Na mah so krči in bolečine popustile, z roba zgoraj pa je zaukal zadnji, ki se je spustil na drugo stran v Vrata.

Mimo Treh macesnov sem se ozovoljen vračal v dolino. Povrh pa sem moral zvečer poslušati, kakšen »prima drlič« so fantje imeli do bivaka in dalje po grapi do Poldove planine.

Tik nad Poliško planino sva srečala možaka, ki se je počasi, opiraje se na dolgo palico, spuščal po strmi poti navzdol. Človek v gorah pač ne more kar tako in molče mimo. Vsaj pozdrav je treba izmenjati. Oče pa je bil kar zgovoren. Minil je že devetinsedem-

deseto leto in ne more več delati v drvošču. Samo pogledat je šel do »ta debele jelke«, katere solastnik je. Zjutraj mu je kar nekaj šinilo v glavo, je dejal, pa je lepo vpregel voia v voz in se odpeljal v goro. Po gozdni cesti je vozil kar cele tri ure. »Ja,« je rekel, »počasí je treba, če hoče človek kaj videti.«

V poznem popoldnevu, ko so padle prve debele kaplje iz temnih hudournih oblakov, sva ga dohitela v dnu Drage in volič je ne meneč se za dogajanja in dež počasi in premišljeno prestavljaj noge proti domu.

Mogočno jelko, za katero sva tako slučajno zvedela, sva našla. Neusmiljeni čas tudi temu, več sto let staremu drevesu, ni prizanesel.

Zadnje poletne dni, ko so se šole že napolnile, planinske kočice pa domala spraznile, sva se z Metodrom odpravila v Triglavsko sosesčino. Prenočila sva v Vodnikovi koči na Velem polju. Zjutraj je bilo vreme bolj žaltavo in sva se kar nekam dolgo obirala v jedilnici. Proti Planiki se je odpravil starejši mož, precej močan, z dolgo okovano palico. Tako, s kakršnimi so včasih planinarili Bohinjci in drenovci.

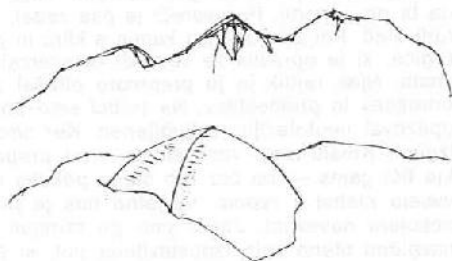
Menila sva, da imava časa na pretek in da bova tudi tega možaka prehitela prav gotovo že na Konjskem sedlu. Štirideset let mlajša sva ga dohitela šele na Malem Triglavu. Megle so se podile okrog skal, železje je bilo mrzlo in obdano z ivjem, pa tudi veter ni bil prav nič prizanesljiv. Skupaj smo se potem vzpenjali po grebenu in na vrhu nama je mož povedal, da leto za letom hodi semkaj po slovo od Triglava.

Kasneje smo si po pošti izmenjali še fotografije. Bil je to tovariš Jurko, znani planinski organizator in ljubitelj gora iz Dola pri Hrastniku.

Zbrani smo bili v družbi v domu pod Storžičem. Zraven tudi prijatelj planinskega društva, ki je prva povojna leta kot vodilni v eni tržiških tovarn veliko pomagal pri gradnji doma. Povedal nam je, da je nekoč, pozno ponoči s svojim mini avtom peljal po ozki cesti proti domu. Tik za nepreglednim ovinkom pa je zagledal ob robu ceste na usek naslonjenega spečega možakarja v progastih hlačah; nogi je potegnil kar na cestišče. Ustaviti ni mogel več, za umik ni bilo prostora, pa mu je zapeljal kar čez stegna. Ustavil ni, ampak je brez obotavljanja odbrzel naprej.

Zjutraj pa ga je ta nočni dogodek le nekoliko težil. Na tistem ovinku ni našel nobenih sledi, vseeno pa ga je skrb pripeljala do prijatelja komandirja milice. Po ovinkih je zvedel, da niso zabeležili nobenih posebnosti ali nesreč in se je pomirjen vrnil v pisarno. Popoldne pa je na gradbišču lastne hiše čakal na zidarja, s katerim je bil domenjen, da mu bo pozidal predelno steno. Ko ga le predolgo ni bilo, je pa šel pogledat na njegov dom. Našel ga je v postelji. »Ne morem priti,« se je zidar opravičeval, »sinoči sem se ga nekoliko navlekel, danes me pa tako noge bolijo, kot bi bil povožen.« Čez stol ob postelji pa so visele tiste progaste hlače.

Po deževni noči in ob izredno hladnem jutru sva se s Toni iz Šimunov po brezpotju odpravila na vrh Sv. Vida. Domačin nama je pokazal le smer. Ostro in robato kamenje ni bilo spričo tankih podplatov prav nič prijetno za hojo. A ob razgledu z vrha so bile vse tegobe pozabljene. Umito ozračje je omogočilo pogled na ves Velebit, na vse bližnje in oddaljene otoke in na ves otok Pag, od Luna pa vse do mostu. Žal je takrat moja Practica zatajila in so zdaj diapozitivi same polovičke...

Vinjeta: J. Vogelink

PASJA LJUBEZEN NA TRANSVERZALI

BOŽO KOŠIR

Bilo je avgusta 1958 leta v Domu Planika pod Triglavom, ko sem hodil s sinovoma 13-letnim Jožetom in 11-letnim Tinčem po transversali in smo ravno sestopali s Triglava čez Škrbino. Na sedlu smo zgrešili markirano pot in našli možnost za zelo preprost sestop tik ob triglavski steni. A zašli smo na snežišče, zelo izpostavljeno zapadnemu kamenju, ki so ga prožili planinci na grebenu, in dopoldanska odjuga. Dokler smo bili v mrtvem kotu, je bilo še kar zanimivo poslušati žvižganje izstrelkov, saj se je slišalo kot v partizanih ob kaki ofenzivi. Ker mi je bilo le malce tesno pri srcu, sem izbral partizansko taktiko: Razporedili smo se »v strelce« in jurišali čez snežišče. Ko smo bili na varnem, zunaj dometa »artiljerije«, smo zavriskali, kot da bi prebili sovražnikov obroč. Dobro razpoloženi smo prispeli do Planike. Tu nas je presenetil prijeten »kabaretni« nastop. Starejši planinci, ki so kdaj hodili okoli Martuljka, se gotovo še spominjajo majhne hišice z vrtičkom. Bil je to dom nekoliko čudnega samotarja Habichta, železniškega upokojenca, ki je tu živel vse leto. Družbo mu je delala Elgica, plemenita psička terierka z rodovnikom. O obeh je svojčas pisal Planinski vestnik, kar nam je stari planinec ob srečanju rad povedal in pokazal izrezek s sliko Elgice. Tudi tokrat nam jo je predstavil v znani pozi, kako modro sedi z naočniki brez stekla in s »fajfo« v gobčku. To je bila le ena od točk njenega »programa«. Sledil je nekakšen slalom. Mož je počasi korakal, Elgica pa je »vozila slalom« med njegovimi nogami. Fantoma se je psička takoj priljubila, mož je bil zabaven, pa smo naslednji dan skupaj nadaljevali pot.

Elgica je bila sicer plemenitega rodu, toda bila je »na liniji« in se je vsa predala tedanjemu političnemu razpoloženju; ko je gospodar načrtoval potomstvo, je Elgica odločno odklonila plemenitega ženina. Svojo ljubezen je naklonila čisto navadnemu ljudskemu psičku. Ker potomci niso imeli čisto plave krvi, so bili obsojeni; izpostavljeni so bili, kot nekoč v Šparti širbki otroci. Odslej je bila Elgica zaradi svojega nearistokratskega vedenja pod strogim nadzorstvom.

Potovali smo mimo Doliča in skozi Luknjo do Pogačnikovega doma na Kriških podih. Prav tu se je začela zgodba velike pasje ljubezni. Pri koči je gostoval istrski brak, če se tako imenuje lovski pes, ki se je bil »potepel« iz doline »na lepše«, v hribe. S svojimi kratkimi nogami bi bil kar primeren ženin za Elgico, ki je bila ravno pri koncu svoje ljubezenske vneme. Vzplamtela je strastna ljubezen na prvi pogled. Brez konkurence, saj je bil to edini pasji par na tej višini. Elgica je bila disciplinirana in se je kot prava dama sramežljivo vedla, toda ob vsem svojem sramežljivem zadržanem obnašanju je svojemu oboževalcu vendarle s skrivnimi znamenji kazala, da mu ljubezen vrača.

Tako smo pričeli kar vsi štirje skrbeti za Elgičino čistost in nedotakljivost. Elgica je pranočevala v postelji pri svojem redniku, pes pa je vso noč zvesto stražil pred vrati spalnice in s hrepenječimi vzdihmi sporočal zaljubljenost in zvestobo do groba. Tudi ves čas našega zajtrka je zvesto krožil okoli naše družčine. Odpravili smo se proti Razorju: dva spredaj, Elgica v sredini in dva za zaščitnico. Elgica je pridno in pohlevno hodila med nami in ni povzročala nobenih preglavic. Vztrajno pa je po pasje markirala pot. Ko pot malo bolj strmo zavije po skalah, smo naivno pričakovali, ko nismo upoštevali pasje spretnosti, da bo vzpon za našega ljubimca prehud in se bo moral vrniti. Kje pa! Bil je spreten kot gams! Vztrajno nas je spremljal v primerni razdalji, saj smo ga včasih odganjali s kakim kamenčkom. Pri studenčku, kjer se je smrtno ponesečil alpinist Pogačnik, smo počivali. Srečali smo se z družbo, ki je bila namenjena v nasprotno smer, nazaj v Pogačnikov dom. Zato smo psa privezali na vrvico, da bi ga naši novi znanci odpeljali tja, odkoder je bil prišel. Bili smo v skrbeh, da se ne bi preveč oddaljil od svojega doma. Toda prišli smo le na drugo stran sedla, na podnožje Prisojnika, ko je bil že spet za nami. Tinč, ki je sicer mehkega srca, je zalučal kamen, da bi ga odpodil. Po nesreči je psa zadel, da je zajokal, prav tako pa je skoraj zajokal tudi Tinč. Pot zavije skozi kamin s klini in prepričani smo bili, da bo tu psiček odnehal. Elgica, ki je opravila že ves del transversale od Maribora do sem, je taka pota že poznala. Njen rejnik jo je preprosto obešal od klina na klin, kjer je mirno počakala na odrešitev in premestitev. Na tratici smo počivali in se okrepčali, ko nas je Izza vogala opazoval neutolažljivi zaljubljenec. Ker smo imeli Elgico na drugi strani, je takoj spet izginil. Kmalu smo zaslišali na vrhu prepadne stene šum. Z zanimanjem smo iskali, kje tiči gams — pa čez rob stene pokuka naš zvesti spremljevalec, nagnjen čez rob je veselo mahal z repom. Verjetno nas je hotel obiti, da bi se na drugi strani približal nesojeni nevestici. Zavili smo po strmem kaminu skozi zadnje okno; od tu gre čez navpično steno zelo izpostavljena pot, ki še za gamsa ni prehodna. Elgica je seveda

potovala od klina na klin, kjer je visela kot kaka mucka, ki jo njena mamica prenaša v gobcu. Bill smo prepričani, da smo se tu zagotovo rešili nesrečnega zasledovalca. Ko smo se že vzpenjali proti vrhu Prisojnika, zaslišimo v steni, ki smo jo prešli, žalosten in presunljiv pasji jok. Elgičin oboževalec! Pomagati mu nismo mogli, kdo ve, kam se je bil zaplezal! S slabo vestjo smo odšli naprej proti Poštarskemu domu na Vršču in nato do Tičarjevega doma. In glej — kdo nas je čakal! Kamen se nam je odvalil od srca, bil je to naš zaljubljenec; mahal je z navpično dvignjenim repom. Strastna pasja ljubezen na transverzali se je po sili končala. Našega spremljevalca je prevzel lovec. Prepoznal je tovariševega psa iz Trente in nam obljubil, da ga bo izročil gospodarju...

POGOVORI NA VISOKI RAVNI

IVANKA KOROŠEC

Kraj dogajanja: Koča Planika pod Triglavom, skupna ležišča v drugem nadstropju.

Čas dogajanja: neke lepe poletne noči, okrog 21. ure.

Nastopajoči: hribo-goro-dololazci vseh vrst.

(Od spodaj prihaja pesem: Sem fantič korajžen, vesel. Nekdo štorcklja po hodniku. Po pogradih leže utrujeni hríbolazci.)

»Veste, kdo je tu poleg nas?«

»Čuj, ti je še kaj ostalo v tisti steklenici?«

»Mesarji so, ti nam delajo družbo.«

»Slišiš, je ostalo?«

»Polde, potegni tace k sebi, da te ne zamenjajo za prašiča... Sem so prišli brusit nože, a kaj nam pomaga, ko pa bo vse za izvoz...«

»Žganja, ali imaš še kaj žganja, sem te vprašal?«

»Priporočeno pošiljko dobiš, saj smo poštarji, pa si lahko kaj takega privoščimo.«

»Tomaž, ureži še meni malo tvoje slanine. Prav v nos me ščegeta, tako prijetno diši.«

»Kaj, ko bi šli malo dol, tako lepo pojo... Pa malo bi ga cuknili!«

»Ne hodi nikamor, ravno smo se lepo pogleli! Kaj boš vstajal!«

»Ženska, ti pa tiho in spi!«

»Tudi jaz grem z vami, čakajte, čakajte! Izpusti mojo roko, trap, kam me vlečeš, čakajte!

»Ti pa ne smeš nikamor. Ti si vodič, jutri moraš imeti svežo glavo kot rosa, da me boš vlekel na Triglav.«

(Potem prekopicavanje, lomastenje po pogradih, nato zavlada kratkotrajen, blažen mir. Skozi okence prihaja bleda svetloba, mesec raste, prvi krajec se pne na nebu kot izdrta sablja.)

»Ti, poslušaj!«

»Kaj?«

»Poslušaj, poslušaj, Jože!«

»Pa kaj hočeš, strela!«

»Poslušaj, kako lepo pojo!«

»Vraga pojo!«

»Kaj, ko bi šla še midva?«

»Ne moreš to že kar takoj povedati? Seveda! Jasno, da pojdeva! Žejen sem kot Sahara!«

»No, zdaj te spet poznam. Misliš sem že, da imaš danes usta z nitjo vkup zašita.«

(Nekdo v kotu začne vleči dreto.)

»Suni ga, zbudi ga, kdo ga bo poslušal!«

»Saj hrope, da se bo še zadavill!«

»Res, kot harpuniran kit!«

»Še huje — kot prestreljen konj. In v bližini so mesarji, bolje, da ga res prebudiš.«

(Smrčanje za trenutek preneha, potem se nadaljuje še z debelejšo dreto.)

»Je tu še kakšno prazno ležišče?«

»Ni. Vse je zasedeno. Sami čudoviti ljudje: poštarji in mesarji pa... sami čudoviti ljudje!«

»In vendar mora biti še ena postelja, plačal in rezerviral sem jo.«

»Hej! Ne sveti mi z baterijo v oči! Vidiš, da ležimo po dva in dva, kar pa je postelj praznih, so spodaj in še pridejo.«

»Kar legel bom, če pride, naj me vrže iz postelje. Plačal in rezerviral sem.«

»Čakaj, čakaj, stric. To ni ravno podobno pravemu planincu. Vsak hip pridejo še drugi, kam boš potem? Poglej raje v spodnje nadstropje. Poleg tega so tu zraven nas mesarji, menda veš, da ni dobro z njimi češenj zobati...«

(Jezno mrmanje se oddalji. Spodaj pa prepevajo po sistemu »vsaka svojo žvrgoli«. Pravkar režejo Trzinko, ki sedi na Planiki. Kadar nastopi kriza, jo zamašijo z »Marie, ne pliši pesmi več...« In »Še pomahal ni v slovo«. Po stopnicah se spet oglasi kot Krjavljev vrag škrip-škrap. Izgubljeni sin spet kolovratí okoli.)

»Jaz hočem svoje ležišče in plka. Plačal sem ga in hočem ga imeti.«

»Pod mojo posteljo je še prostor.«

»Če bi bila kakšna fletna, bi ji ne bilo treba tako iskati ležišča. Še midva bi jo vzela v sredo, ali ne Janez?«

»Hočem svoje ležišče. Grem pa po oskrbnico. Kako je to mogoče, da mi proda ležišče, če ga nima?«

»Si slišala vremensko napoved za jutri?«

»Ne. Kaj pravijo?«

»Vsa Evropa pod vplivom anticiklona, jasno in sončno bo.«

»No, potem pa že ne bo. Še na dež se pripravi. Saj je tako in tako vedno obratno kot pravijo.«

»Sveta pomagavka, kako pa bomo v takem? Še v jasnem se bojim, če bo spolzko pa sploh ne pojdem na vrh. Tisti klini, pa mokre skale, brrr...«

»Hitro, hitro, daj mi baterijo!«

»Čemu pa jo potrebuješ zdaj, ob tej uri?«

»Kdaj jo bom pa potreboval, če ne zdaj ponoči? Jutri opoldne morda? Nekam pač moram.«

»Na levi strani v nahrbtniku je, poleg termovke in volnenih nogavic.«

(Iz nahrbtnika divje letijo stvari, navsezadnje le pride do baterije, posveti, a kljub temu stopi na nogo. Potem odštorklja po stopnicah in takoj nato se začuje nov, svež bariton med pevci. Rožic ne bom trgala...)

(Prihaja tisti dromlež z oskrbnico.)

»Hitimo, da se še počesat nimam časa, od jutra do večera tak naval. Malo se je pač treba stisniti, kdor bi rad spal udobno na ekstra special jogijih in pernicah, mora ostati doma, ali pa iti v kak fin hotel. Tu boste spali, vidite, žimnica je tu, rjuhca, odejica, okno pa lahko zaprete, če vam piha...«

»No, hvala lepa, bom že, bom že, samo da ležim...«

(Momlja in se razporeja na vrhu stopnišča.)

(V kotu imajo veseli večer, nekdo pripoveduje vice.)

»Le bolj glasno, da bomo še mi slišali, da vidimo, če je res kaj hecno!«

»Ampak samo še enega, mene že trebuh boli od smeha. Če bo šlo tako naprej, ne pridem jutri niti na Mali Triglav.«

»No, ali veste tistega o Ribničanu? Pride Ribničan v Ljubljano in zavije v gostilno. Pre-mišljuje, kaj bi naročil in se ne more odločiti. Tedaj pa mu domišljavi Ljubljančan sve-tuje: Naroči nekaj, kar sam nimaš: možgane z jajci! Ribničan pa mu ne ostane dolžan, brž mu jo vrne: Vi pa še nikoli niste jedli, kar imate — svinjski rilec!«

»Hi-hi-hi-hi!«

»Pst! Pssst!«

»Kaj bo pst, še eno naj pove!«

»Kaj strela, ne bo nikoli miru?«

»Še tistega o poštarju, samo še tistega!«

»To je bilo pa takole...«

(Smejanju, krohotaanju, hihitanju, hohotanju, cviljenju, kruljenju in praskanju ni ne konca ne kraja. Še dolgo je treba, preden vse utihne. Čuden, neresničen mir zajame Planiko. Tišina motijo samo speči glasovi, nekdo stoka, drugi sope, tretji smrči, da se trese pograd pod njim. Zunaj pa je sanjski, neresničen svet. Nazobčani vrhovi v medli mese-čini so kot ostanki velikanskih gradov. Tišina nabreka in raste, svet pa se nezmotljivo vrti naprej. Še nekaj ur in prvi sončni žarki bodo pritipali po skalah, tedaj se začne vse znova. Trupe planincev bodo naskočile Triglav, ki zdaj visoko, z rahlih meglic posmehljivo zre na Planiko...)

V 3.—4. številki časopisa Planinske zveze Hrvatske NAŠE PLANINE beremo v rubriki »Vjesti« med drugim tudi tole:

Skupščina PD »Sokolovac« iz Slavonske Požege je odločila, da oddvoji od svojih, društvenih sredstev 5000,00 dinarjev v korist časopisa NAŠE PLANINE za normalno poslovanje.

To društvo spada med najbolj aktivne na Hrvatskem, kot je bilo ugotovljeno v diskusiji, v kateri so sodelovali tudi predstavniki Planinske zveze Hrvatske.

HODIL PO ZEMLJI SEM NAŠI . . .

(Poskus potopisa)

EVA JURKOVIČ

Biologi našega krožka smo nekega petka v oktobru šli na Pohorje. Že v šolo smo prišli opremljeni z nahrbtniki, »pumparicami«, planinskimi čevlji, daljnogledi, fotoaparati in čokolado ter različnimi umetninami iz kuhinje naših mam. Tretjo uro je imel naš razred na urniku gospodinjstvo. Uboga tovarišica! Biologi, ki smo se odpravljali na izlet, smo ves čas gledali na uro, se spogledovali in vse križem klepetali. Končno je odzvonilo — in velika avantura se je začela.

Z avtobusom smo se peljali v Slovensko Bistrico. Tam se nam je pridružil tovariš Luka. Spremljal nas je kos poti. Skoraj na vsakem koraku nam je pokazal kaj zanimivega: redko rastlino, kakšno kamnino, zapuščeno žago in celo kamnolom. Ves čas je naš vodnik klepetal v pohorskem narečju, ki se je nam, Štajercem, zdelo precej čudno in na moč zabavno. Naš »potujoči leksikon« pa se je kmalu moral vrniti in smo pot nadaljevali sami. Hodili smo ob včasih rahlo grozljivo šumeči Bistrici in vedno bolj sopihali. Toda počitki so bili redki in zelo kratki. Na klice: »Tovarišica, tovarišica, počitek,« je naša mentorica odgovarjala: »Tema bo, gremo, gremo! Boste že v koči počivali.« Ko tako »vandramo«, pa nekdo na začetku kolone stopi na osir — in ose se poženejo v srdit napad! O, groza! Naenkrat smo bili polni os. A sreča v nesreči: Andrej, ki je hodil pred mano, sam poln os, seveda, mi je pomagal, da sem se teh neljubih živalic znebila. Posledice: piki na glavi in roki in celo na vratu. Tovarišica je naročila fantom, da so mi namočili žepne robce za obkladke, Andrej pa mi je nosil nahrbtnik. No, po tej bitki smo imeli več »invalidov«. Helena je imela polno glavo os in tovarišica tudi. Ose, ki so se jima zapletle med lase, so v samoobrambi pošteno pikale. No, ose smo slednjič srečno odgnali, a še vseeno so nas obletavale. Na pot nam je »prišel« mostiček; bilo ga je treba prečkati. No, tekli smo čezenj, kolikor hitro se je pač dalo. Tovarišico pa je zgrabil strah. »Ne grem čez most, saj me bodo ose spet napadle.« In naši vrli fantje so ji morali pomagati, da je prečkala potok.

Od »osjega mostu« dalje pa smo hodili brez večjih težav, le mrak se je spuščal in deževati je začelo. Končno smo mokri in na smrt utrujeni prispeli k Trem kraljem, na vrh. V koči smo se najedli in si odpočili in si že začeli nagajati. Utrujenost je bila pozabljena. Vsi smo občudovali prvi sneg.

Naslednji dan smo šli v dolino. Čeprav nismo srečali os, je bilo vseeno zanimivo. Videli smo Ravbarski grad. Malo domišljije in že smo videli brkate »ravbarje« na konjih. Na Tinju pa smo sedli na avtobus in ta nas je odpeljal domov.

Kljub naporom, osam in dežju je bilo lepo!

RAZSVETLJENJE

Nelly Schuster

Ne boli te:
ne veter
ne dož
ne macesni!

Ne boli te:
ne skala
ne studenec
ne kristal!

Veš, da si
našel
svojo lastno
PLANINO!

BLAGOSLOV PLANINE

Nelly Schuster

Motto: Mons — sani et sacra
(Federer)

Po sonce k tebi grem, moja planina!
Bolna še od zime moja kri
v objemu tvojem v srečo se očisti —
na bledem licu spet smeh zažari!
In upanje pod kamni pokopano,
pod kamni mračnih dnevov,
sivih ur,
se prebudi kot vrtnica na srcu,
v oko luč plane iz mrzlih štukatur!
Po sonce k tebi grem, moja planina.
V tišini borov mir spregovori.
Kot zimski plašč odlagam bolečino —
bližina tvoja vse, vse — spremenil!

24. aprila letos, ko smo po radiu zvedeli za nesrečo pod Manaslujem v Himalaji, v kateri sta izgubila življenje Nejc Zaplotnik, načelnik AO PD Kranj, in Ante Bučan, vodja hrvatske odprave na Manaslu, je PD Kranj že naslednji dan, skupaj s SO Kranj imenovalo odbor v sestavi Ivan Cvar, predsednik SO Kranj, Tomaž Banovec, predsednik PZS, Franc Ekar, predsednik PD Kranj, Tomaž Jamnik, član AO Kranj, Emil Herlec, tajnik PD Kranj, in Emil Sekne predsednik ZTKO Kranj, za pripravo želne seje in z nalogo, da preuči možnosti za ureditev socialnega vprašanja družine Zaplotnik. Žalna seja je bila 5. maja v prostorih SO Kranj, hkrati pa je stekla nabiralna akcija za pomoč družini Zaplotnik. V SO Kranj pa so se obvezali, da bi za tri sinove N. Zaplotnika našli pokrovitelja v delovnih organizacijah v občini Kranj. Za pozornost in pomoč ob tej nesreči se PD Kranj posebej zahvaljuje PZS, SO Kranj, TKS in ZTKO Kranj, SO Split, PD Mosor, Split in mnogim posameznikom.

Foto F. Ekar

SAMOTA

NEŽA MAURER*

Kadar se me ljudje
po pomoti ali mimogrede
dotaknejo s pogledom,
glasom ali površnikom,
mi je tako,
kot bi me pobožali
z ljubečo roko —
tolikšna je samota
ene same,
nikdar izpolnjene,
neutešljive ljubezni.
Drži me
stran od ljudi,
od želja in muk
vsakdanjosti —
da mi večje in težje
želje in muke
v srce položi.
In večno samoto.

* Pesem sem napisala že tedaj enkrat, ko smo prvič prebrali knjigo »Pot« našega alpinista Nejca Zaplotnika. Nameravala sem jo poslati — ali njemu ali pa v objavo. Pa sem si mislila: »Saj je ša časi!« Zdej tega časa ni več. Ostala nam je samo »Pot«, pa planinske poti in naše življenjske. Zdej tudi ni več vprašanja, komu poslati pesem. Naj bo v njegov spomin — kot so roče.

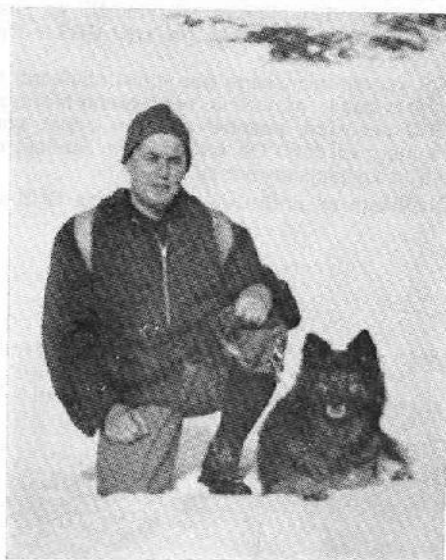

PD Javornik-Koroška Bela je organizator letošnjega Dneva planincev, ki bo posvečen 90-letnici ustanovitve SPD in povezan z otvoritvijo Triglavskega doma na Kredarici (sobota 17. septembra, organizator PD Ljubljana Matica). Dan planincev bo 18. septembra pri Kovinarski koči na Zasipki planini. (Navodila za udeležence so objavljena v 7. št. Obvestil PZS!)
Kovinarska koča na Zasipki planini

Foto Dokumentacija PV

društvene novice

NACE HROVAT – 70-LETNIK

Rojen je bil 14. 6. 1913 na Jesenicah v znani in cenjeni družini Hrovatovih. Mladost je preživel v trdem delu v hudi svetovni gospodarski krizi med 1927. in 1938. letom. Tedaj je bil na Jesenicah marsikdo srečen, če mu je uspelo dobiti v Železarni kakršnokoli delo.

Kdo na Jesenicah ni vzljubil gora. Tudi Nace se jim je bil zapisal. Ljubil je tudi živali. Te so ga privedle v GRS, v odsek lavinskih psov; soustanovitelj tega odseka je bil tudi on.

Jugoslovani se lahko ponašamo, da smo za Švicarji in Avstrijci tretji v Evropi, ki smo organizirali reševanje izpod plazov s psi.

Vzpodbudo je dal že leta 1949 prof. dr. ing. France Avčín, ko je na plezalnem tečaju v Švici videl, kako uspešni so lahko psi za reševanje ljudi izpod snežnih plazov. V Avstriji, na Patscherkoflu nad Innsbruckom sta bila leta 1951 na tečaju vodnikov lavinskih psov Tržičana Marjan Perko z Rigom in Dušan Škerlep z Džino. Ta dva sta navdušila naše reševalce in prikazala delo s psi.

Leta 1952 so sklicali Jeseničani ustanovni občni zbor vodnikov lavinskih psov v Kamniški Bistrici. Udeležili so se ga tudi jeseniški vodniki — Nace Hrovat, Zvone Ažman in Franc Krainer. To dejstvo pove, da je naš jubilar Nace že več kot 30 let med vodniki plazovnih psov.

Prvi tečaj vodnikov plazovnih psov v Jugoslaviji je bil v marcu 1952 v Tamarju. Udeležilo se ga je 13 vodnikov, med njimi je bil tudi Nace.

V akciji je Nace prvič uspešno sodeloval 15. 2. 1957 na Korošici. Tu je plaz odnesel tri alpiniste, dva sta se še lahko rešila sama, tretji pa je ostal pod snegom. Reševalci so se tri dni zama trudili, sondirali so in kopali jarke, nato pa so se spomnili na lavinske pse. Nace je s svojim psom Črtom, po prihodu na plaz, v treh minutah našel preminulega Peljhana.

29. 11. 1962 je šlo 11 dijakov iz Beograda in Sarajeva na Bjelašnico. Pod vrhom jih je zajel močan snežni vihar. Noč so prebili na prostem, stisnjeni skupaj kot v čredi. Vihar proti jutru ni ponehal, apatični, izčrpani in premraženi so se razkropili, kar je bilo zanje usodno. Tavalii so v snegu, dokler niso omagali, razkropljeni po vsem pobočju Bjelašnice. Od enajstih so preživeli samo štirje. Vojska, reševalci, milica in kmetje so jih iskali 9 dni, sodelovalo je tudi 15 policijskih psov. Našli so le tiste, ki niso bili povsem pod snegom; zametenih niso našli, ker psi niso bili izčolani za iskanje pod snegom. Na poziv GRS so odpotovali 9. 12. 1962 z Jesenic Nace Hrovat s Črtom, Ciril Cencelj s Tarom in Cveto Jakelj s Činčem. Psi so opravili delo v dveh urah in našli vse preostale preminule.

Akcij, v katerih je sodeloval desetletja dolgo naš jubilar, je bilo še več. Z veliko ljubeznijo do živali, z naporno, neprestano vadbo je usposabljal žival za koristno delo.

Nace lahko z zadovoljstvom gleda na prehojeno življenjsko pot in na svoje več kot 30-letno uspešno delo v GRS. Udeležil se je mnogo vaj in kondicijskih pohodov, bil je tudi v skupini, ki je šla s psi na Triglav. Na zahtevnih prehodih so morali pse navezati in jih potegniti čez previse.

Udeležil se je mnogih vaj in navideznih akcij.

Nad vse je discipliniran pri udeležbi na sestankih, na udarniških akcijah, ki so pri GRS stalna oblika dela, tako pri koči GRS v Črnem vrhu in pri akcijah planinskega društva Jesenice.

Kot vodnik lavinskega psa mora obvladati tudi plezanje, prvo pomoč, reševalno tehniko, improvizacije na terenu, neprestano mora obnavljati znanje s tega področja.

GRS Jesenice, posebej pa njen odsek vodnikov lavinskih psov sta jubilaru hvaležna za njegovo delo. Ob življenjskem jubileju mu želimo še veliko let uspešnega sodelovanja in življenjske radosti.

Čestitkam se pridružuje komisija za GRS s podkomisijo za plazove.

GRS Jesenice

DR. FRANCE BERNOT IN NJEGOVIH 60 LET

Ura našega življenja teče brez prestanka, zanjo ni nedelje ne praznika, nenehno minevajo sekunde in ure, dnevi se umikajo tednom in mesecem, slednji letom in desetletjem. Kar lepo število se jih je že nabralo...

Spričo tega se ne bomo čudili, če v Francetovem življenjepisu zasledimo številne mejnike in dogodke, za katerimi tiče spet drugi pripetljaji. Navajeni smo že, da v njem ni bilo dolgočasje in brezdelja, pa nas zategadelj vse skupaj skoraj ne vznemirja.

Rodil se je 19. avgusta v Brezini pri Brežicah kot sin železničarske družine. To je bilo že samo po sebi razlog, da je svojo domovino v prvih dveh desetletjih svojega življenja spoznaval od blizu v številnih selitvah, ki so bile posledice očetovih premestitev. Spoznal je Zasavje, Gorenjsko, Dolenjsko z Novim mestom in nazadnje Ljubljano, kjer je s krajšimi prekinitvami med vojno in takoj po njej vrgel sidro ter se ustalil in ustanovil svoj dom.

Vojna ga je potipala kot marsikaterega Slovenca. Bil je mladinski aktivist, plen italijanskih racij, taboriščnik v Gonarsu. Kasneje se je prebijal skoz nemško okupacijo Ljubljane in po odslužitvi vojaške obveznosti in demobilizaciji leta 1947 pričel sam skrbeti za svoj obstoj. Gradil je kot delavec železniško progo Preseerje—Borovnica, se jeseni začasno lotil študija na ljubljanski univerzi. Mikala ga je medicina, a so ga življenjske razmere najprej primorale, da si je služil svoj kruh v Mestni hranilnici, na Okrajnem LO Ljubljana okolica in končno v Upravi hidrometeorološke službe SRS. Tu se je jeseni 1950 ob delu lotil študija geografije. Diplomiral je leta 1955. Sledilo je delo. Med drugim je raziskoval podnebje Slovenije in temperaturne in slanostne razmere severnega Jadrana. Delo je bilo leta 1971 okronano z doktorsko disertacijo na temo »Temperaturne in slanostne razmere severnega Jadrana v korelaciji z dotokom rečne vode«.

Franceta je pičil prosti čas v mladih letih pogosto spodbujal k hoji v gore. Postal je član PD Ljubljana Matica. Posebno blizu so mu bile Kamniške Alpe, ker so mu le obilne delovne in študijske dolžnosti preprečile, da bi globlje zabredel med alpiniste. Gore pa so ga privlačile in približal se jim je na drug način — prek študija snežnih plazov in snega, v kar ga je spet privedlo delo.

Dano mu je bilo, da je pobilže spoznal delo Instituta za raziskave snega in plazov na Weissfluhjochu v Švici in delo Službe za sneg in plazove tirolske deželne vlade v Innsbrucku v Avstriji. Že okrog leta 1953 je kazalo, da bo organiziral nekaj podobnega v Sloveniji. Razmere pa temu tedaj še niso bile naklonjene in je moral to temo spremljati le bolj zasebno.

Skupni interesi in nagibi so Franceta privedli med tiste aktiviste in člane GRS, ki so se posvetili varstvu pred plazovi. Sprva smo ga vabili kot dobrodošlega gosta z izkušnjami in avtorja študij »Klasifikacija snega« in »Klasifikacija plazov«, ki ju je pripravil na osnovi študija, dela v tujini, tuje literature in terenskih ogledov na domačih tleh, ter dokončal leta 1968. Leta 1969 je postal tudi formalno član podkomisije za plazove pri Komisiji za GRS, v kateri je sodeloval in še danes deluje vsestransko, posebej pa na področju opazovanja snega in opozarjanja pred nevarnostjo plazov. Slednje ni ostalo zgolj v okvirih GRS. Ta in RSLO SRS oziroma RŠCZ sta Francetu stala ob strani, da je 21. 4. 1976 doživel ustanovitev Službe snežnih plazov pri HMZ SRS ter postal njen

vodja. Že pred tem pa je kot član podkomisije GRS za plazove opozarjal pred snežnimi plazovi. V okviru možnosti in s svojimi organizacijskimi sposobnostmi je utrdil službo ter ustvaril omrežje opazovalnih postaj, pri čemer je uspešno zajel tudi prostovoljce iz vrst milice, JLA, delavce RTV, gorske reševalce, gostinske delavce in druge. Tem njegovim naporom gre hvala, da dandanes v zimskem času nihče več ne hodi v gore brez osnovnih podatkov o snežnih razmerah. Podobne napore je skupaj z reševalci vložil v oblikovanje katastra snežnih plazov in tačas že ustvarja podlago za začetek rednega zbiranja in vrednotenja podatkov. Tudi to delo predstavlja velik napredek in bo nedvomno koristno za našo republiško skupnost v celoti.

Franceta pozna vsak bralec PV kot avtorja priložnostnih prispevkov o snegu in o plazovih ter rednega spremljevalca in opisovalca vremenskih razmer na Kredarici. Pripravil in izdal je »Vremenslovje za planince« in skupno s sodelavci žepni priručnik »Pozor — plaz«. Na srečanjih vodnikov lavinskih psov, tečajih in proizkušnjah minerjev snežnih plazov, na »Dnevih varstva pred snežnimi plazovi« ne manjka nikoli in vedno jim tudi doda svoj prispevek — referat, praktičen prikaz o delu opazovalca snega, opis nesreč v plazovih pri nas in na tujem. Skratka — je dejaven in prizadeven član podkomisije za plazove in njenega ožjega vodstva.

Noben priložnostni prispevek, posvečen jubilarntu, ne more zajeti vseh njegovih koristnih dejanj in v polni meri prikazati njegovega prispevka skupnosti. To velja tudi za Franceta, ki je del svojih zrelih let posvetil tudi kot prodavatelj Zveznega zavoda za tehnično pomoč v neuvrščeni Gvineji in čigar sodelovanje na domačih geografskih zborovanjih ter na domačih, tujih ter mednarodnih meteoroloških in nivoloških kongresih in simpozijih, seminarjih in posvetih pač v tako kratkem sestavku resnično ne moremo osvetliti do vseh podrobnosti.

Ob prehodu v sedmo desetletje življenja mu iz srca želimo še mnogo delovnih in planinskih dosežkov, veliko lepih doživetij, trdnega zdravja in prijaznih, prijetnih srečanj — ne nazadnje z gorami in s planinci, katerih varnost pomeni že desetletja del njegovih nesebičnih prizadevanj.

P. Š.

PODROČNI ZBOR PLV

Zadnji teden v aprilu je bil prvi področni zbor planinskih vodnikov za Gorenjsko. Organizator je bilo PD Kranj, vodja pa Andrej Jeklar. Sodelovali so inštruktorji GRS. Zbora se je udeležilo 20 PLV (7 PD Sovodenj). V soboto je bilo predavanje o pripravi in izvedbi izleta (B. Jordan) in o analizi gorskih nesreč (P. Šegula) ter praktične vaje spusta z vrvo. Sodelovali so tudi v reševalni akciji ponesrečenega ja-

dralnega pilota. V nedeljo so se pogovarjali o organizaciji PLV, o registraciji in o drugih tekočih zadevah (M. Koželj), imeli pa so tudi praktične vaje prve pomoči. Področni zbori bodo morali dobiti veljavo, ker centralni zbor ne bo zmožal vseh nalog. Potrebno bo enotno delo na vseh teh zborih.

O tem bo razpravljal Odbor za PLV pri KVIZ.

B. J

Srečanje predstavnikov
PZ BiH in PZS
21. maja 1983
na Coveljku. Od leve:
Jože Dobnik,
Drago Metljak,
Jože Gasparič,
Tone Bučar,
Spasoje Stjepanović —
član predsedstva
PZ BiH, Miro
Franković — predsednik
PZ BiH, Dane Pavičević,
sekretar PZ BiH,
Baldomir Bizjak,
Bine Vengust.
Čepe: Tomaž Banovec,
Danilo Škerbinek,
Janko Mirnik

Foto Tomaž Banovec

Foto F. Ekar

SREČANJE SLOVENSКИH PLANINCEV V ZAMEJSTVU

Nabrežina pri Trstu je dne 18. junija gostila okoli 2000 slovenskih planincev iz matične domovine in zamejstva in sicer na 12. srečanju slovenskih planincev Furlanije, Julijske krajine, Koroške in Slovenije. Organizator SPD Trst s predsednikom Pinom Rudežem je pripravil dva programa. Po prvem je del udeležencev obiskalo Trst in Rižarno ter Miramar, drugi pa so šli na dveinpolurni pohod iz Križa po obrobju Krasa nad Trstom do

Nabrežine, kjer je bil ob 15. uri kulturni spored z govorniki, pevci, godbeniki in folkloristi.

Navzoči so bili predstavniki slovenskih planincev, častni predsednik PZS dr. M. Potočnik, predsednik PZS Tomaž Banovec, podpredsednik Tone Bučer, predsednik PD Ljubljana Matica Marjan Oblak in drugi. Tu so bili tudi planinci SPD Gorica, SPD iz Čedad, Koroške.

Udeleženci so med drugim videli tudi oskrunjene spomenike NOB, ki so jih v tistih dneh oskrunili in pomazali fašistični mazači.

Nabrežina 19. 6. 1983

Foto Jure Boruta

POMAGAJMO POVEČATI DOM NA URŠLJI GORI*

Ko se iz Mežiške, Mislinjske in Mežiške doline oziramo na okoliške gore, med vsemi najbolj izstopa Uršlja gora ali Plešivec. Na Gori že od leta 1981 uspešno raste planinski objekt, ponos vseh delovnih občanov, še posebej planincev. Uršlja gora (1696 m), s skoraj 400-letno izletniško romarsko tradicijo (cerkev zgrajena leta 1602) in s prostranim razgledom na vse strani neba v razdalji nad 100 km, si to nedvomno zasluži. Z Uršljo goro je povezan tudi narodnostni boj za Korotan in osvoboditev dežele v 1. in 2. svetovni vojni, o čemer pričajo spominske plošče padlim partizanom in domoljubom. Na eni izmed njih piše:

Junaka v boju za Korotan zgubila sta mlado življenje,
mladina ko vživaš svobode dan,
počasti njuno trpljenje!

Jazbar, Okretič, pešca, umrla junija 1919
v bolnici Rdečega križa v Šoštanju.

Pri okoli devet tisoč obiskovalcev na leto je bilo PD Prevalje kot upravljalec postavljeno pred zahtevo inšpekcij in gostov, da nekoliko izboljšan objekt izpred 1. svetovne vojne (leta 1912 zgrajen, 1942 požgan, 1948 obnovljen) temeljito posodobijo. Kako sicer ob silnem porastu zanimanja za gorski svet nasploh in za Uršljo goro posebej v eni sami dnevni sobi, veliki 4 x 4 m ustreči vsem obiskovalcem in jim ponuditi vsaj osnovno postrežbo?

Da je gradnja na nadmorski višini 1700 m tudi mnogo bolj zahtevna kot v dolini, je jasno vsem. Manj pa utemeljitev, da povečan objekt ne more biti samo stvar PD Prevalje in občine Ravne na Koroškem. To je nedvomno moralna in materialna dolžnost vsaj širšega območja, iz katerega prihaja največ obiskovalcev. To pomeni predvsem občin Ravne na Koroškem, Dravograd, Slovenj Gradec in Velenje, da s pomočjo prispevkov OZD, SLO, OTKS, občanov po svojih sposobnostih pomagajo pri obnovi. Doslej so se vključili PZS, Železarna Ravne, OTKS Ravne in planinci iz Prevalj in Raven s prostovoljnimi delom in prispevki v materialu in denarju.

Do aprila 1983 je bilo vloženo 2,6 mio din družbenih in privatnih sredstev, za dograditev je potrebno zbrati še okoli 1,5 mio din.

Do zaključka gradnje in otvoritve je še približno leto dni časa, da se vključimo in da odkrijemo svetu tudi naše gospodarske težave. Če so naši predniki, revno in zatirano kmečko ljudstvo, brez tehničnih pripomočkov zgradili najvišjo cerkev v Slo-

veniji, bi bila prava sramota, če se v miru in blaginji ne bi hitro in učinkovito odzvali še vsi tisti (predvsem večje OZD), pri katerih je pismena prošnja PD Prevalje v letu 1981 naletela na gluha ušesa. Dokažimo tudi tokrat z dejanji našo pripravljenost za sodelovanje in za napredek!

Miroslav Žolnir

PRENOS ZVEZNE ŠTAFETE MLADOSTI IN TRIGLAVSKE ŠTAFETE V VRATA

Vsako leto poslušam oziroma zasledujem pot *Štafete mladosti kot simbol ljubezni do našega predsednika Tita*. Tudi letos sem z velikim zanimanjem zasledoval njeno pot in v sebi sem nosil željo, da bi bil tudi sam udeleženec.

Na mladinskem odseku planinskega društva Domžale smo dobili dopis o prenosu zvezne štafete mladosti v Vrata. Med izbranimi mladimi planinci našega mladinskega odseka sem bil izmed sedmih izbran tudi jaz. In tako se mi je uresničila ta velika, skrita želja.

Po napetih dneh pričakovanja je napočil tudi ta dan. V popolni planinski opremi smo se odpravili proti Aljaževemu domu v Vratih. Vedel sem, da se bo tam zbralo mnogo mladih planincev.

Prišel je čas, ko smo udeleženci šli na mesto, kjer je bil sprejem štafete, ki naj bi prišla s prelaza Luknja. Razporejeni smo bili na etape. Po nestrpnem čakanju se je štafeta in njeni spremljevalci v luči bakel in svetilk počasi približevala našemu mestu. Kmalu je napočil trenutek, ko jo je že imel v rokah prvi naš nosilec. Šele ko sem jo tudi jaz držal v rokah, sem se zavedel, da se mi je uresničila moja velika želja. V rokah imam simbol ljubezni naš mladih do tov. Tita. V tem mojem tihem razmišljanju pa je štafeta palica prišla v roke drugim mladim planincem. Skupaj z zvezno štafeto mladosti pa je prišla in Vrata tudi triglavska štafeta — *simbol vseh planincev Slovenije*. Ob tem slovesnem dogodku in pričakovanju odhoda štafete je ob tabornem ognju potekal kulturni program.

Čeprav sem štafeto palico nosil le kratek čas, se mi je ta dogodek vtisnil v spomin in ga ne bom nikoli pozabil.

Borut Peršolja
MO PD Domžale

35 LET GRS TOLMIN

Reševalci postaje GRS Tolmin že 35 let organizirano pomagajo ob nesrečah v gorah. Od prvih skromnih začetkov v letu 1948, ko so prvi štirje člani PD Tolmin pomagali ponesrečenim planincem ali alpinistom, pa do danes se je ta postaja raz-

* Napisano pred bližnjo 80-letnico Šaloško podružnice SPD, (ustanovitav 5. 3. 1904 v Šoštanju, pripravil Fran Kocbek); v njeno območje je do 5. 5. 1919 spadala tudi Uršlja gora.

vila v sodobno opremljeno ekipo, ki je vsak trenutek pripravljena na akcijo. Nje-no območje obsega teren od Porezna, Črno prst, Krn in Stol. Zaradi razsežnosti, so razdeljeni v tri skupine, v podbrško, tolminsko in kobarško.

V 35 letih so tolminski reševalci 57-krat šli v akcijo. Z gora so prenesli 18 poškodovanih planincev in 20 smrtnih žrtev. Najbolj tragično je bilo leto 1980, ko je bilo v šestih nesrečah pet mrtvih.

Svoj jubilej bodo tolminski reševalci slavili na izrednem občnem zboru v septembru. Tedaj bodo javnosti z razstavo prikazali svoje delovanje v tem obdobju.

Na nedavnem občnem zboru PD Tolmin so poročali o svojem lanskem delu. Opravili so 281 vaj, reševanj, tečajev itd. Šestkrat so morali v akcijo na Voglu, Črni prsti, Krnu itd. Z gora so prenesli tri smrtno žrtve in tri poškodovane planince. Organizirali so zimsko reševalno vajo na Kaninu, dve vaji prve pomoči devet enodnevnih vaj reševanja v steni, letno dvodnevno reševalno vajo ter vajo, skupaj z GRS Bovec v Klužah. 14 reševalcev je sodelovalo na šestih večdnevnih republiških tečajih: zimski tečaj za pripravnike, seminar za instruktore, letni tečaj za pripravnike, tečaj v helikopterskem reševanju, tečaj za minerje snežnih plazov in tečaj za lavinske pse.

V sklopu planinske šole za brigadirje MDB Kobarid so imeli 32 ur predavanj, sodelovali so na pohodu na Črno prst. Pri organizaciji pohoda na Porezen je 14 članov tolminske GRS označilo in zavarovalo pristope na vrh Porezna.

GRS Tolmin šteje danes 25 članov, 5 pripravnikov in tri zaslužne člane, ki imajo za seboj že 25 in več let dela na tem področju. V svojih vrstah imajo dva instruktora, dva zdravnik, dva letalca za helikoptersko reševanje, tri minerje snežnih plazov in enega vodnika lavinskega psa.

S finančno podporo Regionalne zdravstvene skupnosti Nova Gorica, Zavarovalne skupnosti Triglav in sveta za SLO občine Tolmin, so si tudi lani izboljšali zaščitno opremo, nabavili pa so tudi radijske postaje, ki so se dobro obnesle pri reševanju in na vajah.

M. P.

30 LET PD DOL PRI HRASTNIKU

Za jubilej in 25-letnico planinskega doma v Gorah so Dolski planinci priredili kar 3 akcije: 3. junija so ob 18. uri odprli zgodovinsko razstavo v novih društvenih prostorih.

4. junija so v Gorah kresovali s pobratenskimi društvi »Sutjeska« in »Rašica«; 5. junija pa so imeli zbor s kulturnim programom pri Domu v Gorah.

KS Dol jim je dodelila zapuščene prostore hiše pri OŠ; le-te so s prostovoljnimi delom (850 ur) uredili za svoje potrebe. V njih so razgrnili zanimivo planinsko razstavo o 30-letni društveni dejavnosti. Posebnost razstave je lično ilustrirana društvena kronika; napisal jo je Franc Klemen in tvori s fotografskimi dokumenti Draga Kozoleta bogato zgodovinsko gradivo. Redka so društva, ki imajo tako skrbno zbrano svojo preteklost. To pa jim je omogočil bivši predsednik Ivan Urbajs, ko je spoštljivo shranjeval arhiv od ustanovitve do danes. Udeležencem razstave so razdelili novo številko Našega planinca. V njem na zanimiv način predstavljajo svojo dejavnost, predvsem pa uspehe in žrtve pri gradnji Doma v Gorah. S kronološko natančnostjo opisujejo prizadevnost nekaterih članov, ki so na svoje ime jemali posojila, da so lahko dokončali planinski dom. Leto 1971 predstavlja mejnik obdobja v društvenem

Letošnjega pohoda »Po poteh Kokrškega odreda« (17., 18. julija) sta se udeležila tudi Viktor Avbelj in Tone Bole (v sredini v ozadju).

Tokrat je bila udeležba nekoliko bolj skromna, ker se je program odvijal na treh lokacijah. PD Kranj predlaga, naj se pohod in proslava uokvirita v skupni program, v petek s kresovi, v soboto pa z osrednjo slovesnostjo na Kališču, kjer je bil ustanovljen (fomiran) Kokrški odred.

Foto F. Ekar

življenju, odkar se je društvo uvrstilo med najuspešnejše v Zasavju. Planince in predstavnike društev, MDO in PZS, je nagovoril društveni propagandist Jože Premec; predsednik sveta KS Dol tov. Ivan Činžar pa je simbolično odprl prostore in razstavo.

KPK PZS
Jože Gasparič

PLANINSKO SREČANJE NA PAŠKEM KOZJAKU

V nedeljo 22. maja 1983 je bilo drugo srečanje planincev na Ojstrici pod najvišjim vrhom Paškega Kozjaka, Basališčem (1273 m). Lanskega srečanja se je udeležilo okoli 100 planincev, letos pa jih je bilo blizu 300. Tokrat je vsak planinec prejel skrbno pripravljeno izkaznico (s skico dostopov in vpisov pohodov) in spominsko značko. Na zboru planincev so Faniki in Janku Irišiču — članoma PD Vitanje, podelili bronasti častni znački PZS.

Organizator je bilo planinsko društvo PD Vitanje; izdalo je tudi svojo društveno značko z osnovo vitanjskega grba. Po tej planotici bo šla tudi na novo označena pot XIV. divizije, ki se je umaknila na sleme, ker je spodaj vrsta novih cest iz starih kolovozov. Na srečanju so organizirali tudi družabne igrice.

B. J.

PREŽIHOV SPOMINSKI POHOD OD KOTELJ DO LJUBLJANE

Pobudo za ta skoraj petdnevni spominski pohod je dal tov. Šubelj, naš tovariš za telovadbo, ob 90-letnici rojstva Prežihovega Voranca in ob zaključku planinske šole. Upajmo, da bo postal kar tradicionalen.

1. dan Ljubljana—Kotlje (z avtobusom),
2. dan Kotlje—Ravne—Bukovnik

Konserve smo si samoupravno razdelili po nahrbtnikih in se na začetku našega čez 120 km dolgega pohoda slikali. Začelo se je. Naši ambiciozni paradni koraki so vznemirjali ubogo pot. Kmalu smo ugledali domovanje Prežihovih. Presunilo nas je neutrudno pasje lajanje. In že se je na pragu pokazala nasmejana Prežihova hči Vida z malinovcem; postavila ga je pred nas. Na stolu je že sedela mamka, Prežihova žena. Posedli smo okoli nje in prisluhnilli pripovedi o pogumnih Prežihovih dejanjih in o njeni trdi mladosti ter ljubezni do njega. Bili smo ponosni, da se ravno naša šola imenuje po tako velikem človeku in borcu za človeške pravice. Za slovo smo se še rokovali, naredili skupno sliko ter podarili izvod šolskega glasila »Soizice« s posvetilom. In že smo nadaljevali skoraj

40 km dolgo pot do Bukovnika, najvišje ležeče slovenske domačije. Pot nas je vabila čez drn in strn, seveda so bili vmes počitki, problemi z obutvljo, z žulji.

3. dan Bukovnik—Raduha—Luče

V hiši je vladalo prijetno vzdušje. Postregli so nam namreč z domačim mlekom in svežimi jajci. Ko smo si napolnili »shrambe«, smo z zanimanjem opazovali na videz nedolžno 2062 m visoko Raduho. Dobro smo zakoračili v breg in se poslovili od najvišje slovenske domačije. Po polurni hoji smo prispeli do planine Grohat. Takrat sem vsaj jaz prvič posumil v tisto nedolžnost Raduhe, ko sem videl mlade alpiniste, prepredene z vrvmi, čeladami in derezami. S šinijem sva izrekla nekaj pikrih na račun teže nahrbtnikov in kamnov, ki so stalno spremljali smer pod našimi nogami. Zagledali smo snežno zaplato, kamor je držala naša pot. Vsem tistim, ki so imeli na nogah »superge«, so obrazi spreleteli kisli nasmehi.

4. dan Luče—Stahovica—Stranje

S ceste smo prešli na malce bolj strm kolovoz, ki je kazal pot do znane kmetije na Sedlu pri Kranjskem Raku. Pot je kar hitro minevala. Nenadoma se je ulilo kot iz škafa. Nataknilli smo si pripomočke proti dežju in nadaljevali pot do kmetije. Tam nas je sprejel ne preveč družaben pes. Po enournem vedrenju na seniku se je zgodilo. Orohec je pogladil psa po glavi, a kot je kazalo, kuža ni bil preveč navdušen nad tem in je bolj za šalo kot zares šavnjnil po njem. Nič ni bilo hudega, a kmet je vseeno dal Orohcu na roko domačo »žavbo« — arniko — in že smo šli.

5. dan Stranje—Kamnik—Trzin—Ljubljana

Vrnili smo se 24. maja 1983 in še isti dan smo bili sprejeti v mladinsko organizacijo. Takih izletov si še želimo. Izleti v naravo so za nas mlade nekaj najlepšega, vse preveč se zapiramo v betonske bloke in stik z naravo je prava redkost. Vrnimo se k naravi, iz katere izhajamo, in ne rušimo njenega ravnovesja.

SŠD OŠ Prežihov Voranc
Ljubljana
Andrej Gerlovič, 7. b

TEČAJ ZA GS IN VN, PD LAŠKO

V maju smo v PD Laško organizirali tečaj za člane društva za gorsko stražo in varstvo narave. Priključili so se še štirje tečajniki iz PD Rogaška Slatina. Na Dan mladosti je 14 kandidatov opravljalo izpite. Od 53 možnih točk so dosegli najmanj 43. Predavala sta Peter Skoberne in Božo Jordan.

Število članov odseka GS in VN v laškem PD se povečuje predvsem zato, da bi planinci ohranjali naravo, da bi čutili kar najmanj bolečih posegov v prečudoviti svet, ki nas obdaja.

Fani Lapornik

NA DOMU POD REŠKO PLANINO

Ljubitelji gora, člani planinskega krožka OŠ Primoža Trubarja Laško, smo se odpravili na Reško planino.

Z vlakom smo se odpeljali v Celje, naprej pa z avtobusom do Prebolda. Nato nam je markirana pot kazala smer nekaj časa po cesti, potem pa malce čez travnike in večinoma po hladni gozdni senci. Z veselimi klepetanjem smo hitro prišli na planino. Blížali smo se koči, nasproti pa nam je prišel oskrbnik. Bil je nasmejan in srečen, da smo prišli. Prijazno nas je povabil v planinski dom. Lepo nam je stregel in bil z nami zelo ljubezljiv. Tisti dve uri nam je bil kakor oče. Z nami se je rad pogovarjal, ko pa smo se poslovili, nam je zaželel srečno pot.

Ko smo se vračali, smo si rekli: »Tako prijaznega oskrbnika še nismo srečali!« Pristrčno se mu zahvaljujemo pionirji-planinci in mentorica planinskega krožka OŠ Laško!

Blaž Krajnc
Planinski krožek
OŠ Primoža Trubarja Laško

LITIJSKI PLANINCI NA IPP

Večja skupina litijskih planincev je pred letošnjimi prvomajskimi prazniki šla na Istrski planinarski put »Labinske republike«. Vso pot so prehodili v dveh dneh, pričeli pa so v Podgorju, na slovenski strani te poti, ki povezuje Slovenijo in Hrvaško. Izbrali so variantno pot čez Kojnik (802 m) in nato po grebenu do Žbevnice (1014 m). Ta del poti je eden izmed najlepših IPP, saj je v celoti razgleden, ker poteka po prostranih travnatih grebenih, kjer so tudi številna rastišča gorskega kosmatinca. Grebenska pot čez Kojnik ima prednost tudi zaradi tega, ker se izogne cesti, ki jo popotnik vseskozi opazu-

je na levi strani pod seboj. Litijski planinci so v Istri imeli tudi srečo z vremenom; bilo je sončno in toplo, zato so zlasti z Žbevnice lahko opazovali dobršen del Istre na jugu, na nasprotni strani pa so uhajali pogledi na osamljene vrhove Slavnika, Plešivice, Žabnika...

Vendar pa se cesti v celoti le niso mogli izogniti, saj je transverzalna pot izpeljana od Trstenika pod vznožjem Žbevnice do Račje vasi in še naprej do Lanišča po cesti, ki planinca kar malo utruji. V Račji vasi (ime se je menda ohranilo še iz časov, ko so tod živeli Slovenci) so prenočevali v prijetni gostilni Stjepana Živkovića-Slavonca, ki z dobro voljo sprejme slehernega popotnika-planinca.

Prvi dan so se Litijani povzpeli še na Orljak, razgledni hrib nad Račjo vasjo oziroma Laniščem, visok 1106 m.

Drugi dan popotovanja po Istrski transverzali so litijski planinci prehodili pot od Račje vasi čez Lanišče in Brgudec do Poklona. Tudi ta del poti, zlasti od Brgudca do Bresta, je nadvse zanimiv, saj mora planinec po samotnih gozdovih in travnatih planjavah uporabiti kar dobršen del znanja v orientaciji, da ne bi zašel. Transverzalna pot je namreč označena čez Planik, tam pa ni nobene koče ali zavetišča, zato se dosti planincev odloča za varianto čez Brest. Pa ni nikomur žal, saj se prav s te poti pokažejo lepi razgledi na predor pod Učko z zahodne strani. Planinska koča na Poklonu pod Učko je med tednom zaprta, zato je treba v tem primeru transverzalni dnevnik žigosati z žigom motela; ta je nasprotni koče.

Tudi prihod na Poklon je posebno doživetje, saj se popotniku tu pokaže povsem drugačna pokrajina kot doslej. Iz samotnih gozdov in planjav, se mu pogled odpre na sinje modro Jadransko morje, na Kvarnerski zaliv in Reko.

Za spust z Učke je več možnosti. Litijani so se odločili za Veprinac, od koder so se z avtobusom odpeljali na Matulje in nato z vlakom v Litijo.

Naposled je treba dati priznanje tudi avtorju IPP Josipu Sakomanu iz PD Železničar Zagreb, ki vestno skrbi za vzdrževanje poti, pa tudi lične značke takoj pošlje vsakomur, ki prehodi to pot.

T. B.

ČESTITKA

V Bohinju — Srednji vasi je v drugi polovici prejšnjega meseca (Junija) praznovala 90-letnico dolgoletna oskrbnica koč pri Sedmerih jezerih Ivanka Žvan. Voščilom za dobro zdravje in dobro voljo se pridružuje tudi Planinski vestnik.

**BOTANIČNI VRT CARSIANA
UVOD V KRAŠKO FLORO IN VEGETACIJO**
*L. Poldini, G. Gioitti, F. Martini, S. Budin
Barvni posnetki E. Osvaldini
Prevedel Borut Korič. Trst 1980*

O kraškem botaničnem vrtu Carsiana smo v Planinskem vestniku že pisali. Zdaj lahko predstavimo še lično knjižico, ki ni samo vodnik po vrtu, ampak hkrati tudi uvod v kraško floro in vegetacijo. Izdali so jo ob stoletnici smrti znanega botanika M. Tommasinija (1794—1879).

V uvodu nam avtorji pojasnjujejo, da so vrt začeli oblikovati z namenom, da ohranijo del krasa z njegovimi glavnimi značilnostmi in z najpomembnejšimi vrstami. Samo ime Carsiana nam že vse pove, izbrali pa so ga tudi zato, da bi vzpostavili idealno vez z alpskim botaničnim vrtom Juliana v Trenti. Prvi del vodnika je namenjen vrtu. Urejen je podobno kot naša Juliana. Kar je v naravi raztreseno, je tukaj zbrano skupaj po glavnih rastlinskih združbah. Prikazano področje je nekoliko širše kot območje, ki ga zajema klasično del tržaškega botanika Marchesettija: Flora Trsta in njegove okolice. To delo namreč obravnava rastlinstvo od izliva Timava do Vipave, Vremščice, Slavnika in izliva Dragonje. V Carsiani pa so poleg le-teh nasažene še vrste, ki rastejo na pobočjih Trnovskega gozda nad Vipavo, na Hrušici in na Nanosu.

Vodnik nam opisuje podnebje, kamnine in kraško brezno. V vrtu uspevajo združbe melišč, kraških gozdov, gmajn, mediteransko-ilirskih sten, visokih kraških planot, dolin, kraškega brezna in jezerske flore. Drugi del vodnika nas podrobneje seznanja z vrstami, ki v vrtu rastejo. Posamezna rastlina je predstavljena z risbo, latinskim in slovenskim imenom ter imenom družine, ki ji pripada. Pri kratkem morfološkem opisu je na prvem mestu barva cvetov, nato velikost, rastišče, čas cvetenja in razširjenost ter morebitne opombe o zdravilnosti, strupenosti in o ljudski rabi.

Poglavje o kraškem okolju in vegetaciji opisuje rastlinske pasove, sredozemsko makijo, skalovje ob morju, gozdove, doline, kraške gmajne, skalovje, groblje in melišča, kraška jezera in mlake, borove gozdove in kraška brezna. Ta del vodnika pestrijo barvne fotografije.

Knjižica se zaključuje s slovarčkom botaničnih izrazov in z osnovno literaturo. Prijetnemu, nevsiljivemu vodniku lahko samo zaželimo, da bi nas čim bolj pogosto spremljal po slovenskem in tržaškem krasu.

Nada Praprotnik

SMUČIŠČA IN VARSTVO NARAVE

Smučarski cirkus v gorah se vrti z vse višjimi obrati. Hitre proge so preparirane po najmodernejših načelih. Pričakovane množice bele opojnosti hočejo biti na snegu kar najhitreje na začetku zime in tako dolgo kot le mogoče spomladi. Pri tem pa jim seveda niti na misel ne pridejo vse tiste stvari, ki se pojavljajo ali dogajajo v gorskem svetu za kulisami ali takrat, ko ni sezone. Gre predvsem za vse tiste naravne lepote, ki jih je bilo treba žrtvovati na ljubo kar največjega smučkega zadovoljstva.

Poleti, ko varovalna snežna odeja skopni, si je mogoče za zimo tako zgledno pripravljena smučka področja ogledati v vsej njihovi brezobzirni in res svarilni podobi. Razorane Alpe, ceste, gozdne preseke, že od daleč vidni zemeljski udori in plazovi, zatem žičnice in njihove odurne zgradbe, visoki energetski prenosniki, puščave parkirnih prostorov z vsem, kar sodi k temu. Vse to nam posreduje skvarjeno, industrializirano podobo našega gorskega sveta. Leto za letom poletni gostje vse glasneje, a tudi vse bolj zaman, opozarjajo na nepopravljivo škodo, ki jo smučka sezona vedno znova povzroča gorski pokrajini. Politika in trgovina se tudi na smučiščih pač zelo tesno povezujeta. Zato vse bolj sili v ospredje temeljno vprašanje o odgovornosti za vse to početje.

Pri izravnavanju površin za smučišča praviroma uničijo vso vrhno plast zemlje z rastlinjem vred. Za preskrbo rastlin z vodo in mineralnimi snovmi najpomembnejšo plast humusa in rodne zemlje razdelijo po vsej površini ali jo zrinejo na njene robove. Pogoste in izdatne padavine takšno zemljo, ker je ne povezuje več pletež rastlinskega koreninja, vse hitreje odplavljajo v dolino. Pri tem nastajajo tudi do meter globoki erozijski jarki. Ker nastaja humus na področjih nad drevesno mejo silno počasi, je le malo upanja, da bo kaj prida uspeha z umetno setvijo travišč. Začetna ozelenitev po opravljeni setvi in dodatnem gnojenju torej vara. Na področju Davosa je kar precej takih poravnanih površin, ki so jih uredili že pred 20 leti, vendar je njihov videz danes neprimerno slabši kot na začetku. Upoštevati bi pač bilo treba, da je rodovitna zemeljska plast nastajala tisočletja. Nekoliko ugodnejše razmere za takšne posege so na zemljiščih pod drevesno mejo, pri skrbni setvi in negi je mogoče že po nekaj letih pričakovati dobre rezultate in učinkovite travnike.

Travna semena iz Nepala, ki so v zadnjih letih velika moda, ne rešujejo nobenega problema, dodajajo pa celo nekatere nove.

V Alpah imamo namreč dovolj travnih vrst, ki na novo poravnanih površinah uspevajo vsaj tako dobro kot nepalske. Na srečo premorejo številni švicarski kantoni zelo stroge naravovarstvene predpise, ki prepovedujejo nedopustno mešanje ali celo spodrivanje domače planinske flore s tujimi rastlinami. Vzrok za tako neodgovorno početje je na dlani: velike razlike v ceni. Zbiranje ali pridelovanje domačega semena je namreč zelo zamudno in zato tudi drago.

Zahtevati je torej treba, da bodo v alpskem prostoru, še zlasti na površinah nad drevno mejo, poslej dovoljevali le izravnava zares nevarnih mest na smuških progah. Vsako takšno dovoljenje pa mora vsebovati tudi zahtevo, da je treba na poravnane površine znova položiti vsaj 15 cm debelo plast humusa, in sicer tako, da je ne bo odplaval že prvi dežek. Nadalje je treba predpisati, da je za ponovno ozeelenitev površin treba uporabljati le semena iz neposredne okolice. Samo tako bomo preprečili nadaljnje uničevanje alpske pokrajine in v najkrajšem možnem času odpravili hude brazgotine, ki smo jih z neodgovornim početjem prizadejali visokogorski naravi.

(Povzetek iz dveh sestavkov na isto temo v švicarski reviji »Heimatschutz«, 1/1983.)

M. A.

VARSTVO NARAVE V TATRANSKEM NARODNEM PARKU

Z naslednjimi vrsticami ponovno povzema- mo izvlečke iz veljavnih predpisov, ki zadevajo vse obiskovalce TANAP-a, to je tatranskega narodnega parka na Češko-slovaškem.

Poglavitna in še nekoliko zaostrena določila v omenjenih predpisih so naslednja:

1. Obiskovalci smejo na celotnem področju narodnega parka uporabljati samo javne ceste in turistično označene poti. Vse časovne omejitve je treba brezpogojno upoštevati.

2. Vsak obiskovalec je dolžan končati svojo turo do večernega mraka. Prenočevanje zunaj urejenih prostorov (poslopji ali taborišč) je strogo prepovedano. Šotorenje in parkiranje osebnih avtomobilov je dovoljeno le na prostorih, ki so v ta namen posebej določeni in označeni.

3. Celotno naravno okolje na področju TANAP-a je pod državnim varstvom. Prepovedano je: lomiti veje, trgati rastline, nabirati semena, korenine, gozdne sadeže in druge pridelke. Prav tako je prepovedano loviti živali, jih motiti ali plašiti s kričanjem, fotografiranjem, metanjem kamenja in podobnim. Posebej je prepovedano na celotnem področju narodnega parka s seboj voditi pse.

6. Prepovedano je onesnaževanje zemljišč in voda z odmetavanjem ostankov in odpadkov, kurjenje ognja, kopanje v jezerih in še prav posebej vsakršno razgrajanje.

9. Obiskovalci so dolžni v vsakem primeru upoštevati navodila sodelavcev gozdarske službe, stražnikom TANAP-a kot tudi članov gorske reševalne službe.

10. Kršitve veljavnih določil za obiskovalce bodo glede na njihovo težo obravnavali po veljavnih zakonskih predpisih.

M. A.

ONESNAŽENJE NACIONALNEGA PARKA

Koroški del glocknerske skupine so nedolgo tega razglasili za nacionalni park. V minulem septembru smo že lahko opazili na ledenikih in mod vzponom na sam Grossglockner ustrezne lične napise. Vendar smo poleg tega opazili tudi marsikaj takega, kar nam je dodobra zagrenilo našo pot.

Med vzponom čez ledenik med Visokim in Srednjim Bergstallom, prek katerega praviloma le redko kdo hodi, smo se spotikali ob pločevinkah za pivo in podobnih manjših odpadkih. Najprej te »najdbe« nismo jemali posebno tragično, saj se kaj takega v bližini zelo obiskovane gorske postojanke pač lahko zgodi. Toda pravicato smetišče na spodnjem delu ledenika, kjer je rjavelo na stoline pločevink vseh velikosti med najrazličnejšo drugo nesnago, nas je prepričalo, da ne gre za naključno odvržene odpadke, marveč za strokovno oskrbovano odlagalnišče. Ali je mogoče, da ni tega zavrženega početja še nihče odkril? Odpadke bi bilo mogoče iz sicer zgledno oskrbovane postojanke gotovo tudi drugače odstraniti. Skrbeti za varstvo narave le tam, koder romajo množice po njenih gorskih poteh — to je za nacionalni park odločno premalo.

(Pismo bralca v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja 3/1983.)

M. A.

REZANJE SUROVEGA MASLA Z MOTORNO ŽAGO?

V Avstriji porabijo na glavo prebivalca dvakrat toliko energije, kot znaša svetovno povprečje. Takšna ugotovitev hkrati poraja vprašanje: ali je nenehno naraščanje porabe energije še sploh smiselno in želeno? Kajti v primerjavi z Avstrijo dosegajo ZDA sicer trikrat večjo porabo, vendar zato še ne premorejo tudi boljšega življenjskega standarda in več socialne pravičnosti. Kljub temu — tako ugotavlja ekolog Bernd Lötsch — tehnokrati kriče, zahtevajo tako v ZDA kot tudi v Avstriji vedno več energije, in sicer ne glede na to, kolika je poraba. Brezposelnosti pač ni mogoče

zmanjševati preprosto z večjo proizvodnjo energije.

Če bi primerjali energetske položaje, je Avstrija zdaj vsekakor na ravni OECD. Poraba energije se je v letih po 1981 letno zmanjševala za 4 do 5%, povečanje pa so beležili le pri premogu in električni energiji, vendar pri slednji le za 2,5% na leto. Vladni energetske načrt iz leta 1976 pa je predvideval še 6% rast. Po mnenju strokovnjakov je treba v času do leta 1990 računati z letnim povečanjem zmogljivosti proizvodnje elektrike v višini 3,9%. Za to bodo potrebne investicije v višini 42 milijard šilingov in še dodatnih 17 milijard za izgradnjo omrežja.

Vprašanje je seveda, če je vse to zares nujno potrebno. Proizvajalci seveda pritrjujejo in podpirajo svoje trditve s premajhnimi rezervami zmogljivosti, ki da morajo znašati 15%. Toda na smiselno varčevanje očitno ne misli nihče. Celo nasprotno! Industrija vedno bolj agresivno reklamira

vrsto električnih naprav, ki so glede porabe izrazito zapravljive. Amory Lovins celo pravi, da so vse te naprave energetske tako nesmiselne, kot če bi za rezanje surovega masla uporabljali motorne žage! Naposled je treba pri vsakem razvoju upoštevati tudi naravo in čisto okolje, ki ju je tako zelo pogosto treba žrtvovati na oltar mola energije. Zato avstrijski varstveniki narave in okolja z vso pravico zahtevajo »blažjo energetske politiko«. Zlasti za to, ker gre za občutljiv alpski prostor, ki je že in bo tudi v prihodnje hudo prizadet, bo treba kaj kmalu zavreči vsakršno misel na častihlopne in velikopotezne načrte in se dosledneje posvetiti številnim možnostim za varčevanje vse bolj dragocene energije.

(Povzetek po prispevku Leopolda Lukschanderla v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, 3/1983.)

M. A.

iz planinske literature

PREPORODOVEC IN PLANINSKI PISATELJ PROF. EVGEN LOVŠIN

Tak je bil naslov razstavi, ki so jo pripravili v študijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu in je bila na ogled od 28. aprila do konca maja. Razstava je prikazala gradivo, ki ga o tem viniškem rojaku in Župančičevem sorodniku hrani ta knjižnica. V tem gradivu je tudi del zapuščine Otona Župančiča, ki jo je prav tiste dni podaril prof. Evgen Lovšin tej ustanovi. Razstava je prikazovala pač tisto gradivo, kar so ga razstavljalci imeli na voljo. Razstavo je strokovno pripravil sorojak dr. Karel Bačar, sodelovali pa sta prof. Nataša Petrov, upravnica knjižnice in Alja Smole-Gašparovič, bibliotekarka. Pred otvoritvijo je o tem možu, »ki zna sukati pero«, predaval prof. Tine Orel, ko je posebej poudaril Lovšinov prispevek planinski literaturi. Prof. Evgen Lovšin je že kot študent pripadal narodnorevolucionarnim preporodcem in bil vnet planinec. In kot planinec se je uveljavil tudi kot pisatelj (monografija o Triglavu). Njegova beseda je naravna, klena in neposredna. Izpričuje ljubezen do gorske narave, ko je v opisih zdaj širok romantik, spet drugič natančen in dosleden racionalist. Naj iz ostalega opusa omenimo le življenjsko knjigo Rod in mladost Otona Župančiča.

(Povzetek po članku z naslovom O možu, ki zna sukati pero, objavljen v Dolenjskem listu 12. V. 1983, št. 18—19, avtor I. Zoran.)

PLANINSKI REKI IN POSVETILA*

Na poziv uredništva vzhodnonemške revije »Der Tourist« so številni bralci, med njimi tudi izkušeni gorniki, poslali v objavo veliko planinskih pregovorov, rekov in posvetil, za katere v veliki večini niti ne vedo več, kje so jih prvič slišali in kdo jih je ustvaril. Oglejmo si nekaj najbolj zanimivih primerkov v prostem prevodu:

Nikoli zadovoljeno ne bo hrepenenje, videti vse čudeže gorskega sveta.

Človekovo bistvo je ujetnik visokih vrhov, ki ga primorajo k razcvetu najboljšega v njem.

Z roko v roki
v strmi steni —
gorsko prijateljstvo ju je sklenilo.

Beseda je kot steza v morju,
globoko sled zapuščča le dejanje.

Pogosto našel sem, kar oči in sluh
je razveseljevalo,
vendar nikoli, kar moje gore bi mi
nadomestovalo.

Gore so veliki mojstri,
vzgajajo si molčече učence.

M. A.

* Ri se pri nas našlo kaj takega? Veseli bi bili, če bi prišlo kaj takega tudi v naše uredništvo. Reki, pregovori, tudi Slovincem niso tuji. Pobrskajte po spominu — in pošljite!

Tretja številka letošnjega glasila »Der Naturfreund« izhaja ob 20-letnem jubileju obstoja visokogorske planinske šole Glockner — Kaprun v Moserbodnu. Jubileju je posvečenih več prispevkov.

V sestavku »Iskal sem svoj izgubljeni jaz« se avtor iz razmišljanja o protislovjih današnjih dni, med katerimi omenja tudi presajanje organov in genetske preizkuse, vrača v gore, v Moserboden. Tam se mu v pomenkih spet zazdi mogoče, da bo človek nekoč razbil tekoče trakove, da bodo ostareli organizirano premagali osamelost in da se bodo mesta raje počlovečevala navznoter, kot rastle navzven. Na izletu z otroki primerja desetmetrsko smreko z avtomobilom. Človek jo je razvrednotil in vendar — mar kdo zna narediti nekaj podobnega?

Razvedri ga pogled na otroke. Zaupajo še drug drugemu, v njih še ni dvomov, z naglimi refleksi obdarjeni so sposobni bliskovito ukrepati, če tako pokaže potreba. Izlet z otroki vrača vero v sožitje, v skupnost. Morda bo človek prav v gorah spet našel samega sebe.

V članku: »Bil sem pri snežnih Ježih in lednih tigrh,« opisuje oče vtise, ki jih je dobil med obiskom svojih treh otrok, ki so bili v otroški planinski šoli Fritza Moravca na Moserbodnu. Iz pripovedi izvemmo, da je Moravetz leta 1968 ustanovil prvo planinsko šolo na svetu za otroke od 9. do 13. leta starosti.

V šoli pride na tri otroke en vzgojitelj, s katerim prebijejo teden dni in se v tem času seznanijo z vsem, kar je potrebno, prav posebno pa z gibanjem po strmih snegu, ki vsako leto po gorah vsega sveta terja največ krvnega davka.

Vzelo bi preveč časa, če bi se predolgo mudili pri sestavku, planinski vzgojitelj si ga bo ogledal sam in bo v njem našel še kak nov napotek ali potrdilo tistega kar že leta in leta uspešno opravlja.

Članek »Misli-vtisi« spremlja nastajanje in razvoj šole v Moserbodnu in se spotoma ustavlja ob različnih gostih in gojencih te šole.

Tako je bil v njej kot obiskovalec Tensing Norkay, prvopristopnik Everesta. To je bilo leta 1962, enajst let kasneje je Tensing kot vodja Gorske šole v Darjeelingu najbrž dobil kako koristno pobudo tudi iz Moserbodna.

Leta 1974 so kot gojenci v goste štirje Indijci; Hukam Singh se je kasneje kot

alpinist in vodja odprave na Shivaling zelo izkazal. Sicer pa so Indijci v Moserbodnu dobili tudi prvo znanje, ki ga potrebujejo za reševanje v gorah in se seznanili predvsem z improvizacijo. Tu so se šolali za gorske reševalce tudi prvi alpinisti iz Afrike, ki so v zadnjem desetletju na območju Mount Kenia rešili že marsikoga pred smrtjo.

Pred očmi pisca se tako razvrsti še dolga galerija znanih obrazov, med njimi tudi naših alpinistov, ki so se kdaj oglasili v šoli kot bežni obiskovalci ali pa v njej delovali kot instruktorji.

Prispevek »Hoja v gore — Igra« je spet povezan z otroško planinsko šolo v Moserbodnu. Zanimal bo vsakogar, ne le planinskega vzgojitelja, ki naj si ga po želji podrobneje ogleda. Na tem mestu bi povzeli predvsem misel, da šola ne vzgaja nekakih bodočih superekstremistov, pač pa mlade ljudi navaja na varno hojo v gorah in jih, če smemo tako reči, z igro vodi in seznanja z vsem, kar mora vedeti dober planinec. Kot prvi vodja šole, Fritz Moravec: »Cilj naše šole je, da prispeva k telesnemu usposabljanju mestnih otrok, da jih nauči, kakšna je pravilna hoja v visokogorju.«

To so v glavnem otroci ravnin, doma tam, kjer ni gorá. Treba je najprej spet zdramiti prirojene instinkte, ki so že zamrli in to dosega šola tako, da otroci dan za dnev odkrivajo nekaj novega, ne nazadnje spoznavajo tudi sami sebe, lastnosti opreme, tehniko navezovanja, varovanja in gibanja v navezi, uporabo derez in cepina, vrvi...

Privajajo se »delovnim navadam« v gorah. V dneh navadnega pouka vstajajo ob sedmih, ko gre zares, pa odhajajo že ob štirih na pot, da bi jih kasneje ne oviral razmočen sneg na ledenikih.

Vse je podobno igri, čeprav so gojenci na kar najbolj trdnih vajejih vzgojiteljev, ki jim priznajo vlogo tovarišev z več izkušnjami, sicer pa jih imajo za sebi enake. In tako je igra prav vse, tudi hoja čez narasle ledeniške potočke, kjer še posebej pridejo do veljave glibčna otroška telesa in še neokrnjen občutek za ravnotežje. Avtor v zaključnem delu sestavka primerja to igrivo doživljanje gorske narave z usodo otrok, ki jih vlačijo v gore nekateri starši, da bi zadostili svoji nečimrnosti in tako dosegli tisto, kar njim ni bilo dano, ko so bili sami še mladi.

Pavle Šegula

ZMAGA V SUPERDIRETISSIMI EIGERJA

Še vedno so plezalski vzponi, ki se jih doslej ni nikomur posrečilo uresničiti. Taka je na primer »superdiretissima« v severni steni švicarskega Eigerja. Sedlmayer in Mehring sta leta 1935 določila najkrajšo pot do vrha. Bilo je to junaško dejanje, saj Sedlmayerja do danes še niso našli. V letih 1976—1978 je bil tu tudi Čeh Jiri Pechouš s prijatelji, in tudi on je tu izgubil življenje (29. 4. 1978).

Pet let pozneje, 2. 4. 1983, so Čehoslovaki vendarle slavili zmago? Slovak Pavol Pochylý, imenovan Pavouk (Pajk), je po superdiretissimi prišel do vrha, na točko 3970 m. Plezal je sam, vzpon pa je trajal štirinajst dni. Njegova »diretissima« je bila visoka 1800 m, v resnici pa je plezal dosti več kot dva tisoč metrov (normalna pot je približno štiri tisoč metrov dolga). Dva leti se je pripravil na ta podvig, prebral je dosti literature, še »svojim« Visokim Tatram je bil tedaj povsem nezvest. Vzpon je bil zahteven in poln nevarnosti. Pochylý si je pomagal tudi s fiksno vrvojo ponesrečenega Pechouša, čeprav ni bila več varna. Večkrat je (srečno) padel, želedec je sprejemal samo čaj, z njim je premagoval krče in bolečine. Na vrh je prišel ob osmih zvečer. Tam bi ga moral pričakovati prijatelj, filmski snemalec, pa ga ni bilo. Nazdol je bilo menda še težje kot navzgor. Spuščal se je pravzaprav kar na slepo; končno je zagledal luč postaje Eigerletscher. Vzradoščen je sedel na sneg in nameraval zdrseti do cilja kot otrok, spregledal pa je prag, sfrčal po zraku in padel na glavo. Ves krvav in z ledom na bradi je vendarle prišel do postaje. Šele pozneje je od izposojevalca daljnogledov na Klein-Scheidegg — le-ta ga je ves čas z daljnogledom spremljal — zvedel, da ga je šel snemalec še z nekim švicarskim plezalcem iskat, in da so bili le kakšnih deset metrov narazen, tedaj ko se je Pavol Pochylý odločil za drseči spust.

Severna stena Eigerja je slovaškemu plezalcu vzela veliko moči, toda v njej se je, kot pravi, počutil prav lepo. Sicer pa bi skoraj drago plačal ta svoj uspeh, zaradi svoje trenutne nepazljivosti...

F. B.

(Po časopisnih virih)

WILDES GAMSECK AN DER RAX 100 let Divjega gamsjega kota

Leta 1883 se je kot prvi povzpel na Divji gamsji kot znani alpinist tedanjega časa Eugen Lammer. Zanj Gamsji kot ni bil le pokrajinsko najlepše plezalsko področje, bil je tudi zelo ponosen, da je kot prvi

zmogel zahtevni greben in ga je že tudi teden dni zatem označil z rdečo barvo. Lammersu je bilo takrat 20 let in se je šele pozneje spremenil do takšne mere, da je zavračal vsakršne večje posoge v gorski svet. Danes je greben Gamsjega kota ocenjen s 1. in 2. plezalsko stopnjo in velja za idealno »otroško plezalsko smer«. Tako se pač s časom marsikaj spreminja.

Tako kot Schneeberg sodi tudi greben Gamsjega kota med tiste plezalske smeri dunajskega predgorja, ki ju je vsak plezalec s tega področja preplezal vsaj enkrat. Tudi najnovejši ekstremisti med plezalci so z malega začeli prav v tem kotu. Koliko ljudi je že bilo na tem grebenu? Če vzamemo, da traja sezona od maja do oktobra in da se vsak teden preskuša v njegovih smereh vsaj 20 plezalcev, potem nanese to 480 gornikov na leto in v sto letih torej 48 000. Seveda je to zelo površna računica, saj so bili vmes tudi vojni časi, hkrati pa tudi dnevi, ko je bilo treba za vstop čakati v vrsti.

Fritz Benesch je v svojem zdaj že klasičnem vodniku po področju Raxa imenoval Divji gamsji kot »najčudovitejše plezalsko skalovje, ki se odlikuje s posebno lepo grajenim visokogorskim grebenom«, saj ponuja trdno skalo, čudovit razgled in vabljive višine. Skratka to plezalsko področje, kjer se človek razveseli, da plezanje sploh je, vedno znova zasvoji številne obiskovalce z navdušenjem, ki jih pozneje usmerja k vse večjim in višjim ciljem. Če bo naša zemlja tudi v letu 2000 še vedno v redu, potem bo Divji gamsji kot doživel v tretjem tisočletju 100 000 obiskovalca. Kajti če Nietzsche pravi: »V pravem moškem je skrit otrok, ki se hoče igrati,« potem lahko njegovo trditev, nekoliko spremenimo in rečemo: »V našem človeku je skrita opica, ki hoče plezati!«

(Sestavek je napisal Karl Lukan, objavljen pa je bil v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja 3/1983.)

M. A.

TRI ALPSKE STENE NA MAH

V zadnjih letih se je v zahodnih Alpah razpela nova moda: vrstni ali verižni vzponi. V drugi polovici minule zimske sezone je tako prišlo do številnih tovrstnih podvigov, ki so vzbudili med poznavalci in ljubitelji gora dokajšno pozornost. Oglejmo si na kratko nekatere med njimi!

Mojster v hitrem plezanju Christophe Profit, ki je sicer korporal v Groupe Militaire de Haute Montagne, je 25. februarja 1983 v eni sapi sestavil takšen verižni vzpon, ko je zaporedoma preplezal tri znana se-

verna ostenja. Opolnoči je vstopil v severno steno Droites in jo preplezal v 3 urah in 10 minutah. Pod južno steno so ga čakale že pripravljene smuči, s katerimi se je napotil do vznožja Alguille de Talèfre. Severozahodno steno tega vrha je preplezal med 8. in 10. uro dopoldne. Pod sestopno smerjo je bil pripravljen drugi par smuč in ob 14. uri se je Profit pogljal v smer »Linceul« v severni steni Grandcs-Jorasses. Dotlej ugodno vreme se je lakrat v hipu sprevrglo, saj je dosegel greben Hirondelles že v hudi snežni nevihti. Sestop je bil zato še posebno težaven. Ob desetih zvočer je bil Profit že v zavetišču Leschaux. Za njim je bilo 20 km zahtevne poti s približno 3500 m višinsko razlike, za kar je od kočice do kočice potreboval natanko 23 ur.

Drugega podobnega podviga se je 10. marca 1983 lotil visokogorski vodniški učitelj Laurent Schneitter, ki je hotel v eno turo sestaviti dve težavni vzpona na področju Mont Blanc du Tacul. Kmalu po polnoči je vstopil v ledeni žleb Albinioni-Gabarrou

in ob petih zjutraj je že bil na vrhu. Po sestopu si je privoščil kratek počitek in se nato znova sam lotil sosednjega stebra Martinelli. Po štirih urah je bila tudi ta naloga opravljena in sestavljena je bila nova dvočlenska veriga vzponov v enem dnevu.

V istem času se je prav tako sam preizkušal v ostenjih Mont Blanca Eric Escoffier, sicer Profitov tovariš. Njegov dosežek je bil še drznejši: v eni potezi opravili z Grand Pilier d'Angle in osrednjim stebrom v Frêneyu. Prav tako opolnoči je odšel iz kočice Ghiglione in v dveh urah pripelzal na prvi stebel. Z močno zasneženim Pilier Central du Frêneyu pa ni bilo tako lahko: zanj je potreboval 10 ur (pri čemer je moral večkrat zamenjati čevlje). Zatem se je Escoffier povzpeli še na vrh Mont Blanca in sestopil po ledeniku Brenva. Vsega je bil v skalah in ledu 21 ur.

In pri tem pogosto poslušamo, da alpinizem ni šport...

jn

PLANIKA

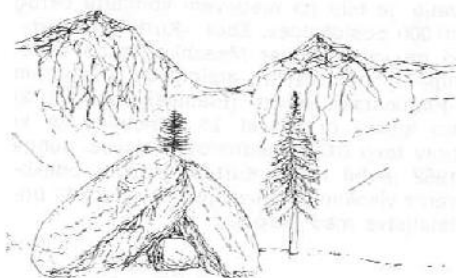
Manko Golar

*Iz belega baržuna,
iz sanj, tišin,
iz soka skal
tvoj cvet je stkan.*

*In ždiš nemirno,
beli ti opal,
nad trudno skalo.*

*Kdo ve
za tvoje sanje,
ki tkeš jih
iz modrin neba,
iz sonca,
iz solz dežjã,
ti drobni cvet,
ti žamet mirnih skal,
ti tih šepet
in vzdih noči —
ti drobčkana planika.*

Vinjeta: J. Vogelnik

KLUB »SNEŽNIH LEOPARDOV«

Pik Komunizma (7483 m), Pik Pobedy (7439 m), Pik Lenina (7134 m) in Pik Korženevske (7105 m) so štirje sovjetski sedemtisočaki. Leta 1987 so kot priznanje za vzpon na vse štiri omenjene vrhove ustanovili značko »zlati cepin«, kmalu za tem pa se je pojavil za zmagovalce vseh štirih vrhov še neuradni naziv »snežni leopard«. Danes je v Sovjetski zvezi že 120 nosilcev tega odlikovanja, med njimi trije, ki so pogoje zanj izpolnili že dvakrat. Med »štirimi velikimi« velja »Pik Pobedy« za najtežavnejšega in je zaradi tega pogoj za naslov »snežni leopard« navadno dosežen šele z vzponom na njegov vrh. Leta 1981 je Pik Pobedy naskočila številna odprava, ki je na mah dala 19 novih »snežnih leopardov«. Kot poročila moskovski mesečnik »Turist« (št. 3/1983) je na sedanjem seznamu »snežnih leopardov« tudi pet žensk: Elvira Nansonova, Kira Grebennik, Ljudmila Agranovskaja, Galina Rožalskaja in Nina Lugovskaja. Šesta, Rozalija Bezubkina, se je smrtno ponesrečila pri poskusu, da bi se drugič povzpela na vrh Pik Pobedy. Zanimivo je, da sta med sovjetskimi moštvom, ki je določeno za Mount Everest, samo dva nosilca »zlatega cepina« — Valentin Ivanov in Edvard Myslovski. Osnutek za značko je naredil Ivan Antonovič, ki je kot prvi preplezal številne smeri v Kavkazu in ki je avtor več plezalskih učbenikov.

jn
(Prevod Z. Z.)

ZBOROVSKO PETJE V PLANINAH

Pevski zbor »Kurt-Schlosser« iz Dresdena šteje brez dvoma med najboljše planinske pevske zборе v Evropi. Kot poročila »Turist« (št. 2/1983), se je zbor v lanskem letu kar 43-krat predstavil občinstvu, poslušalo ga je več kot 50 000 prljateljcev gora in zborovskega petja pri tem pa je sodeloval tudi na številnih slovesnostih in prireditvah. Ko je nastopal v Schrammsteinu, na tradicionalnem pevskem nastopu planincev na prostem, kar je za poslušalce enkratno doživetje, je bilo na njegovem koncertu okrog 10 000 poslušalcev. Zbor »Kurt-Schlosser«, ki ga vodi Werner Maschke, tesno sodeluje z bolgarskim alpinističnim zborom »Planinarska Pesen« (Planinska pesem), ki bo kmalu praznoval 25. obletnico in ki prav tako uživa mednarodni sloves. Junija 1982 je bil zbor »Kurt-Schlosser« odlikovan z visokim odlikovanjem — »Zvezda prijateljstva med narodi«.

jn
(Prevod Z. Z.)

KARAKORUM POZIMI

Znani poljski zimski himalajec Andrzej Zawada, se pripravlja na novo mrzlo pustolovščino — to pot v Karakorumu. Že februarja letos sta s Kanadčanom Jacquesom Olekom opravila poizvedovalno turo na ledenik Baltoro, kjer sta ostala cela dva tedna, v višini 4000 m pa sta urodila tudi majhno meteorološko postajo.

Kaže, da so vremenski pogoji tod precej drugačni kot okrog Mount Everesta, ki je v tem pogledu že raziskan. Tako so bile temperature ves čas — 30°, se pravi, precej nižje kot v višje ležeči dolini Khumbu. V začetku marca je oba planinca na povratku presenetil tudi silovit snežni metež. Prihodnje zimske odprave pa bodo morale v Karakorumu računati tudi z velikimi transportnimi težavami: domači nosači se bojijo mraza, plazov in pogubnih viharjev ter jih ni mogoče za nobeno ceno pripraviti do tega, da bi šli pozimi na gore. Nlmajo pa tudi primerne obutve in toplih zimskih oblačil.

jn
(Prevod Z. Z.)

TUDI LEDENIKI NA KAVKAZU NAZADUJEJO

O spremembah alpskih ledenikov imamo že leta nazaj tekoča poročila (Die Alpen«, Mitteilungen des OeAV«, »Rivista CAI«), o tem kako je v tem pogledu na Kavkazu, pa ni bilo mnogo znanega. Zaradi tega je seveda vzbudila veliko zanimanje razprava W. D. Panova o spremembah ledeniške površine na Kavkazu v zadnjih 60—90 letih. Objavljena je bila v »Poročilih vseh-sovjetske geografske družbe« (št. 2/1983). Raziskave kavkaških ledenikov segajo nazaj do leta 1881. Leta 1978 je bil dokončan in izdan »Ledeniški katalog Kavkaza«. V obdobju 1881—1912 je bilo na celotnem Kavkazu in Armenskem višavju (gora Aragac, 4090 m) 1874 ledenikov s skupno površino 2207 km². Zaradi razpadanja in delitve strnjjenih ledeniških tokov se je, skupno število ledenikov povečalo do danes na 2065, pri čemer je 558 ledenikov povsem izginilo, 906 pa jih je nastalo na novo. Skupna ledeniška površina se je v tem obdobju zmanjšala na 1411 km², se pravi za 36%, s tem da je mnogo večja (45%) na severnih pobočjih in še zlasti v vzhodnem delu pogorja (55—60%). Celotna ledna masa ledenikov se je v tem času zmanjšala skoraj za 50% (od 157 064 na 863 km³), nekateri ledeniki so se pri tem skrajšali kar za 30 km (!). V tem času pa zasledimo tudi nekaj stabilizacijskih

obdobji in celo povečanj posameznih ledenikov, vendar redko za več kot 100 m. Kot poročajo planinci, ki so prepotovali Kavkaz, so se na kavkaških ledenikih pojavile tudi pomembne spremembe v reliefu ledenih sten, kar je gotovo posledica hitrega izginjanja ledne površine.

Razprava — opremljena s številnimi tabelami, bo gotovo dragocena tudi za raziskovalce alpskih ledenikov kot primerjalni material.

in
(Prevod Z. Ž.)

PD RADOVLJICA

Radovljiški planinci so se tudi letos v lepem številu zbrali na občnem zboru. Udeležili so se ga tudi predsednik PZS T. Banovec ter predstavniki društev in družbenopolitičnih organizacij. Delo je bilo lani še vedno usmerjeno v izgradnjo tovarne žičnice na Kriške pode. Le-ta je začela poskusno obratovati v oktobru. Žičnica je bila res nujno potrebna, saj praktično ni več nosačev, lahko bomo podaljšali sezono, ponudba bo večja in dom bo bolje oskrbovan.

Največ zaslug pri teh delih imajo člani AO, GRS in tudi drugi s Petrom Ježkom na čelu. Opravili so najtežja dela, oviralo pa jih ni niti slabo vreme.

Letos nas čaka izgradnja zgornje postaje, kjer bo tudi skladišče in zimska soba; z njo bomo tudi v sezoni pridobili nekaj ležišč.

Pogačnikov in Roblekov dom sta bila zadovoljivo obiskana, promet pa je upadel v Valvazorjecem domu, saj gre mnogo planincev kar mimo. Vsekakor bo treba misliti na drugačno ponudbo.

Mladinski odsek praznuje 25-letnico ustanovitve. Lahko se pohvali z lepimi rezultati kljub temu, da ni bilo vedno tako, kot bi moralo biti. Že vrsto let prireja smučarski tečaj za osnovnošolce pri Valvazorjevem domu; zanj je vsako leto večje zanimanje. Redno organizirajo lokalno štafeto od Roblekovega doma do Begunj, kjer se priključijo zvezni štafeti. Odsek vodi planinsko šolo prireja izlete, pomagali so pri delovnih akcijah, samostojno pa opravijo očiščevalne akcije. Treba bo izšolati nekaj novih vodnikov, saj so nekateri, žal, ne menijo več za delo v društvu. Nekaj mladih je odšlo tudi med alpiniste in reševalce.

Alpinistični odsek je močno napredoval, kar se kaže tudi pri številu članov. Opravili

so veliko vzponov v domačih in tujih gorah, na slapovih; vsako leto pa se udeležijo tabora v Paklenici. Sodelujejo tudi na smučarskih tekmovanjih. Letos so opravili veliko prostovoljnih ur pri delih na žičnici, kar je šlo na račun njihovih vzponov, saj so delali skoraj vse sobote in nedelje.

Pri delih niso bili nič manj prizadevni člani GRS, saj so se tudi redno udeleževali del na žičnici. Postaja šteje 22 reševalcev, 2 instruktora in enega vodnika lavinskega psa. Svoje znanje izpopolnjujejo na tečajih in skupnih vajah z drugimi postajami GRS. Dobro povezavo imajo s postajami LM v Radovljici, na Bledu in v Bohinju. Na pohodih pa skrbijo za varnost.

Planinska sekcija aktivno dela le v Plamenu, v Kropi.

Nov upravni odbor čaka v tej mandatni dobi veliko dela. Ne le pri oskrbovanju in vzdrževanju postojank, izgradnji zgornje postaje, temveč tudi pri pripravah na 90-letnico ustanovitve PD Radovljica, ki bo leta 1985.

Člani AO pripravljajo odpravo v Bolivijo. Petra Ježka so reševalci kot dolgoletnega načelnika GRS imenovali za častnega člana; izročili so mu spominsko darilo.

Na občnem zboru je bilo podeljenih 10 znakov za prehojeno transverzalo. Prejeli so jih: Anton Tomše, Kristina in Janez Enico, Franci Krvina, Franc in Klemen Hribernik, Miroslav Lotrič, Janez Smrekar, Anton Štular in Niko Tomše. Značko za prehojeno Loško pot pa je že tretjič prejel Bogdan Mešiček. Še posebej pa so čestitke veljale Antonu Andrejčiču, ki je prehodil kar 14 raznih transverzal, tudi pešačenje do Zagreba.

V avli šole je bila razstava fotografij o gradnji žičnice, po občnem zboru pa predavanje z diapozitivi o dejavnostih društva.

VREME NA KREDARICI V LETOŠNJI POMLADI (1983)

Letošnji pomladanski meseci (marec, april, maj) so bili pretopli. Prva dva meseca sta bila vrhu vsega še suha, zadnji pa je bil z močo založen čez mero.

Poprečna mesečna temperatura letošnjega marca, ki je znašala na Kredarici -5° , je bila za $2,2^{\circ}$ nad normalno vrednostjo, tj. nad poprečkom obdobja 1956—75. Aprilski temperaturni popreček, ki je znašal $-3,0^{\circ}$, je bil zadnji pomladanski mesec z negativno temperaturo. Bil pa je za $1,3^{\circ}$ pretopel. Dolgoletni majski temperaturni popreček znaša $0,0^{\circ}$. Letošnji je znašal $0,2^{\circ}$, kar pomeni, da je bil tudi maj rahlo pretopel.

Ekstremne temperature letošnjih pomladanskih mesecev na Kredarici so bilo v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov. Najvišje dnevne temperature posameznih mesecev so bile zabeležene: dne 9. marca $4,7^{\circ}$, dne 10. aprila $6,8^{\circ}$ in dne 31. maja $6,5^{\circ}$.

Najnižje dnevne temperature pa so znašale: $-14,8^{\circ}$ dne 27. marca, $-11,3^{\circ}$ dne 6. aprila in $-5,3^{\circ}$ dne 10. maja.

Marčni popreček mesečne oblačnosti (5,8) je bil med pomladanskimi najnižji. Dolgoletni marčni popreček oblačnosti pa znaša 6,3. Heliograf na Kredarici je v tem mesecu registriral 136 ur sončnega sija, kar je 37 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. Aprilski popreček mesečne oblačnosti (7,8) je bil občutno nad normalno vrednostjo, ki znaša 6,9. Zato je bilo v aprilu registriranih le 106 ur s sončnim sijem, kar je komaj 26 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija na Kredarici. Majski mesečni popreček oblačnosti (6,8) je bil malodane enak dolgoletnemu poprečku, ki znaša 6,9. Heliograf na Kredarici je v tem mesecu registriral sicer največ ur s sončnim sijem (145 ur), vendar je to komaj 32 % njegovega maxi-

malnega možnega trajanja v maju, kajti maja so dnevi že zaznavno daljši in sonce lahko dlje sije.

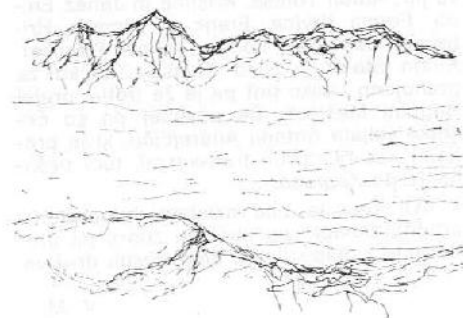
V padavinskem pogledu je v marcu — v 12 padavinskih dneh — padlo 89 mm padavin, izključno kot sneg, kar je 81 % množine padavin, normalne za ta mesec. Aprila je padlo sicer nekaj več padavin (97 mm). Ker je dolgoletni aprilski mesečni popreček padavin (150 mm) dokaj višji, predstavljajo v tem mesecu množino padavin le 65 % normalne množine. Tudi aprilске padavine so izključno v obliki snega. Padle so v 18 padavinskih dneh. Zamujeno — v padavinskem pogledu — je nadoknadil maj. Njegova normalna množina padavin znaša 133 mm. V letošnjem maju pa je padlo kar 283 mm padavin, kar je 213 % njegove normalne vrednosti. Od 23 padavinskih dni je bil le en dan (12. maj 1983) deževen, sicer pa je snežilo.

Sneg je vso pomlad prekrival Kredarico s snežno odejo, ki je bila v primerjavi z drugimi leti, zlasti z doslej znano maksimalno debelino posameznih pomladanskih mesecev, precej skromna. V marcu je merila njena največja debelina 340 cm (26. marca). Največja znana marčna debelina — odkar imamo redne meritve na Kredarici — pa znaša 450 cm (28. marec 1970).

Aprilski maksimum debeline snežne odeje je bil ugotovljen 6., 7. in 8. aprila, ko je merila debelina snežne odeje 390 cm. Dosedanji aprilski maksimum na Kredarici znaša 560 cm (10. aprila 1975).

Dne 12. maja pa je bila na Kredarici najdebelejša letošnja majska snežna odeja. Merila je 360 cm. Bila je kar za 63 cm tanjša od dosedanjega majskega rekorda, ki je bil s 423 cm izmerjen 9. maja 1970. Na splošno je pomladansko vreme v prvih dveh mesecih bilo razmeroma ugodno za zimske vzpone. Maj pa je s svojo množino padavin bil vzponom manj naklonjen.

F. Bernot

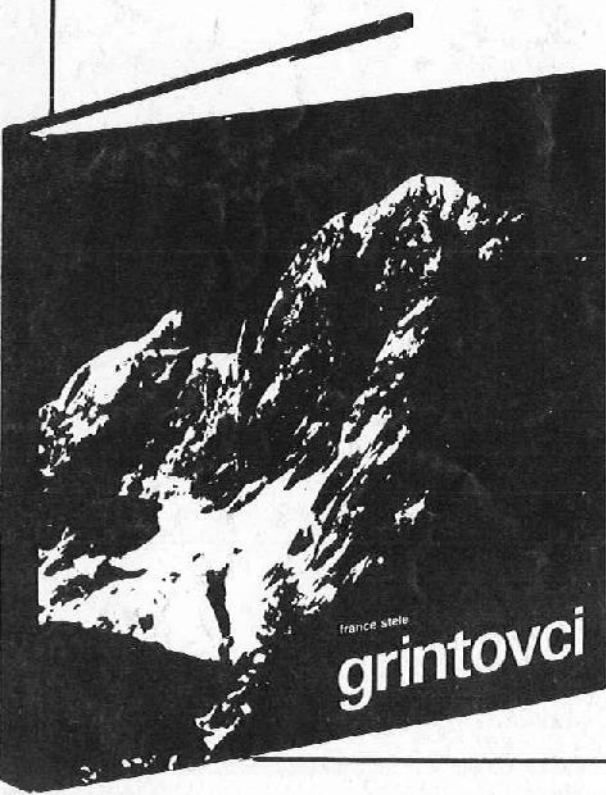
dzsdzs grintovci

france
stele

Kamniške in Savinjske Alpe doslej na Slovenskem še niso doživele fotografske obdelave v samostojni knjigi. GRINTOVCI Francija Steleta so taka, med ljubitelji planin že dolgo zelena in pričakovana fotomonografija. Mladi, nadarjeni fotograf in navdušeni planinec je v oko svoje kamere ulovil brez števila novih in nenavadnih pogledov na kamniške in savinjske vršace, gorski svet pod njimi in slovenskega človeka v njem ter nam jih v umetniško zahtevni in hvaležni črnobeli tehniki zbral v bogat in lep slikovni album. Tako nastali GRINTOVCI pa niso samo to. V spremnem besedilu jim je namreč Janez Marolt dodal izčrpen bibliografski seznam vsega, kar je pri nas v pisani besedi in sliki doslej izšlo o teh gorah. Zato GRINTOVCI bralcem ne bodo le v izjemen lepotni užitek, ampak bodo poznavalcem in strokovnjakom lahko rabili tudi kot strokovni pripomoček. Dosežek, ki se prilega jubilejnemu letu slovenskega planinstva.

Fotomonografija je vezana v platno in stane 960 din.

Naročilnica

Nepreklicno naročam knjigo: **GRINTOVCI** (p.l., 960 din)

Primek in ime naročnika: _____

Naslov: _____
ulica (ali vas) _____
pošta _____ poštna št. _____

Zaposlen pri: _____

Naslov zaposlitve: _____
ulica _____
pošta _____

Spol: moški ženski Rojen: _____ dan _____ mesec _____ leto _____ Reg. št. os. izk.: _____
izdane pri: _____ poklic: _____

Plačal bom po prejemu računa in položnic:

v gotovini po povzetju v 2 zaporednih mesečnih obrokih z virmanom
Prosimo, da označite plačilne pogoje, ki vam ustrezajo. Vse morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Ljubljani.

Datum: _____ Podpis: _____
Knjigo lahko kupite v vseh knjigarnah, z izpolnjeno naročilnico pa pri založbi: